

katternö

1 • 2021 Pohjalainen lehti

Seitsemästoista vuosikerta

**Kun Norja
valloitti Suomea**

**EU-riita
"vihreästä"
energiasta**

**Heikillä on silmää
Pohjanmaalle**

Riistakamera – tee näin

Esse Elektro-Kraftin,
Herrforsin, Kruunupyyn
Sähkölaitoksen,
Uudenkaarlepyyn
Voimalaitoksen ja Vetelin
Energian asiakkaille.

Kolme kysymystä...

NINA LIDFORS, Vasa övningsskolan entinen rehtori, valittiin v. 2009 tuolloin uuden Gripsholmskolan-vapaakoulun rehtoriksi Ruotsiin. Koulun perustajat uskoivat suomalaisen pedagogiikkaan. Koulun nykyään noin 40 opettajasta 30 on saanut opettajakoulutuksensa Suomessa.

Mitä Pohjanmaa merkitsee sinulle?

Ensi sijassa Pohjanmaa on kasvuympäristö kahdelle lapselleni, Oskarille, 33 v, joka asuu nyt New Yorkissa, ja Idalle, 31, joka asuu Tukholmassa. Omalta osaltani Pohjanmaa on ollut kotiseutuani suuren osan aikuisikääni. Olen nimittäin syntynyt ja varttunut Siuntiossa Uudella maalla ja asuin siellä, kunnes muutin Vaasaan opettajaopintojen takia. Jäin Pohjanmaalle 29 vuodeksi.

Maakunnan mentaliteetti ja maisema ovat vahvasti vaikuttaneet minuun ihmisenä. Nöyryys, vaatimattomuus, koruttomuus ja lämminhenkisyys – arvostan näitä ominaisuuksia, jotka ovat pohjalaisille leimallisia.

Mikä on nykyajan oppilaille oikeanlaista pedagogiikkaa?

Aloitin urani luokanopettajana ja kouluttauduin sitten rehtoriksi, jotta voisin olla mukana kehittämässä parasta mahdollista kouluympäristöä lapsille ja nuorille. Vasa övningsskolan alakoulun rehtorivuosiinani vakuutuin siitä, että tärkeintä koulussa on löytää oikea tasapaino rakkauden ja rajojen välillä. Olen edelleen vahvasti tätä mieltä, mutta samalla olen äärimmäisen tietoinen siitä, että tämän tasapainon saavuttaminen ja säilyttäminen vaatii aktiivista työtä koulun koko henkilökunnan parissa.

Olen Gripsholmskolanissa tiivistänyt asian tähän viestiin, jota pyrin jatkuvasti välittämään koulun opettajille:

"Opettajan on hallittava rakkauden ja rakenteen tasapaino. Opettajan tulee johtajana ensi sijassa välittää tietoa, ja hänellä on oltava omakohtaisesti sisäistetty tietoteoria. Opettajan tulee myös olla kiinnostunut, välittää oppilaista, haluta heille hyvää ja olla luotettava aikuinen kohtaamisissa, joissa myös ei-verbaalinen viestintä on tärkeää. Opettajan tulee voida tunkea ja välittää iloa tehtävässään."

Mitä elämänlaatu sinulle merkitsee?

Minulle elämänlaatu merkitsee yhdessäoloa läheisten kanssa – mielellään meriympäristössä tai ulkoilussa. Myös diskotanssit tuovat iloa elämään!

Sisältö

Linus Lindholm

Hyvät, pahat ja rumat

– Kun kestävästä rahoituksesta tulee kestämatön ... 4

Tarvitaan käyskäännös!

– EU:n esitys tekee siirtymästä mahdottoman ... 5

Pohjanmaa Heikin silmin ... 6

Keskipojalaismurteiden keskellä ... 14

Milloin kotiseutu syntyi? ... 20

Valonkantajan tarina ... 22

Kun Norja valloitti Suomea ... 28

Kruunupyö matkalla tulevaisuuteen ... 36

Kaupunginjohtaja siirtyi Korpelan Voimaan ... 38

Uusikaalepyyläissiit uivat pian taas kotiin ... 40

Kovaa poliittista peliä EU:ssa: Mikä on oikein "vihreää"? ... 42

Sukutarinoita: Legendan tytär ... 50

Katset luontoon: Riistakamera

– kätevä tapa oppia tuntemaan eläimiä ... 52

Katternö 1 • 2021 Vastaava julkaisija Roger Holm, Kauppiaankatu 10, 68600 Pietarsaari, puh. (06) 781 5300, fax (06) 781 5322, roger.holm@katterno.fi, www.katterno.fi
Osoiteenmuutokset Siv Granqvist, puh. (06) 781 5333, siv.granqvist@katterno.fi
Projektipäällikkö Svenolof Karlsson, www.storkamp.com **Toimittajat** Svenolof Karlsson, Johan Svenlin, Susanne Strömberg **Suomenno** Paula ja Erika Bertell **Layout** Gun-Marie Wiis, Kaj Frilund **Kansikuva** Linus Lindholm **Paino** Forsberg 2021

Katternö-lehti on luettavissa myös verkkoversiona, katso www.katternodigital.fi
Lehden aiempia numeroita on luettavissa osoitteessa www.katterno.fi

Taksonomiaesitys fantasiamaailmassa

ONGELMANRATKAISUA VOI LÄHESTYÄ esimerkiksi luokittelemalla ongelma johonkin seuraavista ryhmistä: a) yksinkertaiset, b) kompleksiset ja c) kaoottiset järjestelmät.

Yksinkertaisissa järjestelmissä kaikkiin kokonaisuuden osaongelmiin löydetään tunnetut ja todennetut syy-seuraussuhteet.

Kaoottisissa järjestelmissä ei käytössä ole tunnettua tietoa, ja metodiikkana on yleensä valtava määrä kokeiluja. Sitä mukaa kun syy-seuraussuhteita saadaan todennettua, uusia kokeita voidaan tehdä yhä jäsennellymmmin, ja näin kokonaisuudelle saadaan rakennettua ratkaisumalli.

Kompleksiset järjestelmät ovat a:n ja c:n sekoitus.

Planeettamme lämpeneminen voidaan luokitella kompleksiseksi järjestelmäksi. Esimerkiksi ilmakehän hiilidioksidipitoisuus voidaan nostaa esille pienenä osana kokonaisuutta ja analysoida asioita, joissa meillä on tunnettua ja todennettua tietoa syistä ja seurauksista. Lämpenemisen hillitsemiseksi tavoitelluista poliittisista toimista suuri osa keskittyy tähän lämpenemiskokonaisuuden elementtiin, koska ihminen pystyy elämäntavallaan vaikuttamaan siihen.

POLITIIKAN PERUSPILARINA ON demokratia, ainakin useimmissa maissa. EU:ssa komissio antaa päätösesityksiä, jotka kansan valitsema parlamentaaritot saavat pöydälleen. Mutta tähän liittyy olennainen kysymyksenä, miten komission päätösesitykset syntyvät.

Siinä on keskeistä, että kuullaan kaikkia asianosaisia osapuolia. Niiden joukossa on suuri määrä kansalaisjärjestöjä (NGO, Non Governmental Organisation). Tätä perustellaan EU:n ylivaltiollisen ohjausrakenteen demokratiavajeen riskillä. Lisäksi EU osallistuu kansalaisjärjestöjen toiminnan rahoitukseen.

Vuosien myötä on yhä useammin alettu esittää kysymyksiä EU:n ja NGO:iden rajapinnasta – NGO:iden, joissa erityisen vahvasti edustettuina ovat ympäristölobbausorganisaatiot. Mikä rooli niille annetaan päätöksenteossa? Tarkastellaanko maininnankaan arvoisesti sitä, miten politiikkaa luodaan ja harjoitetaan tv-kameroilta piilossa?

NÄMÄ KYSYMYKSET NOUSIVAT ajankohtaiseksi sen pelin myötä, jota EU:n taksonomiaesitykseen liittyy – siis komission yritykseen löytää ilmastoasiaan osaongelmaratkaisu luokittelemalla, mitä voidaan pitää kestäväänä energiantuotantona.

Valitettavasti välittyy kuva, että taksonomiaesitys on laadittu fantasiamaailmassa, jossa ei ole fysiikan peruslakeja eikä muitakaan todellisuuden osasia. Kun tavoitteena on siirtyminen uusiutuvaan ja päästöttömään energiantuotantoon, komission esitys on täysi katastrofi. Erityisen selväksi tämä käy Pohjoismaissa, jotka ovat alhaisten päästötasojensa ansiosta olleet jo pitkään esikuva muille EU-maille.

Annamme tälle teemalle runsaasti tilaa tässä numerossa. Toivomme, ettei esitystä hyväksytä. Ja että EU-poliitikot oppivat virheistään ja parantavat huomattavasti päätösten valmistelun laatua ja osaamista. EU:n uskottavuudella ei ole varaa tämän kaliiperin harha-askeliin.

ROGER HOLM,
tj, Katternö

Mikä on kaunein paikka Pohjanmaalla?

Osmo Nissinen, Ylivieska

Vaasa! Se on pirteä ja kaunis kesäkaupunki, paljolti merenläheisyyden takia. Käyn Vaasassa monta kertaa vuodessa ja tunnen kaupungin oikein hyvin, sillä opiskelin ja työskentelin siellä aiemmin neljä vuotta. Pohjanmaalla on monta muutakin hienoa paikkaa ja ihmiset ovat upeita.

Emelie Wärn, Luoto

Wärnum Ähtävällä, jossa olen viettänyt lapsuuteni. Se sijaitsee Ähtävänjoen varrella, ja siellä on hyvin kaunista ja rauhallista. Toinen hyvä puoli Wärnumissa on, että tunnen siellä kaikki. Vanhempani asuvat siellä ja käyn siellä niin usein kuin pystyn. Mutta viihdyn hyvin täällä Luodossakin.

Karolina Isaksson

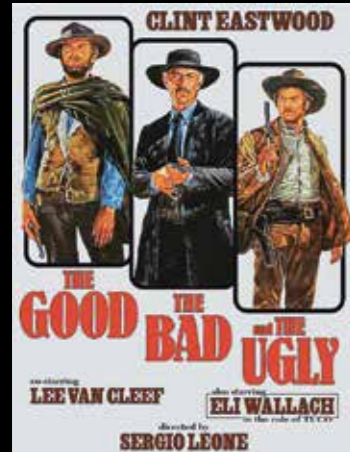

Tore Sandström, Luoto

Näkymät Gertrudsbron-siltalta! Molemmille puolille. Asun Eugmossa, joten näin näköalasta lähes päivittäin. Maisema on hieno vuoden ympäri, mutta toki kaunein kesäisin. Liikun kesällä usein veneellä ja näen silloin monia kauniita paikkoja Luodon saaristossa, mutta jos täytyy valita, sanon Gertruds.

Heli (ja Leo) Jumeri, Oulainen

Koti on hienoin paikka! Sillä ei ole väliä, millä paikkakunnalla asuu, kunhan avain sopii oveen ja voi tunkea olevansa turvassa. Asumme Oulaisissa ja olemme nyt päiväretkellä Ylivieskassa. Olen asunut myös Ylivieskassa mutta en viihtynyt. Mieluiten asuisin syrjässä maaseudulla, naapurien näköpiiriin ja kuulomatkan

Fortum

Ympäristöliikkeessä on jo pitkään kiistelty siitä, mikä oikeastaan on "vihreää" energiaa. Nyt tämä asia on herättänyt ristiriitaa myös korkeimmalla EU-tasolla. EU-komissio on valmistellut esityksen, joka luokittelee sekä vesivoiman että bioenergian "rumiksi". Pohjoismaat ovat protestoineet tätä harvinaisen voimakkaasti. Lue lisää kiistan taustoista sivuilta 42–44. EU-maat siirtävät ydinvoiman luokituksen edelleenkin tulevaisuuteen. Jotkin maat korostavat ydinvoimaa tärkeimpänä päästöttömänä energianlähteenä, toiset haluavat lakkauttaa koko ydinvoiman. Asia päättynee EU:n pöydälle myöhemmin tänä vuonna.

Wikipedia

Teollisuuden Voima

Hyvät, pahat ja rumat (italiaksi: Il buono, il brutto, il cattivo), kulttimaineeseen noussut italialainen spagetti-western vuodelta 1966. EU on nyt luokittelemassa energiateknologioita samoilla kriteereillä.

Tilanne on täysin kohtuuton. Energijärjestelmämme kulmakivet – ydinvoima, vesivoima ja bioenergia – näyttävät päätävän EU:n luokituksessa rumien karsinaan. Häntä heiluttaa koiraa, sanoo Energiateollisuuden toimitusjohtaja Jukka Leskelä.

Jukka Leskelä.

Hyvät, pahat ja rumat

– kun kestävästä rahoituksesta tulee kestämaton

ENERGIJÄRJESTELMÄ ON SUUREN murroksen keskellä. Sitä ajavat yhtäältä voimakkaat poliittiset toimet ilmastoneutraaliin tulevaisuuteen sekä toisaalta energia-alalle poikkeuksellisen nopea teknologinen kehitys ja digitalisaatio. Kyse ei ole vain sähkön tai lämmön tuotannosta, vaan myös teollisuuden ja liikenteen irtautumisesta fossiilisista energialähteistä.

Murros edellyttää valtavasti investointeja ja luo yrityksille houkuttelevia kasvunäkymiä. Tästä ovat ymmärrettävästi kiinnostuneita myös sijoittajat. Erilaiset vihreät rahastot ja sijoitukset käyvät kaupaksi. Myös päätöksentekijät haluavat ohjata rahoitusta ilmastoinvestointeihin.

Näin sekä julkinen että yksityinen pääoma tarvitsevat kriteerejä kestäväälle rahoitukselle, ja niitä EU nyt valmistelelee. Tämä kehitys on tuiki tarpeellista. Rahoitus on onnistuneen energiamurroksen ja ilmastoneutraalin tulevaisuuden perusedellytys.

Asiassa on kuitenkin kääntopuolensa. Kun Euroopan unionissa määritellään energiateknologioiden osalta, mikä on kestävä, prosessi politisoituu alusta alkaen. On suuri uhka, että määrittely eli taksonomia ei tehdä puhtaasti ilmasto- tai

laajemmin kestävyysnäkökulmista, vaan eri intressitahojen poliittisten tai taloudellisten tarpeiden kautta. Energijärjestelmä kokonaisuutena unohtuu. Juuri näin on nyt käymässä.

Kaikilla energiamuodoilla on omat kestävyteen ja ympäristökykyysiin liittyvät haasteensa, joita säännellään EU:n yhteisillä ja kansallisilla säännöillä. Kestävän rahoituksen luokittelussa on kuitenkin päädytty siihen, että yhden teknologiat ovat aina kestäviä, toiset vain hyvin tiukoin lisäkriteerein, jotkut eivät lainkaan.

Syntyy luokittelu hyvät, pahat ja rumat. Hyvät ovat ok ja saavat kaiken tarvittavan tuen. Pahoista pyritään eroon. Rumat ovat niitä, joiden osalle säilytetään jatkuvasti lisävelvollisuuksia, muuten ne joutuvat pahojen luokkaan.

Tällä hetkellä listaus näyttää Suomen kannalta huonolta. Meidän energijärjestelmämme kulmakivet ydinvoima, vesivoima ja bioenergia ovat kaikki rumien listalla. Vaikka ne ovat ilmastovaikutuksiltaan kiistattua hyviä ja välttämättömiä koko järjestelmän toimivuuden ja kustannustehokkuuden kannalta.

Ristiriita on ilmeinen: EU:n omien energiaskenaarioiden mukaan kaikkiin mainittuihin energiamuotoihin

tarvitaan merkittävästi investointeja. Suomen energijärjestelmä ja ilmastoneutraalius rakentuvat pääosin näille energiamuodoille.

Voi käydä niin, että osa toimivan ja ilmastoystävällisen energijärjestelmän kannalta tarpeellisista investoinneista ei tule saamaan kohtuuhintaista rahoitusta.

Asia olisi yksinkertaisempi, jos nyt luotavia kriteerejä sovellettaisiin ainoastaan alkuperäiseen tarkoitukseensa, vihreiden rahastojen luokitteluun. Poliittista realismia on, että kun EU-tasolla saadaan määriteltyä luokittelu eri teknologioiden kestävydestä, sitä tullaan soveltamaan kaikkeen energiasäädäntöön. Tästä on jo nyt, kesken prosessin, paljon esimerkkejä.

Yritysten näkökulmasta tilanne on täysin kohtuuton. Tuotantorakenteeltaan ilmaston kannalta parhaatkin yhtiöt voivat nopeasti joutua finanssisektorin hyljeksimiksi, yhteiskunnan kritiikin tai poliittisen ohjauksen kohteiksi. Taloudellisia arvoja jaetaan arveluttavalla tavalla. Häntä heiluttaa koiraa.

Nyt on vaikuttamisen viime hetket. Yhteinen tavoite rahoituksen kohdentamisesta ilmaston pelastamiseksi ei saa kompastua energiapolitikoitiin.

JUKKA LESKELÄ

Tarvitaan täyskäännös!

”EU:n esitys tekee vihreästä siirtymästä mahdottoman”

Ruotsilla on edessään historiallisiin mittoihin yltävä vihreä siirtymä, mutta siihen tarvittavia investointeja ei EU:n esityksen mukaan luokitella vihreiksi. EU-komission on tehtävä täyskäännös, sanoo Ruotsin energiayritysten liiton vt. toimitusjohtaja Gunilla André.

EU:N TAKSONOMIA-ASETUKSEN tarkoituksena on linjata, mitä investointeja tulee pitää kestävinä, jotta niillä voidaan edistää EU:n ilmastoneutraalin talouden tavoitteen saavuttamista v. 2050. Tarkoituksena on houkuttaa pääomaa edessä olevaan suunnattomaan suureen ja täysin välttämättömään ilmastomurrokseen.

Valitettavasti EU-komission marraskuun lopussa julkaisema esitys on äärimmäisen ongelmallinen. Energia-alalle asetetut vaatimukset uhkaavat käytännössä Ruotsin ilmastomurrosta, jossa kulmakivenä on laajamittainen uusi sähköistys.

Fossiilisen tuotannon osuus Ruotsin sähköntuotannosta on nykyään vain kaksi prosenttia. Mut-

ta EU-esityksen mukaan vain 13 % Ruotsin nykyisestä sähköntuotannosta täyttää esitetyt kestävyyskriteerit. Näin siitkin huolimatta, että Ruotsin vesivoima ja bioenergia täyttävät jo nyt EU:n tiukat kestävyysvaatimukset.

Biopohjaisesta sähkön ja kaukolämmön tuotannosta on esityksen mukaan luovuttava. Tämä olisi tuhoisaa, kun muistetaan, että biopolttoaineilla tuotetaan 40 % Ruotsin kaukolämmöstä ja 70 % lämpövoimaloiden sähköntuotannosta.

RUOTSIN ENERGIAYRITYSTEN liitto teetti analyysin, joka osoittaa, että taksonomialla on tulevaisuudessa mittavia ohjausvaikutuksia. Markkinoilla yhä useammat metsästävät vihreitä arvoja, ja lainanantaa ja investointeja ei-vihreän leiman saaneille yrityksille ja toimintoihin pidetään rasitteena.

EU-komissio on myös julkaissut aikomuksensa käyttää taksonomiaa lähtökohtana tarkasteltaessa valtiontukisääntöjä sekä EU-rahoitusta Euroopan Investointipankin ja muiden ohjelmien ja rahastojen kautta. Mikäli sähköinvestoinnit kallistuvat, se vaikuttaa myös sähkönhintaan ja sitä kautta Ruotsin kaikkien yritystoimintaan ja sähkönkulututtajiin.

Ruotsin energijärjestelmä on

edellytys sille, että suuret energiaintensiiviset yritykset, esim. SSAB, LKAB ja Scania, pystyvät saamaan toimintansa tarvitseman sähkön suunnitelmien mukaan ja näin toimimaan päästöttömästi. Pelkästään LKAB:n sähkömurroksen arvioidaan vaativan 55 TWh sähköä vuodessa, yli kolmasosan Ruotsin vuosikulutuksesta. Energiayritysten liiton arvioiden mukaan tämä vaatii 1100 miljardin kruunun (n. 110 miljardin euron) suuruusluokkaa olevat investoinnit sähköntuotantoon ja sähköverkkoihin.

Tämä on historiallisten mittojen vihreä siirtymä, ja sitä on mahdoton tehdä, ellei myös investointia luokitella vihreäksi.

TAKSONOMIAESITYKSESSÄ EI OLE ymmärretty, että energijärjestelmä on kokonaisuus, jossa eri energiamuotojen ominaisuudet täydentävät toisiaan. Esitys on niinkin nurinkurinen, että vaihteleva uusiutuva tuotanto, esim. tuuli ja aurinko, saavat automaattisesti vihreän ja kestävä leiman, kun taas ennakoitavissa oleva uusiutuva tuotanto, esim. vesivoima, luokitellaan rumaksi.

Näin siitä huolimatta, että Ruotsin ja Norjan vesivoima toimii koko Pohjois-Euroopan akkana. Siihen muut maat tukeutuvat voidakseen

rakentaa lisää tuuli- ja aurinkovoimaa.

Lisäksi sähköverkkoyhtiöiden tulee esityksen mukaan kantaa vastuu siitä, että verkkoon syötettävä sähkö on "vihreää" – mikä on vastoin EU:n omaa markkinalainsäädäntöä eikä ota huomioon sähköjärjestelmän tehtävää.

Ruotsin energia-ala on ensimmäisenä asettumassa korkeampien ilmastotavoitteiden taakse, mutta nyt julkaistu esitys päinvastoin vaikeuttaa vihreää siirtymää. Toivomme todella, että meidän ja muiden kovääniset vastalauseet saavat EU-komission tekemään täyskäännöksen.

GUNILLA ANDRÉE

Gunilla André.

Pohjanmaa Heik in silmin

Miltä maailma oikeasti näyttää, siitä käydään jatkuvaa kamppailua. Kuvaamme maailmaa kaikki omalla tavallamme. Mutta kaikki myös joskus pysähdymme kuvan äärelle. Näemme yhtäkkiä jotain sellaista, mikä ei aivan äsken ollut näkyvillä.

Kohtaamme seuraavilla sivuilla kaksi maineikasta taiteilijaa ja kaksi nuorta, jotka ovat valinneet kuvataiteen omaksi tiekseen. Ensimmäiseksi vuoron saa **Heikki Mäki-Tuuri**.

”Näimme yläpuolellemme monta ufoa. Pian sen jälkeen sain ihottuman ja jouduin karanteeniin.”

Linus Lindholm

Pohjanmaa on häneen taiteensa lähtökohta. Taulujen humoristisuutta ei voi olla huomaamatta. Sillä ei ole mitään merkitystä, että eläkeikä on jo täyttynyt. Heikki Mäki-Tuuri tutkailee edelleen täysin rinnoin kotimaakuntaansa.

HEIKKI MÄKI-TUURI avaa Ylistaron kotinsa oven ja ohjaa meidät eteisen kautta ateljeeeseen, jossa hän on neljän viime vuosikymmenen ajan kehittänyt tunnusomaista tyyliään.

”Tämä on uusimpia maalauksiani”, hän sanoo ja näyttää paikallisessa Epari-lehdessä hiljattain julkaistua artikkelia.

Siinä kerrotaan Tulikaviokräättäri ja lihonnut konduktööri -taulun paljastamisesta yleisölle. Taulu komistaa nyt Jerikon Kräättäri-nimisen uuden asuintalon rappukäytävää Jerikon kaupunginosassa Seinäjoella. Taulu

Linus Lindholm

Hän jatkaa 73-vuotiaana päivittäistä maalauksista. ”Kun on kasvanut maaseudulla, on päähän iskostettu, että töitä on tehtävä joka päivä”, Heikki Mäki-Tuuri hymyilee.

kuva räättäliä, joka mittaa toisen miehen, ilmeisesti muutamia kiloja pulskistuneen konduktöörin vyötärön ympärystä. Voimakas tyyli, kirkkaat värit ja kirveellä veistetyt hahmot on helppo tunnistaa ateljeessa riiveissä seisovista tauluista.

”Tämä oli Peab-rakennusyhtiön tilaustyö. Peab halusi aiheen, joka liittyy paikan historiaan. Maalasin teoksen koivuvanerilevylle akryyliyväreillä. Yhtiö on suojannut taulun lasilevyllä, jotta maalaus ei vahingoitu, kun sen vierestä kanniskellaan muutoissa huonekaluja”, Heikki Mäki-Tuuri kertoo.

Tilaustoimeksiannot ovat vain pieni osa Heikin töistä. Hän maalaa eniten oman inspiraationsa mukaan ja käyttää aiheenaan usein oman arkensa tapahtumia.

”Meillä oli kotona vesivahinko pari vuotta sitten, maalasin silloin Vesivahinko I:n ja II:n. Maalaaminen on minulle hyvä tapa päästä ajatuksissani ikävän tapahtuman yli.”

HEIKKI VARTTUI MAASEUDULLA Tuurissa. Ei ollut itsestään selvää, että hänestä tulisi taiteilija. Kirjoittaminen ja piirtäminen olivat hauskin koulussa, ja Alavuden yhteiskoulussa suoritetun ylioppilastutkinnon jälkeen hän hakeutui taidealan opintoihin. Hän opiskeli Kankaanpään taidekoulussa v. 1966–1968 ja jatkoi sitten Helsinkiin ja Suomen taideakatemiaan.

”Viihdyin taitelijapiireissä ja työskentelin muun muassa Sinebrychoffin taidemuseossa. Toki mietin Helsinkiin jäämistä opintojen jälkeen, mutta elinkustannukset olivat jo tuolloin siellä aivan toisella tasolla kuin Pohjanmaalla.”

Hän päätti jättää suurkaupungin ja palata kotiseudulle.

”Menin naimisiin ja sain töitä taidealan opettajana. Olen toiminut opettajana koko ajan oman maalaamisen rinnalla. Etenkin alussa olisi ollut vaikeaa elää taulujen myynnillä. Nuorempana minun oli myös vaikeampaa päästää teoksiani käsistäni.”

Hänen aiheensa ovat usein lähtöisin pohjalaiselta maaseudulta. Kuten viereisistä kuvista näkyy, maalauksissa on humoristinen pohjavire.

”Pohjanmaa on perusta, mutta omaksun vaikutteita muualta. Niitä voi kertyä eri medioista tai matkoista.”

POHJANMAAKIN ON MUUTTUNUT vuosien saatossa monessa suhteessa. Heikin taulut ovat tavalla tai toisella kommentoineet omaa aikaansa, sekä paikallisesti että kansainvälisesti.

Syksyn 2015 suuren pakolaisaallon yhteydessä muslimiperinteitä noudattavien

asukkaiden määrä kasvoi monissa kylissä ja kaupungeissa eri puolilla Suomea. Heikki ottaa esille Rukousmatto-maalauksen vuodelta 2016. Teoksen taustalla näkyy perinteinen pohjalaistalo, ja etualalla mies on levittänyt rukousmattonsa nurmikolle ja rukoilee.

”Kristillinen uskonnollinen perinne elää vahvana Ylistarossa ja ylipäätään Pohjanmaalla, ja johonkin muuhun uskontoon lujasti uskovat ihmiset ovat viime vuosina yleistyneet täällä.”

Heikin maalauksissa on toistuvana teema avaruusolennot. 9-vuotiaana hän koki jotain, joka on leimannut hänen elämänsä ja myös taidettaan.

”Minä ja veljeni olimme pellolla. Lapset

joutuivat maaseudulla siihen aikaan osallistumaan tilan maataloustöihin.”

Mäki-Tuurin veljekset saivat hieraista kunnolla silmiään pellolla.

”Näimme useita ufoja, jotka liikkuivat yläpuolellemme. Sain heti tämän jälkeen näppylöitä iholleni, ja minut laitettiin karanteeniin. Lääkärit uskoivat, että olin saanut jonkin tarttuvan rokon, ja vietin monta päivää sairaalassa.”

HÄN EI ANNA SELITYSTÄ näkemälleen mutta on veljensä kanssa miettinyt tapahtumaa paljon.

”Pari vuotta minua nuorempi veljeni oli kiinnostunut kaikenlaisista koneista, ja hän

muistaa paremmin, miltä alukset näyttivät. Olemme yhtä mieltä siitä, ettemme nähneet avaruusolentoja, vain avaruusaluksia.”

Heikin maalauksissa toistuvat avaruusolennot ovat saaneet innoituksensa USA:n populaarikulttuurin kautta levinneistä kuvista. Vaikka Heikki joutui tapahtuman jälkeen sairaalaan, hän kuvaa avaruusolennot rauhallisiksi ja avuliaiksi.

”Kun halusin vuosia sitten oppia soittamaan pianoa, se tuntui toivottomalta, ja olisin tarvinnut apua Maan ulkopuolelta. Maalasin tämän tunteen tauluun, jossa istuin pianon äärellä ja kaksi avaruusolentoa istuu vieressäni.”

Heikki maalaa päivittäin, vaikka on täyttä-

Heikki Mäki-Tuuri on kotonaan Ylistarossa mutta kaipaa matkoja aurinkoon ja lämpöön.

”Meillä on vaimoni kanssa tapana lomaila Turkissa pari kertaa vuodessa. Olemme saaneet sieltä hyviä ystäviä ja toivomme, että voimme nähdä heitä taas viimeistään tulevana syksynä.”

nyt 73 vuotta ja on virallisesti eläkeläinen.

”Minulle on myönnetty valtion taiteilija-eläke. Vaikka se ei velvoita tuottamaan teoksia, minulla on silti tunne, että sen eteen täytyy tehdä jotain. Lapsuudenkodin työmoräali on syvällä selkärangassa”, Heikki Mäki-Tuuri sanoo.

JOHAN SVENLIN

”Lato ja ladosta tehty maalaus eivät ole sama asia. Taide on tarkastelukulma.”

Linus Lindholm

Ateljeesta avautuu näkymä tyypilliseen pohjalaislakeuteen. Latoteemasta tuli pian hänen tunnusmerkkinsä. Mutta ladot ovat lähinnä työkalu Elina Förstin kuvataiteessa. Kulmat, värit ja tilat ovat pääasia.

Elina Försti palasi Pohjanmaalle 20 vuotta sitten ja näki ladot uudessa valossa: ”Väri ja tila ovat keskeisintä maalauksissani. Rakennukset toimivat välineenä.”

ELINA FÖRSTIN ATELJEEN panoraamaikkunasta avautuu näkymä tyypilliseen pohjalaislakeuteen. Kaukana hämmöittää muutamia latoja, maa vivahtaa vihreänvalkealta, mutta enimmäkseen on harmaata. Vaikka iltapäivä on vasta aluillaan, hämärä alkaa jo laskeutua. Kaukana näkyy valtatiellä 68 ajavien autojen valokeiloja.

”Taiteilija elää valon rytmissä. Siksi on aika masentavaa olla Pohjanmaalla taiteilijana tähän aikaan vuodesta. Vaatii vahvaa tahtoa maalata tauluja juuri tähän aikaan. Voin helposti ymmärtää pohjoismaisia taiteilijoita, jotka sata vuotta sitten viettivät pimeän vuodenajan Etelä-Euroopassa”, Elina sanoo.

Itse hän on jakanut työvuotensa käytännöllisesti, luonnon vaihtelujen, perheen arkirutiinien ja oman henkilökohtaisen rytminsä mukaan.

”Olen tehokkain aamupäivällä ja haluan mielelläni työpäiviin tietyt rutiinit. Arki on myös inspiraation lähde maalaamisessani. Tuntuu vieraalta maalata kiinalaisia temppeleitä tai jotain muuta, jota en näe ympäristössäni.”

Koska päivänvalosta on puutetta joulukuussa, hän käyttää kuukauden lähinnä käytännön toimiin, esimerkiksi hankkii maalausmateriaalit vuodeksi eteenpäin. Tavatessamme joulukuuisena torstaina hän on juuri tekemässä öljyväriliitua.

”Kun se on valmista, siivoan työhuoneen ja joululoma saa alkaa. Sitten alan odottaa valon palaamista, helmikuussa. Kesäkuukausina maalaan mieluiten ulkona.”

ELINA JA HÄNEN insinööri miehensä muuttivat Helsingistä takaisin Pohjanmaalle runsaat kaksi vuosikymmentä sitten. He valitsivat asuinpaikakseen Luoma-ahon, joka sijaitsee Alajärven ja Vimpelin välimaastossa, sillä se on puolison kotiseutua ja siellä oli elinvoimaista pienteollisuutta ja kyläkoulu.

”Minäkin olen varttunut täällä järvisedulla, äitini on Kaustiselta ja isäni Korttesjärveltä. Vaikka pohjalaiskylät ovat aika samankaltaisia, jokaisella tuntuu silti olevan oma kulttuurinsa. Täällä on myös savolaiskiila ja sen lisäksi ruotsinkielisten seutujen vaikutusta.”

Hän sai muistutuksen pohjalaisjuuristaan muutettuaan Kuopioon opiskelemaan tekstiilisuunnittelua 1990-luvun alussa.

”Puheparteni paljastaa minut pohjalaiseksi, vaikka en puhukaan mitenkään leveää murretta. Savolaiset, jotka tunnetaan suoriin vastausten välittelemisestä, kokivat minut todella suorapuheiseksi, jopa töykeäksi.”

Helsingin opiskeluvuosina taiteilijakollegat hämmästelivät, kuinka Elina pystyi sukunimen perusteella sanomaan, mistä

kylästä henkilö oli lähtöisin.

”Ei se ole Pohjanmaalla mitenkään erikoista. Täällä voi usein katsoa monta sataa vuotta taaksepäin ajassa ja löytää samat sukunimet samoissa paikoissa. Elinolot ovat antaneet leimansa sille, että me pidämme lupauksemme ja viemme aloittamamme hommat loppuun.”

KUOPION TEKSTILIARTENOMIOPINTOJEN jälkeen Elina halusi syventää taiteellista ilmaisuaan.

”Olin miettinyt ammatinvalintaani 25-vuotiaaksi asti. Ollessani käytännön harjoittelujaksolla Finlaysonilla tajusin, että taiteilijan oma visio joutuu teollisessa muotoilussa kauas priorisointilistan loppupäähän.”

Hän aloitti jo Kuopiossa ollessaan taideopinnot Taideteollisessa korkeakoulussa, joka on nykyään osa Aalto-yliopistoa, ja jatkoi siltä Vapaaseen taidekouluun. Helsingin vuosinaan hän rakensi myös verkoston, joka on ollut myöhemmin suureksi hyödyksi.

Paluu Pohjanmaalle kymmenen vuoden jälkeen oli eräänlainen kulttuurišokki. Moni asia oli 1990-luvulla muuttunut maaseudulla. Mutta paljon oli myös lapsuudesta jäljellä, ja värihavaintojen avauduttua hänelle hän löysi muun muassa latojen monivivahteiset sävyt.

”En tuntenut täältä ketään toista taiteilijaa, joten aloin ottaa kuvia ja analysoida maalauksiani kehittääkseni itseäni. Minulle on tärkeämpää, miten maalaan kuin mitä maalaan, ja siksi kirjoitan taulujen taustapuolelle pohjustus- ja maalausnestereseptit helpottaakseen esimerkiksi konservattorin työtä. Jokainen valmis taulu on avain uuteen ja seuraavaan.”

LADOT OVAT SIOITTANEET Elinan useiden Suomen taideasiantuntijoiden kartalle. Itse hän pitää latoja välineenä taiteessaan, joka keskittyy ensi sijassa väriin ja tilaan.

”Jotkut ovat pitäneet kulttuuritekona sitä, että maalaan latoja, jotka jäävät nykyajan maatalouden jalkoihin. Olen myös saanut kuulla, että on hyvä, että otan kantaa EU:n maatalouspolitiikkaan. Toki pidän siitä, että taiteeni pystyy herättämään yleisössä erilaisia tunteita ja ajatuksia, mutta minulla ei ole koskaan ollut mitään tiettyä sanomaa maalauksissani.”

Joitakuita on myös häirinyt se, ettei latoja ole kuvattu luonnonmukaisesti.

”Lato ja latoa kuvaava maalaus eivät ole sama asia. Taide on näkökulma, ei esineen dokumentaatiota.”

Vaikka ladot liittyvät vahvasti Pohjanmaa-

han, vain pieni osa maalauksista jää alueelle. Valtaosa Elinan maalauksista myydään Sofia Rehbinderin johtaman Galleria Brondan kautta Helsingissä. Elinan teoksia oli viime kesänä esillä myös Taidekeskus Salmelassa Mäntyharjulla, joka sijaitsee Kouvolan ja Mikkelin välissä. Salmelan vuosittainen taidenäyttely kerää parin kuukauden aikana noin 30 000 kävijää.

”En tietenkään tiedä, minne maalaus päätyy, mutta olen ymmärtänyt, että ostajat ovat lähinnä taiteesta kiinnostuneita yksityishenkilöitä kotimaamme suurista kaupungeista. Ostajilla on usein jokin kytkös Pohjanmaalle, isoäiti tai muuta sukua.”

Pohjanmaan taidemarkkina on edelleen laimea. Se johtuu pitkälti asenteesta, joka on leimannut ja edelleen leimaa seudun ihmisiä.

”Taide koetaan täällä usein jonain ylimääräisenä asiana. Ensin hankitaan kaikki tarpeellinen ja sitten katsotaan, jääkö rahaa johonkin muuhun”, Elina Försti sanoo.

Ensin katto pään päälle ja sitten helyt, siiteeraten erästä poliitikkoa runsas vuosi sitten Vaasan keskussairaalaista käydyssä keskustelussa.

JOHAN SVENLIN

Linus Lindholm

”Tapaan kuvata itseäni virkamiestaiteilijaksi, joka mieluiten työskentelee yhdeksästä viiteen, myös kesällä. Se sopii minulle parhaiten, ja on etuoikeus, että voin työskennellä oman rytmini mukaan”, sanoo Elina Försti.

”Jotkut sanovat, että minusta tulee rikas, toiset, ettei tuosta tule yhtään mitään.”

Kasper Dalkarl

”Juoksentelin lapseni ympäri teurastamo ja leikin sisälmyksillä. Se mitä nyt teen, on tavallaan sukua sille”, Alexandra Harald sanoo.

Ehkä taiteilijuudesta voi saada osan tulevaa elantoa, sanovat Alexandra Harald ja Frankie Sleptsov, jotka opiskelevat taidetta Pietarsaassa: ”Sen ei tarvitse olla yhtä loistokasta kuin jotkut uskovat tai yhtä mahdotonta kuin toiset sanovat.”

KUN 22-VUOTIAS ALEXANDRA Harald kävi Pietarsaassa peruskoulua ja lukiota, taiteen opiskeleminen ei käynyt mielessäkään.

”Koulu sujui hyvin ja opettajat ehdottivat, että lukisin ’biokemistiksi tai joksikin sellaiseksi’. Ajattelin itsekkin, että valitsisin perinteisen akateemisen koulutuksen.”

”Kävin tosin lasten kuvataidekoulussa Arbiuksessa ja pidin maalaamisesta ja askartelusta, mutta en antanut itselleni lupaa käyttää niihin aikaa yläkoulussa ja lukiossa. Pidin nimittäin taidekouluoppilaita vähän laiskoina,” Alexandra kertoo.

Alexandra sairastui sekä henkisesti että

fyysisesti lukion viimeisenä vuonna. Tämä vaikutti epäsuorasti tulevaisuuden suunnitelmiin.

”Hermosairauden seurauksien takia minun oli hankalampi lukea ja omaksua asioita samalla tavalla kuin ennen. Yökirjoitusten jälkeen tarvitsin lepoa ja tein vuoden verran hanttihommia. Silloin tajusin, että minun täytyisi kenties tehdä jotain käytännönläheisempää.”

Kun Alexandra haki – ja pääsi – Novian ammattikorkeakouluun, hän piti aluksi kaikki vaihtoehdot avoinna. Ehkä hän kävisi koulua vain yhden vuoden neljän sijaan, jota tavallisesti vaadittiin ammattikorkeakoulututkintoon.

”Huomasin kuitenkin aika nopeasti, että tämähän on mahtava paikka. Täällä minun kuuluu olla,” hän kertoo.

TAVATESSAMME HELMIKUUN ALUSSA Alexandra opiskelee kolmatta eli toiseksi viimeistä vuotta, ja taiteesta on muodostunut hänelle tapa työstää ajatuksia ja tunteita. Opintoaikana on paljastunut, miten laaja kuvataiteen käsite voikaan olla, ja opiskelijat saavat itse vaikuttaa paljon opintojen suuntaukseen. Koulutusohjelman nimi on ehkä hieman harhaanjohtava, Alexandra pohtii.

”Tapaan sanoa, että lopetin maalaamisen

ryhtyessäni opiskelemaan kuvataidetta. Minua kiinnostavat tällä hetkellä installaatiot, veistokset ja valokuvaus, mutta olen juuri myös alkanut taas maalata.”

Alexandra Harald ei ole varma, ovatko lapsuus- ja nuoruusvuodet Uudessakaariopissa vaikuttaneet hänen taiteeseensa.

”Luonnonmateriaalit kyllä kiehtovat minua tosi paljon. Se on varmasti perua siitä, että olen varttunut lammastilalla ja hirvenmetsästyksen parissa. Juoksin lapsena ympäriinsä teurastamossa ja leikin sisälmyksillä. Eräällä lailla nämä tämänhetkiset tekemiseni ovat hieman sukua sille.”

KAKSI VUOSIKURSSIA ALEXANDRAA alempana on opiskelija, jolla on hieman pidempi kotimatka. 18-vuotias Frankie Sleptsov muutti viime vuoden elokuussa Pietarsaaren Pietarista, Venäjältä. Hän opiskeli lapsuudessaan taidetta viitenä päivänä viikossa tavallisen koulunkäynnin lisäksi. Frankie kuvailee näitä opintoja klassisiksi.

”Tulen perheestä, jossa arvostetaan suuresti kulttuuria, ja olen lapsesta asti käynyt teattereissa ja museoissa. Kiinnostus taidetta kohtaan on aina ollut läsnä.”

Frankie tiesi jo vuosia sitten haluavansa muuttaa johonkin eurooppalaiseen maahan valmistuttuaan lukiota vastaavasta koulutuksesta Venäjällä.

Kasper Dalkarl

”Kotona Pietarissa asuu kuusi miljoonaa ihmistä. Pietarsaassa, minulle uudessa paikassa, näen itseni selvemmin”, sanoo Frankie Sleptsov.

”Opiskelin sekä suomea että ruotsia, mutta opiskeltuani suomea kaksi vuotta ja ruotsia vain puoli vuotta tajusin, että ruotsin oppiminen oli minulle paljon helpompaa. Sen takia hain tähän koulutukseen. Koronavirusatilanteen takia suljin pois muut maat. Suomeen oli helpointa matkustaa.”

FRANKIE SAAPUI PIETARSAAREEN autolla. Hänen isänsä ajoi, ja vaikka Frankie oli lapsuutensa aikana vierailut Suomessa useasti, oli matkakokemus jotain uutta.

”Olimme aiemmin käyneet Helsingissä ja Turussa, mutta nyt joka puolella ympärillämme oli metsää. Kun olimme viiden kilometrin päässä Pietarsaaresta ja vieläkin metsän keskellä, isäni ei enää uskonut, että täällä voisi sijaita kaupunki ja yliopisto. Hän halusi kääntyä ympäri, mutta minä sanoin, että olen varma oikeasta tiestä.”

Perhe epäili vielä ennen kotiinpaluutaan Frankien suunnitelmaa opiskella kaupungissa, jossa on tuskin 20 000 asukasta. Pietarissa asuu kuusi miljoonaa ihmistä, joten totta kai on suuri muutos asua paikkakunnalla, jossa vain kuuden kuukauden asumisen jälkeen törmää tuttuihin joka puolella.

Vähintään yhtä suuri ero on myös itse kouluympäristössä. Frankie Sleptsovin aiemmissa kouluissa oli usein vain yksi oikea tapa lähestyä tehtävää ja ratkaista se.

”Opiskelussa on Venäjällä erittäin pitkälti kyse kovasta työskentelystä ja selviytymisestä. Täällä on paljon rennompaa. Kun olimme tehneet ensimmäisen tehtävämme, opettaja kysyi, haluaisimmeko siitä palautetta. Se oli siis vapaaehtoista. Soitin samana päivänä äidilleni ja kerroin asiasta. Naurimme ja sanoimme, että he varmaan kysyvät todistuksestakin, haluanko sellaisen.”

ERILAISUUDELLA ON FRANKIEN mielestä sekä haittansa että hyötynsä. On hyvä olla selkeitä tavoitteita ja odotuksia, mutta samalla hän kokee hyötyvänsä siitä, ettei hänen tarvitse koko ajan pelätä tekevänsä väärin opettajien silmissä.

”Sen ansiosta voin kokeilla uusia tekniikoita ja ideoita aivan uudella tavalla. Näen ja koen itseni selkeämmin, kun olen nyt vieraassa paikassa.”

Alexandrasta poiketen Frankie on eniten kiinnostunut piirtämisestä ja maalaamisesta. Hänellä on ollut muutamia toimeksiantoja kuvittajana, ja työskenteleminen lastenkirjojen parissa on Frankielle vartenotettava vaihtoehto, sillä hän kirjoittaa itsekin jonkin verran kaunokirjallisuutta.

”Toivon saavani tulevaisuudessa taiteesta tulonlähteen, ainakin osittain, jotta minulla on varaa työmateriaaleihin ja matkoihin.”

Frankie ei ole Pietarsaaren lisäksi juuri-kaan nähnyt muuta Pohjanmaata.

”Olen pysynyt kaupungissa pandemian takia, en ole esimerkiksi vielä käynyt Vaasassa. En ole tällä hetkellä menossa minnekään, mutta en voi kuvitella asuvani täällä loppuelämäni. Olen keskustellut opettajien kanssa ja toivon voivani valmistua kahdessa tai kolmessa vuodessa neljän vuoden sijaan. Olisi mukavaa lähteä vaihto-oppilaaksi jonnekin, mutta tulevaisuudesta on vielä hankala sanoa.”

MYÖS ALEXANDRA HARALD pitää mahdollisena, että taiteen avulla voi ansaita rahaa jossain määrin.

”Työskentelen nyt osa-aikaisesti vanhainkodissa. Olen huomannut kaksi hyvin erilaista reaktiota, kun kerron taideopinnoistani. Jotkut sanovat, että rikastun, muutan kattohuoneistoon Pariisiin ja käyn suurissa juhlissa. Toiset sanovat, ettei siitä tule mitään ja että minun kannattaisi mieluummin lukea sairaanhoitajaksi.”

”Uskon kuitenkin, että taiteella voi elää ainakin osittain. Sen ei tarvitse olla yhtä loistokasta kuin jotkut uskovat tai yhtä mahdotonta kuin toiset sanovat.”

PÄR JONASSON

Ko jänes hyppää varpaat haaralla on suvet tulosa

Sepä kanehti!

Tulleeko kallaa?

Keskipohjalaismurteiden keskellä

Alavieskassa ja Ylivieskassa puhuttava murre kuuluu Keski-Pohjanmaan Kalajokilaakson murreryhmään. Pienet vivahteet erottavat alaryhmien puheenparren naapuriryhmien murteesta.

Ko jänes hyppää varpaat haaralla on suvet (= suojasäät) tulosa, kuuluu talvinen sääennustus Alavieskasta. Vaikka kyse on pohjalaismurteesta, on Keski-Pohjanmaan murteissa monien asutushistoriallisten vaiheiden ansiosta piirteitä esimerkiksi lounais-, hämäläis- ja savolaismurteista. Alkuaan lounaista perua ovat muun muassa sanat *jänes* ja *vares*. Savolaisuus taas on se, kun sanat *metsä* ja *katsoo* esiintyvät muodossa *mehtä* ja *kahtoo*.

Ala- ja Ylivieskassa puhuttava murre kuuluu Keski-Pohjanmaan murteiden Kalajokilaakson murreryhmään. Samaan ryhmään kuuluvat Sievi sekä Kalajoki ja tähän liitetty entinen Raution pitäjä. Keski-Pohjanmaan murteessa on lisäksi neljä muuta alaryhmää, joita murremaantieteessä kutsutaan nimityksillä Lestijoki-laakso, Pyhäjokilaakso, eteläosa ja ylämaa.

Keskipohjalaisista murrepiirteistä ja niiden asutushistoriallisista taustoista kirjoitti *Suomen murteiden sanakirjan* toimitussihteeri Kirsti Aapala artikkelissaan Ylivieskasta yleiskieleen (Katternö-lehti 1/2020).

Lampahat Lestijokilaaksossa

Keski-Pohjanmaalla asutus on aikoinaan keskittynyt etenkin jokilaaksoihin. Kunkin alueen pienet omaleimaiset piirteet erottavat puheenparren naapuriryhmän murteesta.

Kalajokilaakson eteläpuolella sijaitsee Lestijokilaakso. Tähän murreryhmään kuuluvat Kannus, Toholampi ja Lestijärvi sekä entiset Himangan, Lohtajan, Kälviän ja Ullavan pitäjät. Lestijokilaakson murteessa on hivenen enemmän eteläpohjalaisväriä kuin Kalajokilaaksossa.

Siinä, missä Kalajokilaaksossa sanotaan yleensä *lampaat, matkaan, tehtiin*, sanotaan Lestijokilaakson rajapitäjissä *lampahat, matkahan* ja *tehtihin* ja hieman etelämpänä *lamphat, matkhan, tehthin*. Sisämaasta Lestijärveltä nämä pohjalaispiirteet kuitenkin puuttuvat savolaisvaikutuksen vuoksi.

Konsonanttien kahdentuminen eli geminaatio (*kallaa, mennee, makkaa*) on Kalajokilaaksossa yleistä. Lestijokilaaksossa ja siitä etelään päin sen sijaan sanotaan *kalaa, menee, makaa*. Vielä eräs alkuaan lounaisvaikutteinen piirre Lestijokilaakson

murteessa on *lyhyt*-sanana asu *lyhyvä*. Kalajokilaaksossa se taas on yleensä *lyhy*.

Savolaisvaikutteinen ylämaa

Kalajokilaakson itäpuolelle, sisämaahan, sijoittuu Keski-Pohjanmaan ylämaan murreryhmä. Siihen kuuluvat Reisjärvi, Haapajärvi, Nivala, Haapavesi, Pyhäntä ja Kärsämäki sekä entiset Pulkkilan, Piippolan ja Kestilän kunnat. Ylämaan murreryhmässä, erityisesti Reisjärvellä ja Haapajärvellä, savolaisvaikutus on suurinta.

Kalajokilaakson ryhmässä kolmannen persoonan omistusliite kuuluu *kätensä, suunsa*, ylämaalla taas savolaisittain *kätensä, suusa*. Siinä missä suurimmassa osassa keskipohjalaismurteita sanotaan vanhan satakuntalaisvaikutuksen mukaisesti *tulosa* tai *tässä talossa*, sanotaan ylämaalla *tulossa* ja *tässä talossa*.

Keski-Pohjanmaalla *metsä*-sana esiintyy laajalla alueella muodossa *mehtä* ja taipuu useimmiten *mehtän*. (Eteläosan, Kaustisen seudun, erikoisuus on toki *messä* : *messän!*) Ylämaalla taas taivutetaan savolaismallin mukaan *mehtä* : *metän*.

Pohjoispuolella Pyhäjokilaakso

Kalajokilaakson pohjoispuolella sijaitsee Pyhäjokilaakson murreryhmä, johon

kuuluvat Pyhäjoki, Merijärvi ja Oulainen sekä entinen Saloisten kunta. Kalajokilaakson ja Pyhäjokilaakson väliset murre-erot ovat hyvin vähäiset.

Kalajokilaaksossa esiintyy kuitenkin eräitä vanhoja lounaismurteisuuksia kuten *kellanen* ('keltainen') sekä imperfektimuotoja *rev(v)ein*, *hyp(p)ein* ('revin', 'hypin'). Pyhäjokilaaksossa nämä piirteet ovat harvinaisia. Toinen eroavaisuus liittyy yleiskielen d:n vastineisiin eräissä äänneymäristöissä: Pyhäjokilaaksossa esimerkiksi *latu-* ja *peto-* sanat taipuvat vanhastaan *lavun* ja *pevon*, kun taas Kalajokilaaksossa *lajun* ja *pejon*.

Asutushistorialliset seikat, kuten rajanvedot ja ihmisten liikkuminen elinkeinojen peosassa muovanneet murremaisemaa kautta vuosisatojen. *Suomen murteiden sanakirjassa* sekä professori Lauri Kettusen *Suomen murteet* -kartastossa kuvatut seikat perustuvat 1900-luvun alkupuolen murreolosuhteisiin. Voi silti olla, että nykyisenä runsaan liikkumisen ja kuntaliitosten aikanakin pienet murrevivahteet erottavat edelleen kunkin seudun murteen naapuriryhmästä.

RIIKKA TERVONEN
Suomen murteiden sanakirjan toimittaja

Riikka Tervonen työskentelee kotuksessa Suomen murteiden sanakirjan toimittajana. Hän on kotoinen Tervosta Pohjois-Savosta ja kiinnostunut savolaismurteiden yhtäläisyyksistä ja eroista.

Kartassa on keskipohjalaisten murteiden alue, johon on rajattu sinisellä Kalajokilaakson murreryhmä. Itä- ja länsimurteiden raja on punaisella. Kartta perustuu vuoden 1938 pitäjäjako.

Alavieskan murre sanoja

alamaatinen

vaatimaton, yksinkertainen
Kyllä se pastori on hyvin alamaatinen mies.

ensitäksi

ensiksi
Enstäksi se tuo mua löi, ja sitte minäki jo.

hedelmäaika

heinäkasvien, etenkin rukiin kukinta-, heilimöintiaika
Rukkiilla oo heelmäaika, se passaa siihej juhannuksen kahta puolta.

hissa

kulumisesta, joka aiheutuu kengän varsien tai housunlahkeiden yhteen hankautumisesta kävellessä: "hissa syö"
Mult on hissa taas syöny reijän tuohon uuteen saapasvarteen.

kanehtia

auttaa (suolaisen ruoan) nälän tunteeseen
Sepä kanehti sano äiti silahkata. (sananparsii)

lamakaasu

lähellä maanpintaa oleva sumu
Ko om palijo lamakaasua uuvevvojej jäläkiin, tullee hyvä vuosi.

Kyllä se pastori on hyvin alamaatinen mies.

Esimerkit ovat peräisin Suomen murteiden sanakirjasta (kaino.kotus.fi/sms).

Lue lisää

Kirsti Aapala: "Ylivieskasta yleiskieleen", Katternö-lehti 1/2020.

Lauri Kettunen 1940: Suomen murteet III. A. Murrekartasto, SKS.

Paavo Suihkonen 1992: Klusiilien vaihtelusuhteet Kala- ja Lestijokilaakson murteessa, SKS.

Jesper on löytänyt punaisen langan

Karolina Isaksson

◆ Hänellä on sama nimi kuin salamanopealla vasemmalla laiturilla, joka pelasi AC Milanissa, Parmassa ja Manchester Unitedissa 1990-luvulla. Hän ei itse ollut vielä syntynytään kaimansa jahdatessa kultaa Yhdysvalloissa mutta saa jatkuvasti kuulla vanhemmilta ihmisiltä (kuten allekirjoittaneelta), että Ruotsin MM-pronssia voittaneessa jalkapallojoukkueessa oli pelaaja nimeltä Jesper Blomqvist.

virtaset

”Olen kuullut hänestä monesti, mutta en ole ikinä nähnyt hänen pelaavan. Isäni (Stefan Blomqvist, Nykarleby Idrottsklubbin legendaarinen keskikenttäpelaaja, toim. huom.) on aina ollut kiinnostunut jalkapallosta, mikä ehkä vaikutti nimeni valintaan,” Jesper kertoo.

Jesper on itse pelannut juniorina jalkapalloa Nykarleby Idrottsklubissa ja jääkiekkoa Munsala Idrottsklubbissa, mutta nykyään hän pitää kuntoa yllä juoksemalla. Ja työskentelemällä linja-asentajana Uudenkaarlepyyn Voimalaitoksessa.

”Linja-asentajan työssä näkee pa-

rempiakin päiviä, mutta täytyy vain vetää kaulus ylös,” Jesper sanoo, kun tapaamme purevassa viimassa ja -10 asteen pakkasessa Turkistien uudella teollisuusalueella, pari kilometriä Uudenkaarlepyyn keskustasta pohjoiseen.

Hyytävässä pakkasessa on mukava muistella lempeitä after work -kesäiltoja Café Tullmagasinetin terassilla työkavereiden kanssa.

”Tulemme niin hyvin toimeen, että tapaamme mielellämme vapaa-ajallakin. Pääsin Uudenkaarlepyyn Voimalaitokselle kesätöihin jo vuonna 2018, ja kun sain yhtiöstä töitä noin vuosi sitten, tuntui kuin olisin tullut kotiin.”

Jesper opiskeli tässä välissä Yrkesakademien i Österbottenissa ja valmistui sähkö- ja automaatioasentajaksi. Linja-asentajan työ on tullut hänelle tutuksi ja hän on tottunut jo korkeuksiinkin.

”Sähköpölyäisiin kiipeäminen jännitti aluksi, mutta olen päässyt pelosta eroon harjoittelun avulla.”

Purevassa viimassa hän kuitenkin viihtyy parhaiten maan tasolla.

JOHAN SVENLIN

Jesper Blomqvist viihtyy hyvin työkavereidensa seurassa ja hän tapaa heitä mielellään vapaa-ajallaankin.

Vanha hakekattila jää eläkkeelle Alavieskassa

◆ Hakekattila on tuottanut alavieskalaisille kaukolämpöä 20 vuoden ajan, mutta nyt on sukupolvenvaihdoksen aika. Alavieskan lämpökukseen, Herrforsin kaukolämpölaitokseen, asennetaan alkukesästä uusi ja moderni hakekattila.

”Ajoitamme vaihdon vuodenai-kaan, jolloin kaukolämmön kysyntä vähenee. Uuden kattilan teho on 1000 kW eli sama kuin vanhan kattilan, mutta uudella kattilalla on ennen kaikkea parempi hyötysuhde,” kertoo Herrforsin voimalaitospäällikkö Tommi Salo.

toimii lämpökeskuksen öljykattilalla. Öljykattila on valmiudessa sen varalta, että hakekattilaa täytyy huoltaa tai siihen tulee toimintahäiriöitä.

”Aiomme samalla vaihtaa vanhan öljysäiliön uuteen. Lisäksi kaukolämpölaitoksen julkisivu saa kasvojenkohotuksen. Polttoaineiden vastaanottoasema uusittiin muutama vuosi sitten, joten saamme tämän pintaremontin jälkeen Alavieskaan modernin ja raikkaan kaukolämpölaitoksen,” Tommi Salo toteaa.

JOHAN SVENLIN

Karolina Isaksson

Kaukolämpölaitos on tavallisesti miehittämätön ja sen kauko-ohjaus hoidetaan Ylivieskasta käsin. ”Uudessa kattilassa on automaattinen nuohousjärjestelmä, minkä ansiosta laitoksen huoltotarve pienenee huomattavasti,” Tommi Salo kertoo.

Gunillan käsissä syntyy herkkuja

”Pidän konvehveja taideteoksina. Olisi surullista, jos kukaan ei söisi niitä,” kertoo suklaaleipuri Gunilla Norrlin.

Se alkoi ranskalaisesta suklaakakusta ja jatkui konvehdeilla. Gunilla Norrlin ei enää leivo leipää ja pullaa vaan keskittyy täysin suklaaseen.

◆ Gunilla Norrlin oli täyttänyt 30 vuotta syksyllä 1994, muuttanut kumppaninsa kanssa yhteen ja palannut takaisin kotikyläänsä Kvimoon Maksamaalle. Hän oli kouluttautunut leipuriksi Pietarsaassa ja ehtinyt asua hetken Uudessakaarlepyyssä.

”Täällä Kvimossahan ei ollut töitä, joten päätin työllistää itseni,” kertoo Norrlin, joka aloitti leipomotoiminnan kellarissaan.

Idea osoittautui hyväksi, ja leipomo muutti pari vuotta myöhemmin Kvimossa samaan tilaan, jossa se toimii edelleen. Paljon on kuitenkin muuttunut niiltä ajoilta. Kyseessä oli silloin aivan tavallinen, muutaman työntekijän kotileipomo. Jossain vaiheessa valikoimaan tuli ranskalainen suklaakakku.

”Olen aina pitänyt reseptien metsästämisestä ja uusien asioiden kokeilemisestä, ja tästä kakusta tuli uskomattoman suosittu.”

Norrlin päätti v. 2014 muuttaa suuntaa ja keskittyä täysin suklaaseen. Hän on siitä lähtien työskennellyt leipomossa jälleen yksin.

”Päätös johtui osittain siitä, että olin väsynyt työaikoihin. Jos haluaa myydä tuoretta leipää, käy helposti niin, että

töitä on tehtävä yöt ja päivät, arjet ja pyhäit. Jos taas on suklaaleipuri, ei tuotteen tarvitse olla uunituore ja voi jopa tehdä tavallista työpäivää.”

Ranskalainen suklaakakku on edelleenkin leipomon hittituote ja vastaa 80 % tuotannosta, mutta Gunilla Norrlin on myös ryhtynyt valmistamaan suklaakonvehveja, jottei työ olisi liian yksitoikkoista.

”On jännittävää tehdä jotain, mitä kukaan muu näillä tienoilla ei tee. Konvehdin inspiraatio voi tulla mistä vain. Saatan lukea piirakasta, leivoksesta tai kakusta ja ajatella, että siitä voisi muokata konvehdin.”

Konvehdien valmistus oli alussa haastavaa.

”Tässä työssä oppii jatkuvasti uutta. Oikean kiillon löytäminen oli aluksi hankalaa. Nyt minulla riittää töitä täyteen oikean koostumuksen luomisessa. Tällä hetkellä konvehdit pitää syödä kolmen viikon sisällä niiden valmistuksesta, mutta niiden säilyvyysaikaa voi pidentää usealla kuukaudella, jos ainesosat ovat oikeassa suhteessa. Haluan oppia leipomaan tällä tavoin ilman säilöntäaineita.”

Täyteissä käytetyt hedelmät ja marjat

ovat mahdollisimman pitkälti paikallisia. Suklaan osalta Norrlin suosii sveitsiläisvalmistajaa, jonka tuotteita hän ostaa tukusta.

”Heillä on hyvä suhtautuminen kaakaoviljelijöihin eivätkä he käytä lapsityötä.”

Gunilla Norrlin on luonnollisesti mieltynyt suklaan roolia elämässä.

”Suklaan pitää olla nautinto. Syömisen jälkeen pitää tuntea olonsa tyytyväiseksi. Pidän konvehveja taideteoksina enkä harmistu siitä, että niitä kulutetaan ja syödään. Olisi surullista, jos kukaan ei söisi niitä.”

”Hyvän suklaan syöminen, siis sellaisen suklaan, jossa on vain kaakaomassaa, sokeria ja vaniljaa, ei ole pahaksi. Sen sijaan palmuöljyn ja muiden makeutusaineiden lisääminen on epäterveellistä.”

Gunilla Norrlinin kakkuja ja konvehveja myydään tuotemerkillä GN Chocolates. Herkuilla on nykyisin useita jälleenmyyjä ympäri Pohjanmaata, pääasiassa ruoka-kauppoja. Niitä voi myös ostaa suoraan leipomosta ja muutama kuukausi sitten avatusta verkkokaupasta.

”Haaveenani on siirtää toiminta lähemmäs kasittietä. Saa nähdä, toteutuuko se ja milloin. Täytyy vain uskaltaa.”

Tässä se on. Tässä on todellinen Pohjanmaa!

Mitä te oikein teette?

Kunnantalolla pidetään taidenäyttely. Sinne halutaan oikeasti kotiseutua kuvaavia tauluja.

Minäkin haluan maalata.

Mutta siinähan on vain viiva.

Se on minimalismia. Vain kaikkein tärkein saa olla mukana. Loputon ja rajaton horisontti, sitä Pohjanmaa on!

Mitä sinä maalaat?

Kaikkien lasten unelmia. Niin kuin silloin kun te kaksi esitätte huimimpia ajatuksia. Taulun nimeksi tulee "Kyläkoulun tehtävä".

Maisemaan piti vielä lisätä sähkölinja. Ilman sähköä ei elämä täällä kylässä onnistuisi.

Leikki on lasten koti, heidän unelmansa meidän tulevaisuutemme.

Räikkönen ja Bottas ajavat kilpaa Kemoran radalla. Räikkönen voittaa yhdellä sadasosasekunnilla!

Kaikkein kilteimpiä kylässä ovat lehmät. Kaikilla pitäisi olla kotona lehmä.

Millaiselta sinun kotiseutu-maalauksesi näyttäisi?

Milloin kotiseutu syntyi?

Tutkijaryhmä ottaa Vexalassa luonnontieteet avuksi

Vexalan historia on Pohjanmaan historiaa pienoiskoossa. Viime 500 vuodelta on kohtuullisesti kirjallisia lähteitä, mutta niitä edeltävät vuodet ovat pitkälti hämärän peitossa. Kotiseutututkijat ovat nyt ottaneet luonnontieteet avuksi.

Mannerjäätikkö oli paksuimmillaan n. 20 000 vuotta sitten, ja koko Pohjanmaan historiallinen maakunta – siis aina Kainuuseen saakka – oli luultavasti nykyisen merenpinnan alapuolella. Tutkijoiden mukaan maa painui jäätikön paksuimman kohdan alla 800 m alas päin.

Jääpeitteen sulaessa maa alkoi jälleen kohota. Kun jää vetäytyi nykyisen Pohjanmaan päältä luoteeseen n. 10 000 vuotta sitten, maankuoren arvioidaan olleen edelleen painuneena 300 metriä.

Maankohoamisvauhti hiipui tämän jälkeen, mutta silti meri on kuluneen 2000 vuoden ajan vetäytynyt korkeussuunnassa metrin verran sadassa vuodessa.

”Emme tarkalleen tiedä, milloin luonto mahdollisti ihmisasutuksen Vexalassa, mutta uskomme sen tapahtuneen 1000-luvun paikkeilla viikinkiajan loppupuolella. Tuolloin maa oli kohonnut sen verran, että maata voitiin viljellä,” kertoo Ralf Bertula, Vexala byaforskare rf:n puheenjohtaja.

Vetinen keskiaika

Vexalan niemi tarjoaa hyvän kohteen tutkia maankohoami-

Karolina Isaksson

Vexalan historiasta kertovat kirjalliset lähteet päättyvät vuoteen 1549. Asutus oli kuitenkin jo silloin vanhaa. Milloin ensimmäiset ihmiset saapuivat alueelle, kysyvät Guy Sundholm, Ralf Bertula, Gurlu Dumell ja Alf-Erik Helsing.

sen vaikutuksia asutusmahdollisuuksiin.

Kotiseutututkijat pyysivät Filip Brunellin laatimaan karttoja Vexalasta sen historian eri aikakausina. Brunell on suunnistaja ja erittäin tottunut tulkitsemaan maastoa. Hän on käyttänyt pohja-aineistona Maanmittauslaitoksen topografisia karttoja.

Merestä kohoaa kokonainen pieni saaristo. Brunellin eri vuosisatoja kuvaavia karttoja selaillessä huomaa, miten Vexalan niemi on korkeuseroineen alkanut vähä vähältä muotoutua. Vuosien 900–1000 kartassa valtaosa alueesta oli vielä vedenpinnan alapuolella ja viljelykelpoista maata oli n. 30 hehtaaria. Se on noin neljästoistaosa nykyisestä 420 hehtaarin viljelymaasta.

”Voimme vain arvailla, miten niemeä asutettiin. Varhaisimmat Vexalasta kertovat kirjalliset lähteet ovat vuodelta 1549. Niissä mainitaan, että Vexalassa oli tuolloin 28 maatilaa. Näin suuren asutuksen on täytynyt kaikella järjellä olla ainakin sata vuotta vanhaa,” Alf-Erik Helsing sanoo.

Vastauksia laboratorio-kokeista

Vexalatutkijat suunnittelevat nyt siitepöly- ja C-14-analyysiin perustuvaa hanketta, joka sai joulukuussa rahoitusta Svenska Österbottens kulturfondilta.

”Suot ovat siitepölykertymässä ansiosta kuin kirjasto kasvilisuuden vaihteluista. Olemme

tunnistaneet 7–8 suota, joiden avulla voisimme löytää jälkiä ihmisten mukana alueelle kulkeutuneista kasveista ja selvittää, milloin tämä on tapahtunut. Nämä suot sijaitsevat tarpeeksi korkealla merenpinnan yläpuolella eikä niillä ole koskaan kasvanut metsää tai ne on metsitetty vasta hiljattain,” Ralf Bertula kertoo.

Kyseessä ovat mm. Åkerträskmossan, Farmorsmossen ja Rummelbergsmossen.

Hankkeeseen osallistuu kolme uumajalaisakateemikkoa: Johan Linderholm, Peter Holmblad ja Jan-Erik Wallin (kahdella jälkimmäisellä on pohjalaisjuuria).

He tutustuvat maastoon ensimmäisessä vaiheessa ja ottavat soilta näytteitä turveporalla. Tämän jälkeen laboratorioanalyysit toivottavasti paljastavat, millaisista hyötykasveista siitepölykerrostumat ovat saaneet alkunsa ja milloin kasvit ovat ihmisen avulla vakiintuneet Vexalaan.

Kaiken taustalla uteliaisuus

Mitä toivotte löytävänne?

”Tässä on ennen kaikkea kyse uteliaisuudesta,” Bertula paljastaa. ”Milloin ja miten ihmiselämä vakiintui alueelle ja miten se kehittyi?”

Alueelta on löytynyt erityisen kiinnostavia johtolankoja, mm. kolme rökkiötä. Alueella muutama vuosi sitten vierailut arkeologi merkitsi rökkiöt haudoiksi niiltä ajoilta, kun kristinuskon alkoi saada maassamme jalansijaa. Ruumis sai maatua haudassa, minkä jälkeen hauta avattiin ja luut siirrettiin siunattuun maahan.

Henrik Dumell löysi viime huhtikuussa Snäckhamnista samanlaisen neljännen ”hautakivirökkiön”, lähemmin tarkasteltuna 40 cm korkean piirin suorakulmisen avoimen kairan ympärillä, jossa on pystytty asetettu ”kansikivi”.

”Kartat osoittavat, että Snäckhamn sijaitsi viikinkiaikana lähellä rantaa,” Bertula sanoo.

Houkuttelevat kalavedet

On selvää, että Vexalaan on maankohoamisen myötä syntynyt uusia paikkoja asutukselle ja viljelymaille. Alueelle rakennettiin 1600-luvun alussa kuninkaankartano, joka keräsi väestöltä veroja päivätöiden, heinä- ja viljan muodossa. ”Maaperä ei ole soveltunut suurimittaiseen maatalouteen. Väestö on pääasiassa harjoittanut pienviljelyä ja kalastusta,” Helsing kertoo.

Vexala oli saari vielä 1700-luvun lopussa, ja kalavarat ovat vuosisatojen ajan olleet erittäin runsaat. Kalastus on myös aiheuttanut riitoja naapurikylien kanssa.

”Ojitukset ja muut ympäristön muutokset ovat viime aikoina

heikentäneet kalakantaa,” Guy Sundholm sanoo.

Vexalassa on muun Pohjanmaan tavoin nähty vuosien saatossa erilaisia elinkeinoja tervakaupasta turkistarhaukseen. Monet seudun asukkaista muuttivat Yhdysvaltoihin, Australiaan ja Uuteen-Seelantiin 1800-luvun katovuosina.

”Lähes jokaisesta talosta lähti joku siirtolaiseksi. Osa palasi aikojen parantuessa,” Gurlu Dumell kertoo.

Vexalan niemellä on nykyään noin 400 vapaa-ajanasuntoa, joten seudun väkimäärä kasvaa kesäkuukausina huimasti. Kesävieraat viihtyvät maalla, joka sijaitsi aivan hetki sitten – geologien mittapuulla – vielä merenpinnan alapuolella.

JOHAN SVENLIN

”Arvaa käyrässä” sivulla 49 esitetään, miten mittavaa maankohoaminen on ollut sadan viime vuoden aikana.

Ralf Bertulan mini-swot Pohjanmaan maakunnasta.

Vexalan korkeimmat kohdat nousivat vedenpinnan yläpuolelle n. 2000 vuotta sitten. Alue muuttui vähitellen asuinkelpoiseksi. Nykyinen Vexala on tiheään asuttu, erityisesti kesäisin.

Vexalan niemi vuosisatojen kuluessa

- Noin 950 j.Kr.
- Noin 1470 j.Kr.
- Nykyinen rantaviiva.

Valonkantajan tarina

Mitä tietä ihmisen pitäisi kulkea, sen ainoan kerran kun täällä elää? **Christian Irjala** on kokeillut siipiään enemmän kuin monet muut. Los Angeles, Pariisi, Berliini ja Lissabon ovat vain joitain hänen pysäkeistään. Synnynnäinen sisustusarkkitehti on kotona Pohjanmaalla laajentanut repertuaariaan toimimalla mm. taksikuskina, laihdutusvalmentajana ja kiinteistönvälittäjänä.

”Kaikille ammateilleni on yhteistä eräs intohimo: auttaa ihmisiä hyvinvoinnin äärelle,” Christian kertoo.

”Jos auringolla olisi kasvot, ne olisivat Christianin,” hänen kollegansa sanoo.

Christian Irjala kasvihuoneessa eli suunnittelemassaan kokoushuoneessa Cambridge Heavenissa, Pietarsaareissa.

”Minulla on elämään lapsenomaisen lähestymis tapa. Ehkä se on ollut myös etu.”

Christian Irjala asui Tukholmassa lähellä Björn Axénin kampaamokoulua. Aina kun hän ohitti Norrlandsgatanilla sijaitsevan koulun, sen lasitettu julkisivu toi hänen mieleensä akvaarion. Sitten hän sai tehtäväkseen sisustaa koulun. ”Valo valaisi sisustuksessani enemmän ja vähemmän kuuluisia julkiksia sekä tavallisia asiakkaita, joilla oli suojaliinat vaatteidensa päällä sekä folioliuskat ja värit hiuksissaan. Toteutin elämäni akvaarion.”

Christian Irjala syntyi Pietarsaareissa v. 1961. Elämä oli silloin toisenlaista.

”Kun neuvolantäti tuli kotikäynnille Raatihuoneenkadulle, näky oli aikamoinen. Asuimme nimittäin isän ateljeessa. Kotimme tulvi luovuutta. Boheemi-isäni maalasi tauluja ja teki mainostekstejä. Samaan aikaan äitini keitti vappoja hellalla niin, että ikkunat huuruuntuivat.”

Christianin Terttu-äiti oli 20-vuotias pojan syntymässä, Leo-isä muutaman vuoden vanhempi.

”He tapasivat, kun äitini esiintyi Teater Jacobin *Utsikt från en bro* -näytelmässä, johon isäni teki lavasteet.”

Christianin isänpuoleinen suku tuli Pietarsaaren v. 1908 ruoveteläisen isänsänsän Frans Wiktor Irjalan muuttaessa paikkakunnalle; isänsänsäni Amanda (o.s. Sandström) varttui Postimäellä Iloassa entisessä Porvoo maalauskunnassa. Frans Wiktor perusti Kanavapuistikolle puusepänverstaan, josta sitten aikaa myöten kehittyi tunnettu Irjalan Huonekaluliike.

Frans Wiktorin Eetu-veli perusti Vaasan puusepänverstaan, josta muodostui aikanaan Kalustetalo Arne Berg.

Christianin isänsä Kurt Wiktor Irjala ja isänäiti Gunvor (o.s. Lillkäll, mikä tietenkin johtaa Kolpin kylään) jatkoivat huonekaluliikkeen pitoa.

Äidinpuoleisen suvun juuret olivat pitkälti Lapualla. Äidinäiti (o.s. Rantamäki) muutti Pietarsaaren ja työskenteli apuhoitajana Malmin sairaalassa. Hän avioitui Ähtävissä

syntyneen Emil Kortteisen kanssa. Emil piti vaatimatonta osto- ja myyntiliikettä Skatasassa. Emil kärsi lähes koko elämänsä tuberkuloosin jälkitaudeista sairastuttuaan tautiin kaivaessaan sodassa juoksuautoja.

Christian kiinnostui sisustamisesta kotonaan. Hän piirsi jo viisivuotiaana talojen pohjapiirroksia ja kalusteita, ja 12-vuotiaana hän meni kesätöihin sukunsa huonekaluliikkeeseen. Hän auttoi aina perjantaisin isänäitiään somistamaan liikkeen ikkunat, joita ihmiset kävivät ihastelemassa viikonloppuisin.

”Selaillessani isoäitini ruotsalaisia naistenlehtiä tajusin, että elämää oli myös Pietarsaaren ulkopuolella. Aloin kaivata pois,” hän kertoo.

Pietarsaaren pienet piirit, katuralli ja diskot eivät häntä kiinnostaneet.

Christian Irjalan suku oli sekä porvarillinen että kommunistinen. ”Se oli aika ristiriitaista mutta henkisesti hyvin rikasta. Isäni suomenruotsalainen suku on aina ollut materialistisempi ja bisneshenkisempi kuin äidin vasemmistolaisuudesta ja körttiläisyydestä kumpuava suku.”

”Isän kauppiassuvun perinteisiin kuuluivat metsästyks ja riistan syönti. Äidin maanläheisessä perheessä puhuttiin suomea ja syötiin laskisoosia.”

”Voimakastahtoinen äitini rakasti balettia ja piti ruotsinkielisistä. Hän arvosti sitä, etteivät ruotsinkieliset yleensä puhuneet selän takana pahaa, mutta joskus häntä ärsytti tie-

Christian Irjala

tynlainen hienostelu. Suomenkielinen kulttuuri on erilainen. Siinä juuri mistään ei oikein tehdä numeroa,” tuumii Christian.

Äidinpuoleisen mummon valokuva-albumi teki nuoreen Christianiin suuren vaikutuksen.

”Siellä oli kuvia körttiläisten häistä ja hautajaisista. Körttiläisyydessä vainaja tuotiin taloon avoimessa arkussa, jotta läheiset saivat sanoa jäähyväiset. Se oli kiehtovaa.”

Christianin kasvatuksessa painotettiin rehellisyyttä ja kunnioitusta. Kahdessa eri kulttuurissa kasvaminen istutti Christianiin sopeutumisen ja suvaitsevuuuden siemenen, mutta ei hän helpolla päässyt.

”Uskonto hallitsi kodin hyvää mutta tiukkaa kasvatusta. Äitini oli sotalapsi, ja sen ajan kokemukset tulivat hänen kauttaan myös minun ja pikkuveljeni maailmaan. Äiti lähetettiin kolmevuotiaana Ruotsiin ja hän palasi takaisin Suomeen vasta viiden vuoden jälkeen. Kaikki sotalapset saivat luultavasti traumoja,” Christian toteaa.

Christian oppi jo varhain, ettei mitään itsestään selvää ole olemassakaan — ja että kaikki kokemukset vaikuttavat ihmisen reaktioihin.

”Lapsuuteni ei ollut mutkaton. Minua kiustattiin koulussa, koska olin erilainen.”

Niinpä Christian pinnasi usein koulusta. Hän pakeni kirjallisuuteen ja loi oman sisäisen maailmansa lukemisen avulla.

”Luin ihan hulluna kaikkea ranskalaisklassikoista dekkareihin ja isoäidin nais-

tenlehtiin. Minua kiinnosti jopa egyptiläinen muinaiskulttuuri.”

Christian pisti 18-vuotiaana tuulemaan. Hän muutti heti kauppakoulun jälkeen Ruotsiin, vaikkei tuntenut sieltä ketään. Hän työskenteli Linköpingin ja myöhemmin Tukholman Ikeassa apulaissomistajana.

Elämä isommissa ympyröissä oli vapauttavaa ja virikkeellistä, mutta jonkin ajan kuluttua Christian päätyi heikkoon kuntoon ja hänen painonsa putosi hälyttäviin lukemiin.

”Niihin aikoihin oli muodissa jonkinlainen kasvisruokavalio, jota en hallinnut. Syömiseni jäi lähestulkoon porkkanoiden ja hirssipatojen varaan.”

Christian palasi Suomeen ja ryhtyi tekemään erilaisia freelance-töitä isovanhempiensa huonekaluliikkeessä. Eikä aikakaan, kun hän rakastui ja meni naimisiin, 20-vuotiaana. Seuraavana vuonna perheeseen syntyi ensimmäinen lapsi. Lapsia syntyi neljä kahden vuoden välein. Christian piti tuolloin Vaasassa omaa sisustusliikettään, Studio Christian Irjalaa.

”Isyys oli 20-vuotiaalle häkellyttävä asia, johon ei ollut mitään ohjekirjaa. Olin isä, mutta en ollut ehkä riittävästi läsnä.”

Avoliitto päättyi eroon kymmenen vuoden jälkeen. Tämän jälkeen Christianilla oli kaksi kotia: Tukholmassa ja Vaasassa.

Christian Irjalan veri veti 31-vuotiaana taas Tukholmaan. Östermalmilla sijainnut oma sisustusyritys (C.I.E.L.) piti hänet kiireisenä. Pian hän pääsi sisustamaan myös nimekkäitä yrityksiä, kuten kunin-gattaren hovikampaajana tunnetun Björn Axénin kampaamoita. Christian sisusti myös laadustaan tunnetun Gaudy-kultasepänliikkeen.

Kaiken kaikkiaan Christian on asunut Ruotsissa kahdeksan vuotta.

”En kuitenkaan koskaan päässyt sisään ruotsalaiseen kulttuuriin. Mentaliteetti on niin erilainen kuin Suomessa ja asioita vatvotaan pitkään. Monesti kysyinkin, milloin te oikein aiotte sanoa joko kyllä tai ei?”

Christianin rohkeus hypätä tuntemattomaan on avannut hänelle monia ovia. ”Olen hypännyt moneen tynnyriin ja liukastunut aika moneen banaaninkuoreen.” ”Olen luonteeltani ujo ja minulla on elämään lapsenomaisen lähestymistapa. Ehkä se on ollut myös etu.”

Christian on tehnyt sisustustöitä mm. New Yorkissa, Los Angelesissa, Pariisissa,

Jan Sandvik

Berliinissä ja Lissabonissa. Häneen pätee sanonta *Wherever I lay my hat is my home*.

”Pidin Yhdysvalloissa työskentelemisestä. Siellä tehdään eikä meinata. Amerikkalaisilla on myös harvinainen kyky muistaa kaikki etunimeltä, minkä ansiosta ihminen tuntee tulevaisuutensa nähdäksi.”

”Espanjassa kärsivällisyys oli koetuksella, sillä kaikki tapahtui myöhässä. Saksalaisien kanssa työt sujuivat aina hyvin. Kaikki oli suunniteltua ja tarkkaa.”

Christian ei halua rehvastella tuttavuuksilla, mutta häneltä lipsahtaa silti pitkän keskustelumme aikana muutamia nimiä: Pariisin yöelämässä hän tutustui muotisuunnittelija Jean Paul Gaultieriin, Lontoossa hän jutteli mukavia ihailemansa laulaja Grace Jonesin kanssa keikan jälkeen takahuoneessa, ja Abba-yhtyeen Agnetha Fältskogiin hän tutustui Tukholman vuosien aikana.

Christianin CV on hyvin vaikuttava, mutta hän ei tee siitä numeroa: ”Haluan pitää pään pilvissä ja jalat maassa.”

Christianilla ei ole varsinaista sisustusalan koulutusta mutta sen sijaan 30 vuoden kokemus: ”Joku on leikillään sanonut, että olen saanut oppini Lontoossa ikkunaostoksilla.”

Christian kertoo ammentavansa sisustusiensa kirjallisuudesta ja taiteesta: ”Minua on aina kiehtonut tietynlainen yksinkertaisuus, käytännöllisyys ja laatu.” Pohjalaisuus näkyy selkeästi hänen

”Työssäni täytyy osata ’nähdä’ yksilöt, paikat ja tilanteet sekä laittaa oma ego syrjään. Toimeksiantajan ymmärtäminen ja yhteistyö hänen kanssaan on ratkaisevaa.”

töissään: ”Pohjalaisuus on tunnepohja, osa persoonallisuuttani, kuin peili. Punnitseen kaikkea pohjalaista rehtiä ja sisukkuutta vasten. Siinä on ihan omanlainen egonsa.”

Christian lähti kerran Italiaan tekemään sisustustöitä eräälle rikkaalle firenzalaisperheelle.

”Perhe oli löytänyt blogini ja kysyi, olisiko kiinnostunut sisustamaan heidän taloaan. Sanoin totta kai, lähettäkää lentolippu! Vasta lentokoneessa kysyin itseltäni, minne ihmeeseen olinkaan taas kerran matkalla.”

”Tämä on niin tyypillistä. Sanon mieluummin kyllä kuin ei.”

Italialaisperheellä oli paljon kontakteja ”tärkeisiin” ihmisiin. Eräänä hellepäivänä Christian istui perheen pojan kanssa uima-altaan reunalla.

”Poika ei osannut paljoakaan englantia enkä minä italiaa. Kysyin häneltä yksinkertaisesti: *You and me, work together?* ja piirsin toiveikkaana ilmaan kysymysmerkin.”

Christianin suureksi hämmästykseksi poika kysyi, kiinnostaisiko häntä suunnitella uusi kaapu paavi Johannes Paavali

”Siis paaville kaapu”, Christian kysyi ällistyneenä. ”Tottahan toki voin suunnitella sellaisen.”

Ensimmäinen piirros paavi Johannes Paavali II:n kaavusta. ”Tunnuslauseenani oli ’sisin ratkaisee’, mikä oli suorassa ristiriidassa sille, että suunnittelin itse asiassa julkisivua. Tehtävänäni on saada ’kohde’ näyttämään hyvältä siten, että se säilyttää alkuperäisen substanssin aitouden.”

II:lle eli legendaariselle puolalaissyntyiselle Karol Józef Wojtyłalle!

”Siis paaville kaapu,” Christian kysyi ällistyneenä.

Asia varmistui illallispöydässä tulkin avulla.

”Tottahan toki,” Christian sanoi, vaikkei hän ollut aiemmin suunnitellut vaatteita.

Christian ryhtyi valtavaan työhön. Hän perehtyi kaapujen historiaan ja haastatteli pappeja. Materiaalin työstämiseen hän sai apua Tukholman kuninkaallisesta draamateatterista, jossa hänen ystävänsä oli töissä.

”Kävin myös Lontoossa hyväksyttämässä piirroksiani kardinaaleilla. Kaavussa sai olla persoonallisuutta, mutta samaan aikaan piti kunnioittaa perinteitä. Lopputulos oli minimalistisen kaunis vaalea skandinaavishenkinen kaapu. Hihoihin piilotettu koristeellisuus näkyi vain, kun kädet nostettiin ylös.”

Jää arvoituksiksi, pitikö Johannes Paavali II Christianin suunnittelema kaavusta, jonka italialaisperhe antoi tälle lahjaksi. Paavin äkillisen kuoleman takia huhutikuussa 2005 kaapua ei koskaan esitelly maailmalle.

Piirrookset kaavusta ja sen eri tekovaiheista Christian on säästänyt itsellään paperisina ja kuvina. Kaapua säilytetään edelleen Vatikaanissa.

”Minun on vieläkin vaikea uskoa koko juttua todeksi,” hän sanoo.

Christian Irjala

Christian löysi pian itsensä taksin ratin takaa. Monet taksimatkat ovat jääneet mieleen.

”Taksi on aika intiimi tila. Pitkillä matkoilla on aikaa puhua. Täytyy tulla toimeen kaikenlaisten ihmisten kanssa, vaikkei heti olisikaan samalla aaltopituudella.”

Christian tapasi invataksinkuljettajana kuolemansairaita ihmisiä.

”He antoivat minulle ihmeellisellä tavalla elämäniloni takaisin. Eräskin mies sanoi: ’Tiedätkö Christian, että tämä on nyt viimeinen kerta, kun ajamme kahdestaan kasitietä. Kuolen pian. Mennäänkö kahville tuttuun tienvarsikahvilaan?’”

”Ja niin me teimme. Puhuimme elämästä ja kuolemasta. Huomasin, että minulla on kyky antaa ihmisille jotain, vaikka he olivat niin sairaita. Se oli voimakas tunne,” Christian sanoo ja vakavoituu.

Mieleen on jäänyt erityisesti myös toinen asiakas, nuori nainen. Nainen ryhtyi taksissa puhumaan omista hautajaisistaan ja kysyi, voisiko Christian auttaa häntä laatimaan puheen hautajaisiinsa.

Ja tietenkin Christian halusi auttaa. Kun nainen sitten soitti, Christian sattui olemaan Ruotsissa.

”Olin hiukan stressaavassa tilanteessa ja suustani lipsahti, että tästä tulee kallis puhelu. Silloin tämä nainen sanoi minulle: ’Kuulehan, minä teen tässä kuolemaa ja sinä puhut joistain senteistä!’ Olen hänelle ikuisesti kiitollinen tästä opetuksesta.”

Christian kutsui naisen ja tämän miehen kotiinsa. He kävivät kylässä viisi kertaa. Hautajaispuheen suunnittelun lomassa he söivät tekemäänsä ruokaa. Toiseksi viimeisellä kerralla nainen ei pystynyt enää syömään; hän keskittyi vain nauttimaan ruoan tuoksusta.

”Viimeisellä kerralla emme tehneet ruokaa ollenkaan. Kuuntelimme vain Jenni Vartiaisen *En haluu kuolla tänä yönä* -kappaletta. Elämän kauneus ja karuus olivat sinä hetkenä käsin kosketeltavissa.

Christian lunasti vähän ajan kuluttua lupauksensa ja piti kauniin puheen naisen hautajaisissa – puheen, jonka he olivat yhdessä kirjoittaneet.

Vaikka Christianin elämänilo oli palannut, oli fyysinen puoli rempallaan. Painoa oli kulinaristina ja nautiskelijana päässyt kertymään liikaa, niinkin paljon, että Christianilla todettiin diabetes ja korkea verenpaine. Tilannetta ei parantanut passiivinen taksikuskin työ eikä se, ettei Christian harastanut liikuntaa.

”Peilikuvani oli alkanut ärsyttää minua.

Voimat olivat hakusessa ja vyö kiristi. Asialle piti tehdä jotain.”

Lääkäri sanoi sarkastisesti: ”Olisit kyllä komea vainaja, jos kuolisit nyt.”

”Sanat osuivat naulan kantaan. Minulla ei kuitenkaan ollut työkaluja, sillä en ollut koskaan laihduttanut. Kuntosali oli minulle mörkö.”

Pian Christian muisti Annika Rakin, jota oli ajanut useaan otteeseen taksilla lentokentälle. Annika sattui olemaan One to One -dieetin eli Cambridge-ohjelman toimitusjohtaja. Christian oli tutustunut Annikaan lähemmin sisustaessaan hänen asuntoaan.

”Kysyin Annikalta, olisikohan minustakin laihduttamaan. Hän tutkiskeli minua katseellaan päästä varpaisiin ja kysyi, monestako kilosta haluan päästä eroon. Sain varovaisesti, että ehkä kymmenestä.”

Kohta Christian oli elämänsä ensimmäisellä laihdutuskuurilla. Kiloja alkoi karista vähäkalorisella ja ravitsevalla ruokavaliolla, ja pian hän hölkkäili yhdessä Annikan kanssa, joka otti hänet määrätietoiseen ja ammattitaitoiseen huomaansa. Christian myös löysi tiensä kuntosalille. Vajaassa kahdessa vuodessa lähti 20 kg.

”Peilikuvani nuortui ainakin 25 vuotta. Ja mikä ihaninta, pystyin vähentämään verenpaine- ja diabeteslääkitystä. Hyppäsin taas uuteen juttuun – ja se kannatti.”

Nykyään Christian työskentelee itsekin One to One -dieetin parissa Cambridge-ohjelmassa: hän valmentaa ihmisiä laihdutuksessa ja painonhallinnassa.

”Valmennushommissa tarvitaan motivaatiota. Ututta energiaa pursuavia asiakaita riittää, ja siksi minulla on myös hyvä syy pitää omasta kunnostani huolta. En voi höllentää,” sanoo Christian, joka käy nykyään lähes joka aamu kuntosalilla.

Eikä kahta hyvää asiaa ilman kolmatta: Christianin sisustuksellista kädenjälkeä voi nyt ihailla ”Cambridge-laihduksen” eli Cambridge Heavenin päätoimistossa Pietarsaaressa.

”Olen luonut sinne eräänlaisen vaalean tempelin, jonka korkeassa katossa heijastuvat liikkuvat pilvet. Kokoushuoneena toimii kasvihuone, josta aukeaa näkymä viherseinään. Kalusteita on minimaalisesti.”

Annika Rak on enemmän kuin tyytyväinen Christianin visualiseen silmään: ”Christian on kuin ihana päivänsäde. Jos auringolla olisi kasvat, ne olisivat Christianin. Kun kasvat kääntää aurinkoon päin, ei näe varjoja.”

”Eteemme tulee elämän aikana useita erilaisia tuoleja – istu niille, jotka tuntuvat parhailta! Olen muuttanut vuosien mittaan valikoivammaksi, mutta kokeilen silti mielelläni uusia asioita, vaikka ne olisivat mukavuusalueeni ulkopuolella. Pelko ei saa ohjata.”

Christian työskentelee nykyään sisustustöidensä ohella Björndahlin freelance-kiinteistövalittäjänä.

”Kaikille kolmelle ammatilleni on yhteistä eräs intohimo: johdattaa ihmiset hyvinvoinnin äärelle. Sisustamisessa toteutan haaveita ja unelmia. Laihduttamisessa on kyse ihmiselle isosta elämäntapamuutoksesta. Kiinteistövälitys on herkkä ala, sillä siinä ollaan usein tekemisissä kuoleman tai eron kanssa, joudutaan myymään talo pakon edessä tai ehkä ostetaan tärkeä ensimmäinen koti.”

Omassa asunnossaan Christian on *down-*

shiftannut. Hän kutsuu kotiaan studioksi.

”Se on sisustettu minimalistisesti. Jokaisella tavarella on merkitys. En juuri katso tv:tä enkä vietä juhlapäiviä. Asun yksin, koska tarvitsen vapautta. Ihmiset saattavat pitää minua hiukan omalaatuisena, mutta mitä sitten?”

”YOLO, you only live once,” Christian Irjala muistuttaa.

SUSANNE STRÖMBERG

Jan Sandvik

Kun Norja valloitti Suomea

Korkeakosken mahtavuuteen suhtauduttiin liki taikauskaisella kunnioituksella. Mikään ei voisi laskea tätä vesiputousta hajoamatta, ajateltiin. Ei ennen kuin eräs norjalainen tuli paikalle talvipäivänä 151 vuotta sitten ja helpolla kokeella osoitti uskomuksen hölynpölyksi.

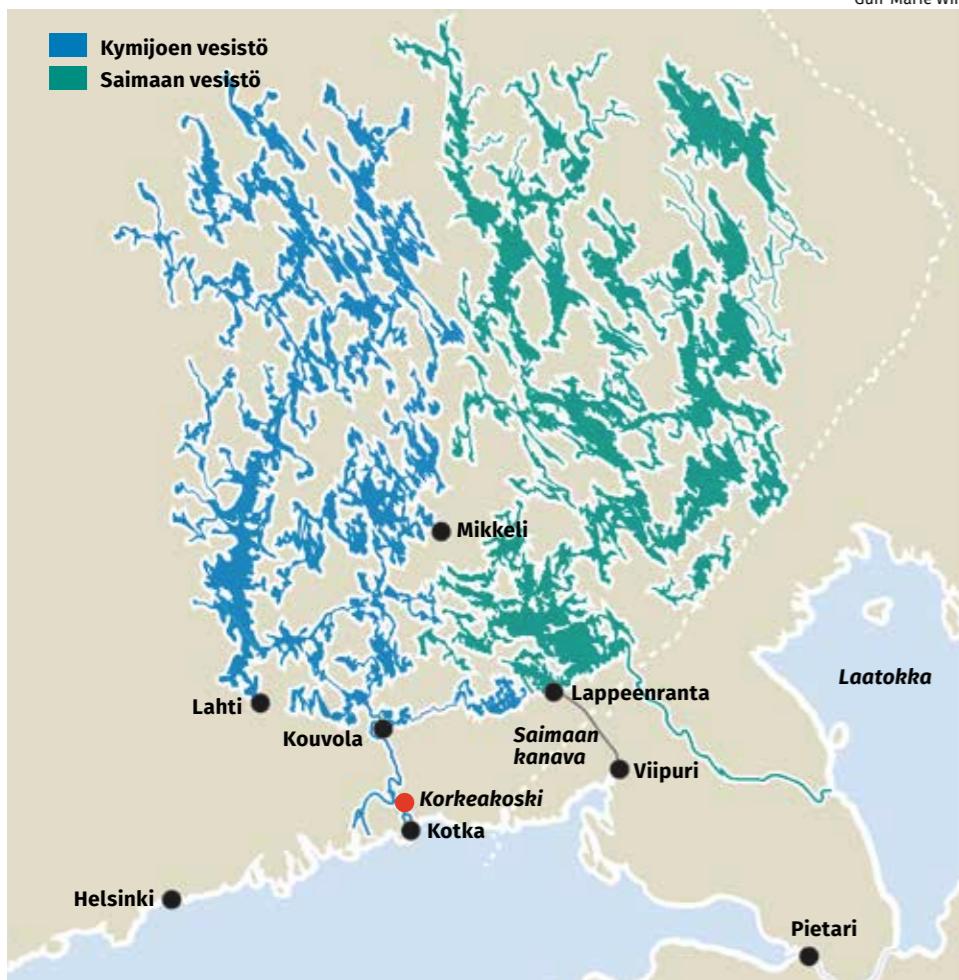
Aslak Holmsenin pikku näytöksestä alkoi norjalaisten muuttoaalto Suomeen ja lähes 50-vuotinen metsäteollisuuden herruus.

Korkeakosken putous, noin viiden kilometrin päässä Kymijoen itäsuusta, on houkuttanut monia kuvataiteilijoita. Tämän teoksen on maalannut Alexander Amatus Thesleff (1778–1847) joskus 1800-luvun alussa. Taiteilija on sijoittanut itsensä taulun oikeaan alakulmaan.

Viipurissa syntynyt Alexander Thesleff menestyi sotilasuralla ja eteni jalkaväenkenraaliksi. Hän toimi Suomessa useaan otteeseen virkaatekevänä kenraalikuvernöörinä.

Jännitys oli suuri Aslakin päästäessä tukit matkaan. Selviäisivätkö ne vahingoitta vaaranpaikoista?

Itä-Suomen kaksi suurta vesistöä ovat kuin labyrinttejä, ja kosket muodostavat paikka paikoin vaikeakulkuisia esteitä. Jos ei ollut kiire, vesistöt toimivat kuitenkin erinomaisina kuljetusreitteinä. Kymijoen vesistö laskee Kotkaan. Saimaan vesistö laskee Vuoksen kautta Laatokkaan. Vesistöjen välissä on Saimaan kanava, joka yhdistää Lappeenrannan Viipuriin.

Vuosisatojen ajan Norja oli puutavara-kaupan johtava maa. Sitä selittää mm. norjalaisten tuhatvuotinen merenkulkukokemus. He lähtivät pelotta matkaan norjalaisesta puusta rakennetuilla kestäväillä aluksillaan, kävivät kauppaa, ryöstelivät ja perustuvat asutuksia. Varhaiskeskiajalla Norjasta alkoi laajamittainen pyöröpuun ja monenlaisen puutavaran vienti, yhtenä vakiotuotteena olivat ”hollantilaiset parrut”, jotka vastaanottaja sahasi lankuiksi.

Puutavaran käsittely siirtyi Norjassa uuteen vaiheeseen 1. tammikuuta 1860, jolloin Wilhelm Gutzeit & Co käynnisti ensimmäisen höyrysaahan Fredrikstadissa – samana päivänä, jolloin tällaiset sahat sallittiin. Saaha alettiin perustaa innokkaasti, mutta ongelmaksi muodostui, mistä saada raaka-ainetta. Norjan metsät olivat laajoja mutta eivät loppumattomia.

Niinpä sahanomistajat alkoivat kiinnostua metsistä muuallakin kuin Norjassa. Norjalaisomistuksessa olevia höyrysaaha oli pian käynnissä Ruotsissa, jolla paitsi että se oli unionissa Norjan kanssa, oli enemmän ja laajempia metsiä.

Norjalaismitoilla ajateltuna Suomikaan ei ollut kovin kaukana. Ja täälläkin saha-teollisuus alkoi päästä tosissaan vauhtiin tsaari Aleksanteri II:n valtaannastumista v. 1855 seuranneiden talousuudistusten myötä. Höyrysahat sallittiin v. 1857. Neljä vuotta myöhemmin sahaus vapautettiin puutavaran hankinnan niukasta kiintiöjärjestelmästä.

Mutta Suomesta puuttui puutavaran käsittelyn osaamista ja investointipääomaa. Toisena tekijänä vaikutti terva, Pohjanmaan merkittävä vientituote, joka oli tyhjentänyt Länsi-Suomen metsistä valtaosan suurista

puista. Maakuntamme metsävolyymi oli tuolloin vain murto-osa nykyisestä.

Itä-Suomessa harjoitettiin vielä kaskenpolttoa, mutta se jätti suuren osan metsää koskemattomaksi. Siellä ongelmana oli vaikeakulkuisuus. Puutavaran kuljettaminen metsien halki matkojen päähän satamakaupunkiin ei ollut mitenkään mahdollista. Yhtenä mahdollisuutena voisi olla puun uittaminen vesistöjä pitkin. Näin voitaisiin päästä Saimaan vesistöä Vuoksea pitkin Laatokalle. Kymijoen vesistön kautta puutavara voitaisiin saada vastaavalla tavalla Suomenlahdelle.

Tätä pidettiin kuitenkin lähinnä teoreettisena mahdollisuutena monien koskien takia, jotka pitäisi pystyä ohittamaan.

Kolmantena vaihtoehtona oli Saimaan kanava, joka toteutettiin v. 1844–1856 Suomen kaikkien aikojen suurimpana rakennushankkeena. Kanava ja sen 28 sulkua yhdistivät Saimaan Lappeenrannan ja Viipurin kautta Suomenlahteen.

SUUNNILLEEN NÄIN VOIDAAN kuvailla lähtökohtaa, kun joukko norjalaisia uranuurtajia löysi tiensä Suomeen ja loi metsäteollisuutemme perustan.

Ensimmäisenä saapui Aslak Holmsen. Sukukronikan mukaan hän omisti Evjen tilan Ryggen pitäjässä Mossin lähistöllä, Oslovuonon itärannalla. Maanviljely ei siellä kannattanut, ja perheeseen kertyi yhdeksän lasta vuosina 1853–1865. Kaksi vuotta myöhemmin Aslak Holmsen myi tilansa ja muutti suurperheensä kanssa Helsinkiin. Muutto tapahtui juuri, kun Suomi kärsi sään ääri-ilmiöiden ja satojen epäonnistumisen vuoksi pahiten nälästä vuosina 1866–1868, jolloin joka kymmenes suomalainen kuoli.

Aslak Holmsenin houkutteli Suomeen kannattavien puukauppojen mahdollisuus. Hän oli ilmeisen taitava kauppaneuvottelija. Joulukuussa 1867 hän solmi jättisopimuksen Metsähallituksen kanssa. Sopimus sisälsi 284 000 runkoa Hämeen läänin ja Vaasan itäisen tarkastuspiirin kruununmetsistä, ja rungot tuli toimittaa Kymijoen suulle viiden vuoden kuluessa. Hintana oli 4 penniä kuutiojalalta kuusesta ja 6 penniä männystä, ja Holmsenin oli määrä maksaa sekä hakkuut että kuljetuskustannukset.

Kauppan kerrotaan herättäneen ihmetystä, koska silloinen maatalousministeri Johan August von Born tunnettiin suuresta varovaisuudesta ja koska yleisesti oltiin aivan ymmällään, miten Holmsen pystyisi mitenkään saamaan rungot kuljetettua merelle saakka. Valtion puolella painoi toi-

nen seikka enemmän: maan akuutin hädän vuoksi jokainen työpaikkaa synnyttävä aloite oli tervetullut.

Insinööriluutnantti K.R. Granfelt oli valtion rahoituksella v. 1862 selvittänyt Kymijoen hyödyntämistä kuljetusväylänä. Hän kuvailee selvityksessä veden eri reittejä Päijänteestä Kymijoelle sekä lukuisia koskia ja muita esteitä, jotka pitäisi ohittaa. Hän arvioi, että puutavaran uitto vesistön sisäosista jokisuulle kestäisi kaksi vuotta.

Esimerkiksi ”joen mutkittelu ja monet lahdemat” vaativat kuljettamaan tukit välillä lautoiksi sidottuina ja välillä irrallaan. Tarvittiin siis jokin helppo keino, jolla tukit voitaisiin sitoa yhteen ja sitten taas irrottaa erilleen uittoväylän luonteen mukaan.

Granfelt kuvailee selvityksessä myös parhaana pitämäänsä uittovaihtoehtoa Ummeljoelta lähtien, siis viimeistä 30 km:n matkaa merelle.

Kymijoki laskee tästä paikasta peräti kymmentä haaraa pitkin mereen (mistä joki olisi vanhan teorian mukaan saanut nimensä). Pyhtäältä lähtee länteen päähaara, joka laskee mereen Pernajassa; tämä haara oli Granfeltin mukaan täysin tukossa lohentaklastuksen ja vesivoimaloiden vuoksi niin, ettei edes syväväylää ollut jätetty vapaaksi. Sitä vastoin itäinen haara ja etenkin sen itäisin suuhaara soveltuivat uittoon paremmin. Granfelt kuvailee useita räjäytystöitä, joita hän piti välttämättöminä väylä avaamiseksi riittävän laajaksi.

Vaikein este oli Korkeakoski, joka näkyy edellisen aukeaman maalauksessa. Granfelt kuvaa, kuinka jyrkkä kallioharja patoaa vettä 26,5 jalkaa (n. 8 metriä). Hänen ehdotuksensa:

”Koska tukkeja ei voi putouksen alla sijaitsevan vesivoimalan vuoksi uittaa vapaasti kaikista edellä mainitussa kallioharjassa olevista aukoista, suunnitelmalla on, että toisen rännin sivujen räjäyttämällä saadaan säännöllinen poikkileikkaus 22 jalan leveydeltä ja 12 jalan kallistuksella 30 jalan pituudelta, jonka läpi tukit voivat sitten kulkea.”

ASLAK HOLMSEN OLI VARMAAN saanut kuulla tämänkaltaisia asioita. Hän ei ilmeisesti pitänyt esteenä sitä, ettei Granfeltin suunnitelmia ollut toteutettu.

Kesäkuussa 1868 Holmsen pyysi senaattilta lupaa vuokrata 50 vuodeksi Myllykylänkoski ja Hovinsaari Kymijoen suulta, jotta hän voisi perustaa sinne höyrysaahan ja puutavaran lastauspaikan. Heinäkuussa hän jätti vastaavan hakemuksen toisesta vesiputouksesta, Hovinkoskesta. Loka-

kuussa hän haki ulkomaan alamaaisena lupaa omistaa kiinteää omaisuutta Suomessa 15 vuoden ajan.

Kaikki kolme hakemusta hylättiin. Ehkäpä Holmsenilla oli vastustajinaan henkilöitä, jotka olivat itsekin kiinnostuneet puutavarakaupeista. Lopulta hänen ainoana ulospääsynään näytti olevan ostajan löytäminen Metsähallituksen sopimukselle.

Tämä vaikutti varmaankin taustalla Aslak Holmsenin tammikuun 1870 lopussa toteuttamalle kokeilulle. Hän oli tuolloin Korkeakosken putouksella matkassaan muutamia talonpojilta ostamiaan tukkeja. Yleisesti ajateltiin, että putoukseen lasketut tukit jauhautuisivat päreiksi tai ainakin kärsisivät vaurioita. Historioitsija Victor Hovingin mukaan Korkeakosken mahdista puhuttiin ”liki taikauskaisella kunnioituksella”. Mutta Korkeakoski ei ehkä tehnyt yhtä suurta vaikutusta Aslakiin, joka kaiken järjen mukaan oli nähnyt yhden jos toisenkin norjalaisen vesiputouksen.

Aslak Holmsen laski tukit kosken pyörteisiin. Ne kulkivat vahingoittumatta kaikkien vaaranpaikkojen ohi. Paikalla oli sopivia todistajia. Yksi heistä oli puutavarakauppias C.H. Ahlqvist, joka kirjoitti heti Viipuriin Hackman & Colle – Suomen johtavalle puutavarayhtiölle – tästä tärkeästä tapahtumasta. Sitten Hackman ja Ahlqvist saivat tarjouksen Holmsenilta. Seurauksena syntyi toukokuussa 1870 kauppa, josta Holmsen sai 120 000 markan lunastushinnan.

Senaatti hyväksyi vain pari päivää myöhemmin uusien omistajien suunnitelmat tukinuitosta Korkeakosken kautta.

Saman vuoden lokakuussa Wiborgs Tidning-lehti raportoi Kotkasta:

Kotkalla, vaikka onkin vielä liki asumaton saari, lienee mitä suurin tulevaisuus edessään. Jo nyt näyttäytyy siellä monelle sadalle työläiselle, jotka parastaikaa ovat työn touhussa rakentamassa sahaa ja työläisten asuntoja, suuri elämä. Ympäriillään mitä syvin satama niin, että suuretkin alukset voivat kiinnittyä suoraan maihin [...] Ihmeellistä kyllä, tämä paikka on jäänyt näin pitkään huomaamatta, paikka jonka luonto itse tuntuu määränneen teollisille yrityksille. Jo näinä päivinä Korkeakosken putouksesta laskettiin noin 70,000 tukkia. [...] Että Hamina, samassa suhteessa kuin Kotka tulee kukoistamaan, kulkee kohti arvoistaan luhoa, on vääjäämätöntä.”

Muut lehdet vahvistivat, että ensimmäiset tukkierät olivat nyt alkaneet kulkea Korkeakosken putouksen kautta, ”ilman

Hans Gutzeit.

erityisiä vaikeuksia”. Tiedettiin kertoa, että sisä-Suomen kunnissa oli alkanut liikkua suuria rahasummia maksuna puunrungoista, tukkipuiden kaadosta ja kuljetuksesta vesistöjen äärelle ja niitä pitkin.

AHLQVIST JA HACKMAN saivat sahaansa käyntiin kesäkuussa 1871, ensimmäisinä Kotkassa. Naapurustossa oli tuolloin koko joukko kilpailijoita rakentamassa kuumeisesti omia sahojaan: pian sahoja olikin kahdeksan kappaletta. Kolme niistä oli norjalaisten omistamia: Gutzeit, Halla ja Hovinsaari. Viimeksi mainitun takana oli Aslak Holmsen, Hallan omisti kymmenkunta metsänomistajaa Elverumista ja Gutzeitin omisti tämän artikkelin alussa mainitun Wilhelm Gutzeitin poika, Hans.

Gutzeitin sahaa puhuttaessa on mainittava Lars Bredesen. Hän oli varttunut Norjan Fredrikstadissa ja oli Hans Gutzeitin hyvä ystävä jo nuoruusvuosista lähtien. Lars oli lähtenyt jo varhain maailmalle puukauppojen tiimoilta, mm. höyrylaivalla, joka v. 1865 kuljetti ensimmäisen puolastin Norjasta Australiaan. Vuonna 1868 hän tarttui tarjoukseen työskennellä lankomiehilleen, jotka johtivat tuolloin Sundsvallissa Tunadalin höyrysaaha, Ruotsin ensimmäistä.

Sundsvallista oli lyhyt askel Suomeen, ja Lars Bredesen saapui tänne 1870-luvun alussa etsimään tukkeja hyvään hintaan. Mahdollisuudet vaikuttivat niin lupaavilta, että Bredesen asettui asumaan Seurahuoneelle Helsinkiin. Kauppa toisensa jälkeen toteutui.

Juhlia varten tilattiin lisäjuna. Seurahuone vastasi ruoasta, samppanja virtasi ja tanssi oli villiä.

Tässä tilanteessa Lars Bredesen kytki Hansin mukaan kuvioon.

Kuten nimi kertoo, Gutzeitin suku on alkuaan saksalainen. Wilhelm-isä oli syntynyt Itä-Preussissa mutta saapunut Norjaan hyvin nuorena. Hans-poika lähetettiin merille surullisesta syystä – hänen neljä sisarustaan olivat kaikki sairastuneet keuhkotuberkuloosiin ja kuolleet kahden vuoden sisällä. Merillä Hans ehkä välttyisi tartunnalta.

Kun Hans oli 22-vuotias, hänet kutsuttiin takaisin johtamaan isän uutta höyry-sahayhtiötä. Pian sen jälkeen Hans avioitui lapsuuden leikkiverinsa, Anette Sofie Olsenin, kanssa. Heille syntyi seitsemän lasta.

Ehkäpä Hans teki ensivisiittinsä Suomeen purjelaivalla. Hänen kerrotaan viihtyneen kaikkein parhaiten purjehdillaan peräsinpinna kädessään, ja pojanpoika Jean Gutzeitin mukaan isoisä oli erityisen mielellään purjehtinut Suomen rannikkovesillä.

Oli miten oli, Hans Gutzeit ja Lars Bredesen tapasivat Suomessa ja perustivat yhteisen firman nimeltään Gutzeit & Bredesen. Bredesen oli tuolloin ostamassa suuria tukkimetsiä Kyminjoen vesistön ääreltä. Suurimmat kauppansa hän teki maaliskuussa 1871 pieksämäkeläisen kartanonomistajan Erik Cautonin kanssa: 1,1 miljoonaa tukkia, jotka piti toimittaa 7 vuoden kuluessa.

Kaksi kuolemantapausta muutti nyt nopeasti tilanteen. Wilhelm Gutzeit menehtyi helmikuussa 1871 ja tuolloin Helsingissä asunut Lars Bredesen huhtikuussa. Hans Gutzeit peri isältään Fredrikstadin suurimman yrityksen, jossa oli noin 200 työntekijää. Bredesen siirsi Cautonin kanssa solmimansa sopimuksen kumppanilleen vähän ennen kuolemaansa.

Yrittäjyyden jatko oli näin ollen täysin Hans Gutzeitin varassa.

LARS BREDESEN JA Hans Gutzeit olivat suunnitelleet yhtymän muodostamista suurten tukkimäärien sahausta varten. Koska omat varat eivät riittäneet niin suureen toimintaan, Hans Gutzeit perusti kotona Kristianiassa (nykyisessä Oslossa) yrityksen W. Gutzeit & Comp., jonka osakkaina olivat hän itse ja muutamat paikalliset varakkaat tukkukauppiat.

Luultavasti Aslak Holmsenin kokemusten opettamana Hans Gutzeit antoi bulvaanin hakea lupaa alueen vuokraamiseen sahaa varten Kotkasta. Bulvaanina oli Carl Johan Grönberg, kauppias Kaskisista. Tärkeää tässä yhteydessä oli, että Grönberg oli Suomen kansalainen. Vuokraoikeus myön-

nettiin marraskuussa 1871.

Sitten kaikki sujui vauhdilla. Gutzeitin saha nousi Kotkaan kesällä 1872, koneet tulivat norjalaiselta I & A Jensen & Dahllilta, jonka laatua pidettiin yliveritaisena – saha oli Suomen tuolloin suurin höyrysaha, jonka vuosikapasiteetti oli 70 000 kuutiometriä puutavaraa. Kotkaan värvättiin 60–70 norjalaista sahatyöläistä, useimmat perheineen.

Sahan juhlalliset vihkiäiset pidettiin marraskuussa 1872, ja Helsingistä saapuvia vieraita varten järjestettiin ylimääräinen junakuljetus. Seurahuone vastasi ruoasta ja viinistä, samppanja virtasi ja tanssi oli villiä, mukana olleiden kertoman mukaan. Useimmat työläiset hakivat lupaa jättää juhlat väliin ja saada sen sijaan käteismaksuna näin syntyvä säästö, mikä myös myönnettiin.

Gutzeitin sahasta tuli oman aikansa sensaatio. Hän rakennutti työläisille asunnot ja heidän lapsilleen koulun, jossa englantia oli pakollisena aineena. Palkattiin norjalainen pappi, perustettiin puhallinorkesteri, jonka soittimet maksoi yhtiö. Norjalaistyöläiset saivat vakinaisina työntekijöinä työtä ja palkkaa myös talviaikana, jolloin sahat olivat yleensä kiinni. Tuolloisten mittojen mukaan, jolloin kausityö oli yleisin työmuoto, tämä oli lähestulkoon uskomatonta.

Kuvaan kuuluu, että Kotkaan oli saharintäyksen jäljissä syntynyt Klondyken piirteitä, asuntopulaa, tehokentämistä, tuhlaamista, juopottelua ja tappeluja. Gutzeitin yritys erottautui joukosta, sillä sen norjalaisten elintavat olivat enimmäkseen maltillisia. Norjalaistyöläisten aloitteesta Kotkaan perustettiin raittiusseura. Monet aloittivat viinalakon, jossa alkoholin juomisesta koitui 50 markan sakko.

AINAKIN 200 NORJALAISTA muutti Kotkaan. Gutzeitin sahalle muutettiin eniten Østlandetista.

Gutzeitin pahimmaksi kilpailijaksi muodostui vähitellen Halla-yhtiö, johtajinaan tarmokkaat insinöörit Ole Nerdrum ja Olaf Bülow. 35 vuoden kuluttua, v. 1907, tämä yhtiö omisti viisi suurta sahaa, joista kolme Savossa, ja 112 000 hehtaarin metsät. Työntekijöitä oli tuolloin noin 1 500, ja heidän lisäksi suunnilleen 5 000 metsuria.

Suomeen saapui v. 1871 toinenkin norjalainen metsäyhtiö, The Finland Wood Co, kun se osti Vaajakosken sahan. Omistajana oli Christian Salvesen, joka houkutteli suomalaisensa, veljekset Thomas ja James Salvesenin, hoitamaan toimintaa. Veljekset hankkivat sittemmin yhteisessä yrityksessä kuu-

Keski-Suomen museo

James Salvesen johti Thomas-veljensä kanssa lukuisia sahoja Suomessa. Hän on saanut arvostusta yhteiskunnallisesta toiminnastaan ja Vaajakoskella paljastettiin v. 1984 muistomerkki hänen kunniaksensa.

si sahaa eri puolilta Suomea. James Salvesen teki Vaajakoskella tärkeän yhteiskunnallisen teon perustamalla koulun, kirjaston ja sairaalan. Christian Salvesenin kuollessa v. 1911 nämä kolme sukulaista omistivat sahojen lisäksi 130 000 hehtaaria metsää.

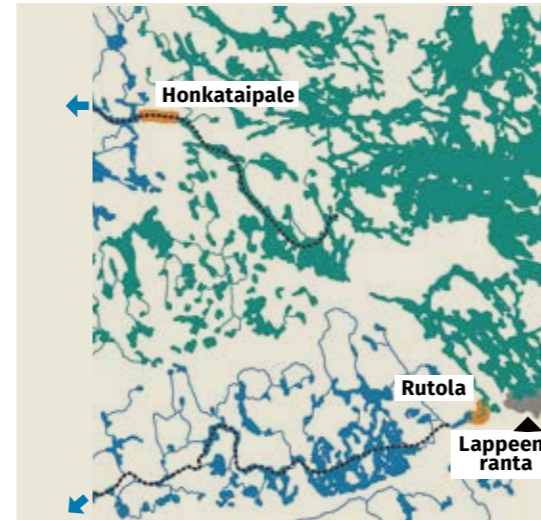
Myös Kemin Karihaaraan tuli suuri norjalaisyhtiö. Pioneerin nimi oli Terje Olsen, joka saapui Kemiin v. 1870 ja solmi seuraavana vuonna sopimuksen Metsähallituksen kanssa 500 000 puun hakkuista kruununmetsissä Kemijoen varrella. Olsen ei itse kyennyt tehtävään vaan luovutti sopimuksen norjalaiselle Holst & Fleischer-yhtiölle. Pian Kemissäkin harjoitettiin suuren mittakaavan uittoa ja sahatoimintaa ja yli sata norjalaista kutsuttiin työhön esimiehiksi. Heillekin rakennettiin asunnot, ja palkkaa kuvailtiin ruhtinaalliseksi.

SAHAYRITTÄJÄT KOHTASIVAT ensimmäisen suuren koettelemuksen, kun sahataroiden korkeasuhdanne päättyi äkisti v. 1875. Venäjän-Turkin sota 1877–1878 pidentäsi lamaa. Osa norjalaistyöläisistä palasi kotimaahansa. Gutzeitin omistajat olivat valmiita myymään koko omistuksensa mutta eivät onnistuneet saamaan kohtuullisia myyntiehtoja.

Tilannetta hankaloittivat Hans Gutzeitin yksityisasiat. Vuoden 1879 lopussa hän oli 184 000 markkaa velkaa yhtiölle. Hän luopui omistussuudesta velkojen anteekisiantoa vastaan ja jätti toimitusjohtajan

Rutolalla ja Honkataipaleella on lähes mytologinen asema Suomen metsäteollisuuden historiassa. Rutolassa Gutzeit siirsi tukit Saimaan vesistöstä Kymijoen vesistöön. Halla-yhtiö rakensi Honkataipaleelle kapearaiteisen rautatien samaan tarkoitukseen. Näin uittoreitit kulkivat.

Gun-Marie Wiis

Museovirasto

Vuoden 1890 suurena sensaationa oli Gutzeitin väen Rutolassa avaama yhteys Saimaan ja Kymijoen vesistöjen välille. Tämä uittoränni oli osa tätä reittiä. Kuva on otettu vuoden 1909 vaiheilla.

tehtävät. Hän muutti perheineen Pariisiin, jossa hän sitten toimi Gutzeitin ja muiden yhtiöiden sahataroiden myyjänä yli 20 vuotta.

Sahanjohtajaksi tuli Hans Gutzeitin serkku, Christian Holst, "vaatimaton, hienotunteinen ja rakastettava, viehättävä mies", joka sai vähitellen nostettua yhtiön jälleen kannattavaksi. Hyväksi menetelmäksi osoittautui se, että solmi ensin kaupat ja pyysi vasta sitten lupaa Norjasta.

Tärkeimmäksi kollegaksi Holstille tuli Alexander Gullichsen, joka oli jäänyt varhain isättömäksi ja saapui 18-vuotiaana Drammenista Suomeen. Muutaman vuoden kuluttua Alexander avioitui kilpailijan, Paul Wahl & Co:n, tehtaanjohtajan tyttären Ines Brunilan kanssa. Pian Alexander nimettiin Gutzeitin tehtaanjohtajaksi Holstin rinnalle. Pitkän aikaa nämä herrat ostivat metsiä ja vesivoimaa "ihailtavalla kaukonäköisyydellä ja suunnitelmallisuudella", mieluiten laman aikana, jolloin hinnat olivat matalalla.

Heinäkuussa 1896 W. Gutzeit & Co muutettiin suomalaiseksi osakeyhtiöksi. Omistajista vähintään kahden täytyi olla Suomen kansalaisia, mitä Holst ja Gullichsen tuossa vaiheessa olivat. Heidät merkittiin omistajiksi, kummallakin yksi osake.

Norjalaisomistajien ajattelutavasta saatiin esimerkki, kun yksi omistajista, Lars Roede, siirtyi v. 1897 Gutzeitin puheenjohtajaksi ja esitti vastalauseensa tehtävään eh-

dotetusta korvauksesta: Se "on enemmän kuin minä mitenkään voin ottaa vastaan".

VOIDAAN KYSYÄ, miksi norjalaiset menestyivät niin hyvin Suomessa. Yhtenä vastauksena näyttää olevan eräänlainen voidaan ratkaista. Osuva esimerkki tästä on vanhan idean toteuttaminen Saimaan ja Kymin välisen yhteyden luomisesta.

Tilanne muuttuisi, jos yhteys saataisiin aikaan, sillä puun hinta oli huomattavasti alhaisempi Saimaan puolella kuin Kymijoen puolella, jossa kilpailu oli nostanut hintoja.

Asian ratkaisi Ole Olson Fald. Hän oli lähtöisin Norjan ja Suomen rajaseudulta ja Gutzeit oli palkannut hänet suomen kielen taitoisena tulkiksi. Matkoillaan Fald tajusi, että Saimaa ulottui aiemmin Lappeenrannan länsipuolelle rakennetun uittokanavan kautta Myllylammelle, joka puolestaan melkein ulottui Kärjenlampeen, joka taas laski Kymijokeen. Vain noin 150 m leveä kannas erotti nämä lammet.

Kannas kuului Rutolan tilaan. Fald uskoi, että puutavara olisi suhteellisen helppo kuljettaa kannaksen yli. Ja näin puu saataisiin siis Saimaan vesistöstä Kymijoen puolelle.

Holst ja Gullichsen tarttuivat heti ideaan. Rutolan tila ostettiin vähin äänin 48 000 markalla ja vesistöjen välisen uuden uittoväylän rakentaminen alkoi. Väylä voitiin

ottaa käyttöön heinäkuussa 1890. Aluksi pystyttiin uittamaan 250–300 tukkia tunnissa, mutta pian jo paljon enemmän. Tärkeänä osana ratkaisua oli höyrykäyttöinen tukinsiirtolaite. Sen avulla tukit pystyttiin nostamaan Kärjenlampeen, jonka pinta oli 2–3 m korkeampi kuin Saimaan.

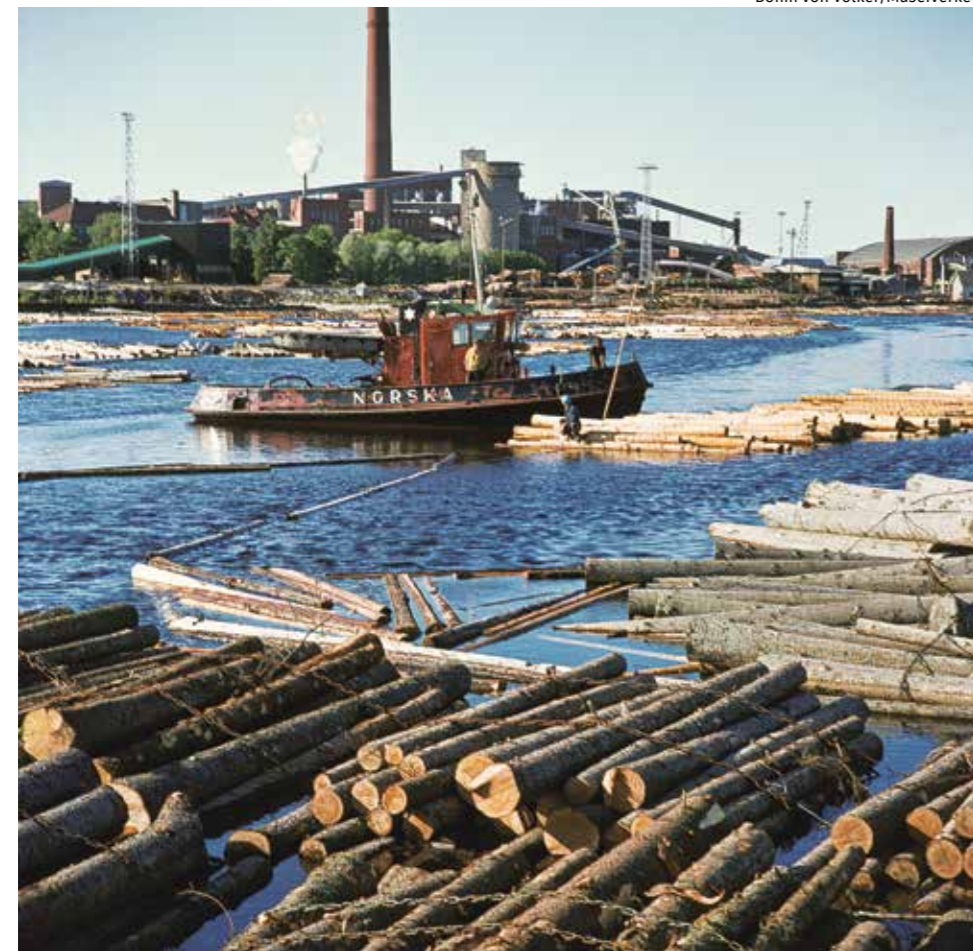
Rutolan järjestely oli Gutzeitin historiasa dramaattinen käännekohta ja sai yhtiön aloittamaan pitkäjänteiset metsänostot Saimaan alueella. Yhtiössä ennakoitiin aivan oikein, että metsän hinta alkaisi vähitellen nousta uuden uittoreitin myötä.

Gutzeit kuljetti Rutolan kautta enimmillään 2,5 miljoonaa tukkia vuodessa. Laitos oli käytössä aina vuoteen 1963, jolloin yli 100 miljoonaa tukkia oli siirretty vesistöstä toiseen.

Kymissä kilpailijat tekivät uittoyhteistyötä mutta Rutolan tapauksessa se ei tullut kyseeseenkään. Jonkin ajan kuluttua Alexander Gullichsen sai kuulla, että pahin kilpailija, siis Halla-yhtiö, tutki oman kuljetusreittein mahdollisuuksia Saimaalta Kymijoen puolelle, noin 60 km Rutolasta luoteeseen, nimittäin Kuolimojärven ja Kallaveden, yhden monista, välisen kannaksen yli. Gullichsen määräsi heti, että kyseinen alue pitäisi yrittää ostaa, mikä sitten onnistuikin.

Halla-yhtiö sai silti ratkaistua ongelman ostamalla läheltä maata, jossa maasto oli tosin vaikeakulkuisempaa. Halla-yhtiö rakensi sinne 6 km pituisen kapearaiteisen

Kotiin palanneita norjalaisia pidettiin suomalaisina. Se sai monet palaamaan Suomeen.

Uittoa 1960-luvun Kotkassa. Hinaajan nimi viittaa Gutzeitin sahaan, jotka kutsuttiin "Norska sågeniksi".

rautatien, ns. Honkataipaleen radan, joka otettiin käyttöön v. 1910 ja oli toiminnassa aina vuoteen 1975.

GUTZEITIN INNOVAATIOYSTÄVÄLLINEN kulttuuri näkyi myös uittotoiminnassa, joka huippuaikanaan työllisti 60 000 henkeä Suomessa. Työmäärän ja kustannusten supistaminen oli jatkuvana haasteena.

Gutzeitin tekninen johtaja Julius Nielsen tuli siinä kuuluisaksi niputusmenetelmän kehittäjänä. Yhtiö oli v. 1893 ostanut Saimaan alueelta 200 000 tukkia, jotka oli tarkoitus uittaa kesän aikana Rutolan kautta Kotkaan. Se epäonnistui, kun hinaajat eivät kovien tuulten vuoksi ehtineet ajoissa perille uittolauttojen kanssa.

Julius Nielsen oli kuullut, että Venäjän puolella Äänisjärven ja Laatokan uitoissa tukit sidottiin pyöreiksi nipuiksi. Hän sai Norjan pääkonttorista luvan kokeilla asiaa. Kokeilujen tuloksena syntyi höyrykäyttöinen niputuslaite keväällä 1894, valmistettu Stenbergin konepajalla Helsingissä.

Laite sijoitettiin hinaajan ja proomun väliin ja toimi aivan suunnitellusti. Ensimmäinen uitto, 9 000 tukkia koottuna 224 nippuun, tapahtui Joensuusta Rutolaan kesäkuussa 1894. Julius Nielsen sai laitteelleen patentin, ja nippu-uitosta tuli Gutzeitilla arkipäivää.

VUODET 1895–1915 olivat Gutzeitille rajuja kasvun aikaa sen ostaessa sekä isoja metsäaloja että kilpailevia yhtiöitä. Esimerkiksi Gutzeitin metsäomistus kasvoi 2 000 hehtaaria v. 1895 uskottomaan 435 000 hehtaariin v. 1914. Valtaosa hankituista tiloista sijaitsi Saimaan alueella. Yritysostoista tärkeimpien joukossa olivat Utra Wood (1902), Ilomants Skogsfastighet Ab (1907), Aktiebolaget Pankakoski (1909), Enso Träsliperi Ab (1912) ja The Finnish Wood (1913), siis toinen Salvesenin veljesten yrityksistä.

Gutzeit oli tuossa vaiheessa Suomen suurin yritys.

Ilomantsi-kaupan yhteydessä Gutzeitiin

tuli myös muutamia pienehköjä suomalaisomistajia. Alexander Gullichenista tuli toimitusjohtaja v. 1908. Kaksi vuotta myöhemmin hän sai tilintarkastajien aloitteesta palkankorotuksen, kun nämä olivat yrityksen tarkastuksessa panneet merkille "erinomaisen järjestyksen, joka kaikkialla vallitsee" ja "läpikotaisen suunnitelmällisuuden, jolla laitokset on rakennettu ja jolla työtä tehdään".

Vuonna 1906 Gutzeit päätti investoida selluloosan valmistukseen, ajatuksena oli, että siinä hyödynnettäisiin yhtiön sahojen jätettä ja sahanpurua. Enso Träsliperi -puuhiomon osto merkitsi toista toiminnan laajennusta, sillä se valmisti puuhiokkeen lisäksi myös kartonkia ja paperia.

Vuonna 1927 Aktiebolaget W. Gutzeit & Co muutti nimekseen Enso-Gutzeit Osakeyhtiö. Silloin sillä oli ollut jo yhdeksän vuotta uusi pääomistaja, Suomen valtio, ja yhtiössä alkoi pian järjestelmällinen suomalaistaminen.

Omistajavaihdoksen syynä oli maailmansota sekä Suomea repinyt sisällissota. Gutzeit selvisi tosin yhtiönä suhteellisen hyvin näistä koettelemuksista. Kerrotaan työntekijöistä, jotka ensin vangittiin, mutta sitten vapautettiin, kun he pystyivät osoittamaan olevansa Norjan kansalaisia.

Monet norjalaisomistajista halusivat kuitenkin päästä yrityksen muodostamasta riskistä ja tarjosivat taitavasti käydyn kampanjan jälkeen osake-enemmistöä, 61:tä %:a, Suomen valtiolle syyskuussa 1918. Senaatti hyväksyi oston kuukautta myöhemmin, hintaan 15 500 Norjan kruunua osakkeelta, äärettömän hyvä kauppa myyjille. Valtiolle ostosta tuli loppujen lopuksi paljon arvioitua kalliimpi Suomen markan arvon heikennyttyä nopeasti.

Syksyllä 1918 osa norjalaisjoukosta palasi Norjaan. Monet olivat kuitenkin pitkälti suomalaistuneet ja norjan kielikin tuotti vaikeuksia, minkä vuoksi osa palanneista muutti takaisin Suomeen.

NORJALAISTEN SAHAYRITTÄJIEN merkitystä Suomelle voi tuskin yliarvioida. Heidän mukanaan maahamme tuli osaamista ja innovatiivista talousajattelua. Talouden kehitys oli valtavaa.

Monet tunnetut suomalaiset ovat näiden norjalaisten jälkeläisiä. Tässä kolme esimerkkiä:

• **Johannes Holmsen** Aslak Holmsenin nuorin poika, 2–3-vuotias perheen muuttaessa Helsinkiin. Johannes kirjoittautui 13-vuotiaana Haminan kadettikouluun ja

Johannes Holmsen. Avioitui Bobrikovin Ljubov-tyttären kanssa.

valmistui seitsemän vuotta myöhemmin ryhmänsä priimuksena. Vuosikymmen myöhemmin hän valmistui, samoin priimuksena, Pietarin yleisesikunta-akatemiasta, teki loistavan uran Venäjän armeijassa ja oli saavuttanut kenraaliluutnantin arvon, kun hän haavoittui ja joutui saksalaisten vangiksi I maailmansodassa.

Johannes Holmsen tunnetaan myös apensa vuoksi, Johanneksen Ljubov-vaimo oli kenraalikuvernööri Nikolai Ivanovitš Bobrikovin tytär. Sodan jälkeen Holmsen asui perheineen Berliinissä, Lontoossa ja Pariisissa. Hän menehtyi oslolaaisessa vanhainkodissa v. 1941.

• **Harry Gullichsen**, Alexander ja Ines Gullichsenin kuudesta lapsesta järjestyksessä neljäs. Isänsä tavoin Harry työskenteli aluksi Gutzeitissa. Kilpailija, A. Ahlström Ab, palkkasi hänet 25-vuotiaana ja seuraavana vuonna hän avioitui konserninjohtaja Walter Ahlströmin Maire-tyttären kanssa. Apen kuoltua kolme vuotta myöhemmin Harry siirtyi tämän tehtäviin ja pystyi jo ennen 40-vuotispäiväänsä tituleeraamaan itseään vuorineuvokseksi.

Harry Gullichsen oli Maire-vaimonsa tavoin erittäin kiinnostunut modernista arkkitehtuurista. Alvar Aalosta tuli jo varhain perheystävä. Sunilan sellutehtaan ja siihen kuuluvan asuinalueen suunnitelma, jonka Alvar Aalto piirsi Kotkan Sunilaan 1930-luvulla, ilmentää samankaltaista humaanista näkemystä kuin Hans Gutzeitin sahaympäristö 60 vuotta aiemmin. Maire Gullichsen, Alvar ja Aino Aalto ja

Harry Gullichsen, vuorineuvos jo ennen 40-vuotispäiväänsä.

taidehistorioitsija Nils-Gustav Hahl perustivat yhdessä sisustustarvikeliike Artekin.

• **Martti Ahtisaari** on Julius Marenius Adolfsenin pojanpojanpoika. Tämä muutti vanhempiensa kanssa Kotkaan vuoden 1871 tienoilla. Isänisä oli Frank Immanuel Adolfsen ja isä Oiva Alvar Adolfsen. Oiva Adolfsen sai Suomen kansalaisuuden v. 1929 ja muutti sukunimensä Ahtisaareksi v. 1937.

Opettajantutkinnon suorittuaan Martti Ahtisaari muutti 23-vuotiaana

Martti Ahtisaari perheineen v. 1973: vaimo Eeva, isä Oiva ja poika Marko.

Puolisot Harry ja Maire Gullichsen olivat läheisiä ystäviä Alvar Aallolle, joka puolestaan oli Göran Schildtin läheinen ystävä. Vasemmalta lukien Maire Gullichsen, Mona Morales-Schildt, Elissa Aalto ja Alvar itse ohjaamassa alustaan Nemo propheta in patria.

Karachiin Pakistaniin johtamaan KFUM-ohjelmaa. Viisi vuotta myöhemmin hänet kiinnitettiin ulkoministeriön kehitysaputoimistoon. Martti Ahtisaari toimi Suomen presidenttinä v. 1994–2000 ja sai Nobelin rauhanpalkinnon v. 2008.

SVENOLOF KARLSSON

Ari Ojala/Lehtikuva

Kruunupyyn matkalla tulevaisuuteen

”Olen aina halunnut tietää lisää valtavan monenlaisista asioista”, sanoo Jim Sandbacka, joka suoritti insinööriopin-
tojen lisäksi myös taloustieteen kursseja.

Kruunupyyn sähkölaitos siirtyy 100-vuotiaiden joukkoon kaikkien aikojen nuorimman toimitusjohtajansa johdolla. Muutaman maailmalla vietetyn oppivuoden jälkeen Jim Sandbacka on palannut kotiseudulle valmiina viemään kruunupyyläiset kohti tulevaisuutta.

Jim Sandbacka aloitti vuoden ensimmäisenä maanantaina työn Kruunupyyn sähkölaitoksen toimitusjohtajana. Työpaikka oli ennestään tuttu, sillä hän oli ollut yhtiössä kesätöissä neljä kuukautta v. 2012 opiskellessaan insinööriksi Novian ammattikorkeakoulussa Vaasassa.

”Pidin yhtiötä jo silloin hyvänä työpaikkana, jossa rutiinit toimivat ja yhteishenki oli hyvä,” hän sanoo.

Kesä päättyi ja opinnot jatkuivat. Ammattikorkeakoulun viimeisenä vuonna Sandbacka

haki diplomi-insinööriopin-
toihin Aalto-yliopistoon, pää-
aineenaan sähköjärjestelmät.
Hän monipuolista osaamistaan
sivuaineilla, joihin lukeutuivat
sähkömarkkinat ja taloustie-
teet, mikä sittemmin osoittau-
tui hyödylliseksi.

”Olen aina ollut innostunut
oppimaan uutta, myös insinööri-
opin-
tojen ulkopuolella. Yliopis-
ton Verotuksen perusteet -kurs-
sillakin kiinnostuin aiheesta,
vaikka en osaakaan sanoa, mitä
välitöntä hyötyä kurssista on mi-
nulle ollut,” hän nauraa.

OPINTOJEN loppuvaiheessa
Sandbacka työskenteli ABB
Marine & Ports -yksikössä Vuosaarissa, Helsingissä. Valmis-
tumisensa jälkeen hän eteni
urallaan konsernin sisäisessä
rekrytoinnissa. Hän sai tarjo-
uksen projektinjohtajan pai-
kasta ABB:n Norrköpingin toi-
mipisteessä ja muutti länteen
syksyllä 2016.

”Se oli houkutteleva työpaik-
ka ja Elin, silloinen avopuoli-
soni ja nykyinen vaimoni, piti
Ruotsissa asumista kiinnosta-
vana. Asuimme aluksi eri mais-

sa, mutta pian hänkin muutti
Norrköpingiin.”

Vanhassa tekstiiliteollisuus-
kaupungissa on edelleen vah-
vaa teollisuutta, ja nuorelle
vastavalmistuneelle suoma-
laisdiplomi-insinöörille riitti
kaupungissa runsaasti mielen-
kiintoisia työmahdollisuuksia.
Kolmen ABB:llä vietetyn vuo-
den jälkeen Sandbacka siirtyi
ensin ÅF:ään ja sitten OMT:hen,
josta hänet vuokrattiin Siem-
ensille Norrköpingiin.

”Projektit olivat keskenään
aika erilaisia, mutta teollisuus-

automaatio oli niiden punaise-
na lankana.”

NORRKÖPINGISSÄ OLI myös
aikaa harrastuksille, sekä van-
hoille että uusille. Idrottsklub-
ben Myranissa 1990-luvulla
alkanut jalkapalloura jatkui
Korpen-kuntosarjassa, mutta
pelissä saatu jalkavamman pa-
kotti Sandbackan tauolle. Pian
hän löysi kiipeilyn ja ajautui
myöhemmin toisenkin uuden
lajin, miekkailun, pariin.

”Se on uskomattoman haus-
ka laji! Treenasin ryhmässä,

jossa jatkuvasti kannustimme
toisiamme eteenpäin. Niinpä
uskalsin hetken päästä osal-
listua kilpailuun sillä henki-
lökohtaisella tavoitteella, etten
ole viimeinen.”

Juuri kun kilpaura alkoi saa-
da tuulta alleen, Sandbackan
sai kuulla Kruunupyyn sähkö-
laitoksen etsivän uutta toimi-
tusjohtajaa.

”Luin ilmoituksen ja epä-
roin aluksi. Hetken harkittua-
ni kuitenkin huomasin, että
osaamiseni sopisi työhön erit-
täin hyvin.”

Elin-vaimon kanssa piti käy-
dä uusi keskustelu, sillä hän
oli jo ehtinyt asettua aloilleen
Norrköpingiin opettajana. Pari
oli aiemmin puhunut Suomeen
palaamisesta jossain
vaiheessa, ja nyt kun heille
tarjoutui mahdollisuus palata
kotiseudulleen, he päättivät
yhteistuumin tarttua tilaisuus-
teen.

Jim Sandbacka on nyt aset-
tunut vanhalle kotipaikka-
kunnalleen Alaveteliin rivita-
loasuntoon, kun taas alkujaan
Kruunupyystä kotoisin oleva
Elin asuu vielä Norrköpingissä.

”Hän on opettaja ja haluaa
viedä luokkansa lukuvuoden
loppuun. Suunnitelmissa on,
että hän muuttaa tänne ke-
sällä lukuvuoden päätyttyä.
Pääsemme varmasti asuinpai-
kan suhteen kompromissiin,”
Sandbacka uskoo.

PALATTUAAN KRUUNUPYYN
sähkölaitokseen Jim Sand-
backa saattoi ilokseen todeta,
että yhtiössä rutiinit toimivat
edelleen hyvin ja yhteishenki
on hienoa.

Lisäksi vuosi 2021 on Kruu-
nupyyn sähkölaitokselle eriy-
tyinen: yhtiö perustettiin tam-
mikuussa 1921 ja täyttää siis
sata vuotta. Suuret juhlallisuu-
det täytyy kuitenkin sopeuttaa
vallitsevaan pandemiaan.

Sandbacka näkee yhtiön toi-
sella vuosisadalla monia, koko
sähköalaa koskevia haasteita.

”Sääolot vaihtelevat entistä
enemmän, ja niitä on vaikeam-
pi ennustaa, ja se lyö leimansa
myös sähkömarkkinoihin ja
sähköverkkoihin.”

Sähköyhtiöiden on myös

otettava huomioon kulutus-
käyttäytymisen muuttumi-
nen.

”Jotkin muutokset tapahtu-
vat nopeasti. Ruotsissa näin
esimerkiksi sähköautojen suo-
sion nopean kasvun. Jos suuri
osuus polttomoottoriautoista
korvataan sähköautoilla, kuor-
mittaa muutos merkittävästi
tiettyjä sähköverkon osia.
Tämä on jälleen yksi syy sähkö-
verkon jatkuvalla kehitystar-
peelle.”

Vaikka Sandbackalla on
vankka sähköalan osaaminen,
hänellä on vielä opittavaa ta-
louspäällikkö Åsa Hagnäsiltä
ja edeltäjältään Glen Ahlskogil-
ta, joka jää eläkkeelle 22. hel-
mikuuta.

”Totuttelen vielä uusiin teh-
täviini. On asioita, joita minun
täytyy vielä tarkistaa ja tutkia”,
Jim Sandbacka sanoo.

JOHAN SVENLIN

Karolina Isaksson

Jim Sandbacka

Syntynyt Alavetelissä v. 1989.
Opinnot: Elektroniikan ja sähkö-
tekniikan insinööri v. 2014,
sähköjärjestelmien diplomi-
insinööri v. 2016
Työura: ABB v. 2016–2019, ÅF
Pöyry 2019, OMT v. 2019–2020
Perhe: vaimo Elin Bäck Sand-
backa
Harrastukset: monenlaiset
urheilulajit, mieluiten miek-
kailu.

Kaupunginjohtaja siirtyi Korpelan Voimaan

Antti-Jussi Vahteala korostaa Korpelan Voiman vahvaa paikallista ankkurointia, mutta hän haluaa samanaikaisesti tehostaa yhteistyötä mm. Katternö-konsernin kanssa. "Olisin mielelläni aloittanut uuden työni tapaamalla yhteistyökumppaneita. Teamsin kautta voi hoitaa monia asioita, mutta ei se kuitenkaan korvaa henkilökohtaisia kohtaamisia."

Korpelan Voima siirtyi 100-vuotiaitten joukkoon kaksi vuotta sitten. Antti-Jussi Vahtealan tehtävänä on nyt näyttää reitti tulevaisuuteen. Monitahoisia asioita on odottamassa.

Antti-Jussi Vahteala näyttää tien Korpelan Voiman päärakennuksesta Kannuksessa yhtiön konferenssi- ja edustustiloihin, kivenheiton päähän jokea kohti. Kyseessä on vanha talonmiehen asunto, joka on remontoitu uuteen käyttöön kauan ennen kuin sosiaalisen etäisyyden pitämistä tuli arkipäivää. "Rakennus on pandemian aikana osoittautunut hyödylliseksi. Otamme täällä vastaan vieraita, jolloin pääarakennus säilyy oman henkilökuntamme käytössä," Vahteala selittää istuttuamme pöytään kahvikuppien äärelle. Terveystieteiden maisteri- ja edustustiloihin, kivenheiton päähän jokea kohti.

Vahteala opiskeli yo-tutkinnon jälkeen sairaanhoitajaksi ja sen jälkeen terveystieteen maisteriksi Kuopion yliopistosta. Hän on valmistumisensa jälkeen työskennellyt pääasiassa Haapaveden kaupungin kunnallishallinnossa, kuusi viime vuotta kaupunginjohtajana. Hän on viime aikoina myös opiskellut kauppatieteitä Vaasan yliopistossa. "Olen loppusuoralla ja tavoitteenani on valmistua maisteriksi tämän vuoden aikana."

OIKEIDEN KOHTAAMISTEN KAIPUU

Antti-Jussi Vahteala valittiin Korpelan Voiman uudeksi toimitusjohtajaksi viime kesänä ja hän aloitti työssään syyskuussa. "Yhtiö on hyvässä kunnossa, ja paikallinen ankkurointi on valttia monissa liiketoiminnan osissa." Vahteala myöntää, että hänellä on ollut energia-alasta paljon opittavaa, mutta hänen mielestään on eduksi, että hän saa nyt erikoistua enemmän kuin kaupunginjohtajana toimiessaan. "Kaupunginjohtajana piti olla perillä kaikesta. Johdin siinä

työssä 750 työntekijän organisaatiota, täällä meitä on 37. Meillä on kuitenkin laajempi ikäjakauma. Vanhin työntekijämme aloitti yhtiössä vuonna 1979, kun taas nuorin juuri valmistui." Yhtiö on täynnä asiantuntemusta. Kevään aikana Vahteala saa taustajoukkoonsa uuden avainhenkilön, kun vastikään rekrytoitu Antti Kettu aloittaa Korpelan Voiman talousjohtajana. Kettu siirtyy tehtävään Vetelin Energian toimitusjohtajan paikalta. Vahteala aloitti työssään juuri, kun rajoituksia kiristettiin pandemian toisen aallon takia.

"On ikävää, etten ole vielä voinut tavata henkilökohtaisesti asiakkaita ja yhteistyökumppaneita. Meidän täytyy kaikkien olla kärsivällisiä ja tehdä voitamme, jotta selviydymme tästä parhaalla mahdollisella tavalla."

PERUSPILARINA OMA SÄHKÖVERKKO

Korpelan Voiman omistavat Halsuan, Kalajoen, Kannuksen, Kaustisen, Lestijärven, Sievin ja Toholammin kunnat. Sähköverkko ulottuu laajojen haja-asutusalueiden ylitse, mikä asettaa omat vaatimuksensa. "Toimitusvarmuus on uskomattoman tärkeässä asemassa, sillä sekä yksityis- että yritysasiakkaat ovat nykyään täysin riippuvaisia sähköstä arkeensa pyörittämisessä. Panostamme paljon sähköverkon kunnossapitoon ja laajentamiseen. Tästä huolimatta olemme säilyttäneet hyvän sijan siirtomaksujen kannallisissa hintavertailuissa."

Yhtiön viimeaikaisena suurena haasteena on ollut sähkön kysynnän ja tarjonnan tasapainottaminen. "Sähköyhtiöiden on vaikea tehdä pitkäjänteisiä suunnitelmia suurten hintavaihteluiden takia. Tilanteesta kertoo paljon myös se, että sähkön hinta kävi välillä negatiivisena."

YHTEISTYÖTÄ ETSIMÄSSÄ

Turpeen korvaamiseen tulevaisuudessa uudella energianlähteellä on saatava pitkäjänteinen ratkaisu. "Meillä on Sievissä kaukoläm-

pöverkko, jossa turve on tärkeä energianlähde. Ala tarvitsisi alueen toimijoilta poliittisen yhteisymmärryksen lähitulevaisuuden haasteissa."

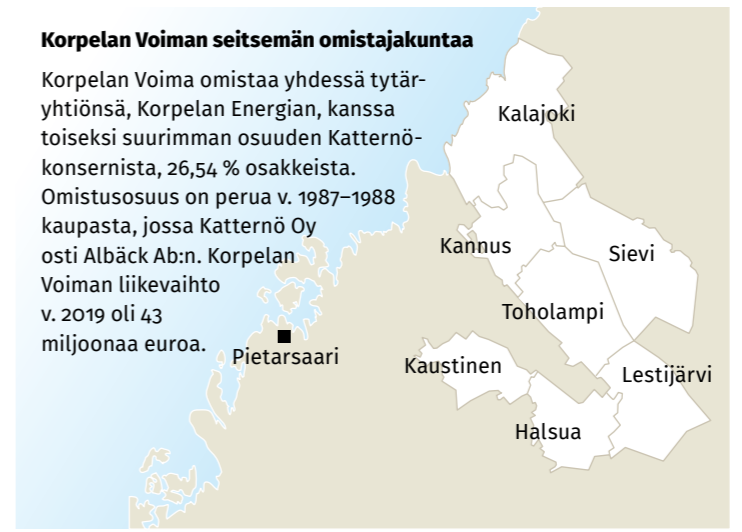
Vaikka Korpelan Voiman strategian mukaan yhtiön tulee säilyä paikallisena, näkee Vahteala yhteistyön tehostamisessa suuria mahdollisuuksia. Korpelan Voima on suhteellisen pieni toimija hyvin kilpailuilla markkinoilla, minkä takia olisi järkevää toimia yhdessä muiden kanssa esim. sähkönhankinnassa.

"Kun avaan oven täällä Kannuksessa ja katson ulos, näen useita tuulivoimaloita. Yksikään niistä ei valitettavasti kuulu Korpelan Voimalle. Olemme Katternö-konsernin kautta tuulivoiman osakkaana, mutta tulevaisuudessa pyrimme lisäämään tämän energianlähteen omistustamme."

UUSIA MAITA JA VESIÄ LÖYDETTÄVÄNÄ

Vahtealan lapset asuvat Haapavedellä ja tarkoitus on, että heillä on pysyvä koti siellä. "Lapsilla on kaverit ja harrastukset Haapavedellä, vaikka mieluusti he käyvät Kannuksessa. Vanhimmat lapset harrastavat musiikkia, pianon ja sellon soittoa."

"Minä ja lasteni äiti emme ole erityisen musikaalisia, mutta lapsemme ovat silti lahjakkaita. Perhetuttumme huomasi asian, kun vanhin lapsemme soitti viisivuotiaana muumiläppärillä musiikkia," Antti-Jussi Vahteala kertoo hymyillen lasten harras-

Korpelan Voiman seitsemän omistajakuntaa

Korpelan Voima omistaa yhdessä tytäryhtiönsä, Korpelan Energian, kanssa toiseksi suurimman osuuden Katternö-konsernista, 26,54 % osakkeista. Omistusosuus on perua v. 1987-1988 kaupasta, jossa Katternö Oy osti Albäck Ab:n. Korpelan Voiman liikevaihto v. 2019 oli 43 miljoonaa euroa.

Karolina Isaksson

Antti-Jussi Vahteala

Syntynyt Vesanto 1977.
Opinnot: sairaanhoitaja v. 2000, terveystieteen maisteri v. 2006, kauppatieteiden maisteri v. 2021
Työura: Haapaveden kaupunki v. 2004-2020 (talouspäällikkö, perusturvaohjaaja, kaupunginjohtaja)
Perhe: viisi lasta: 15 v, 13 v, 10 v ja kaksoset 7 v
Harrastukset: metsästys, liikunta, sukellus

tusten taustoista. Vahteala itse on viihtynyt nuoresta asti metsästysharrastuksen parissa. Vastikään hankittu mäyräkoira täyttää kesällä vuoden. Vahteala on edelleen Haapaveden hirvijahtiseuran jäsen. "Sain syksyllä Kannuksesta kutsun osallistua vierasluvalla metsästyksen, mutta olen myös viihtynyt hyvin Haapaveden metsästysporukassa. Saa nähdä, mitä teen syksyllä."

Vahteala innostui laitesukeltamisesta muutama vuosi sitten. Uudet maailmat odottavat löytämistään vedenpinnan alapuolelta. "On hienoa, että voin jakaa sukellusharrastukseni vanhimman lapseni kanssa. Kävimme viime kesänä sukeltamassa Pohjois-Norjan kirkkaissa vesissä ja suunnittelemme paluuta sinne kesällä, jos pandemiatilanne sallii matkustamisen."

JOHAN SVENLIN

Uusikaarlepyyläissiit uivat pian taas kotiin

Tony Forsbacka

jäljellä vain rippeitä”, Birthe Wistbacka sanoo.

Hän on vuodenvaihteesta lähtien ollut eläkeläinen mutta työskenteli monet vuodet Pohjoisen Rannikko-Pohjanmaan kalatalousalueen toiminnanjohtajana. Hän oli ammattiuransa aikana mukana monissa alueen kalakantaan liittyneissä hankkeissa.

TYÖ PAIKALLISEN KANNAN vahvistamiseksi alkoi Uudenkaarlepyynjoesta otetun emokalaston kehittämisellä.

Paikallisia vaellussiikoja pyydystettiin Uudenkaarlepyyn vesivoimalan alapuolelta vuosina 2013–2015 yhteistyössä kalastaja Rolf Bomanin kanssa, sillä hän tiesi, mistä niitä löytyisi. Siioista lypsettiin mäti ja maiti, hedelmöitys hoidettiin muovi-

Siianpoikaset laskettiin viime syksynä veteen Grisselörenin luona. Ne ovat niiden siikojen jälkeläisiä, jotka kuljetettiin munavaiheessa kalankasvatamoon vuosina 2013–2015. Nämä olivat ehtineet kasvaa sukukypsiksi 4–6 vuodessa.

Vaellussiian uuden sukupolven arvioidaan palaavan Uudenkaarlepyynjokeen 4–6 kuluttua.

Tony Eklund

Paikallisen vaellussiian istutus Uudenkaarlepyynjokeen oli Birthe Wistbackan viimeinen suuri hanke toiminnanjohtajana ennen jäämistä eläkkeelle. Nyt hän odottaa, että siit palaavat kotiin kutemaan.

UUDENKAARLEPYYN VOIMALAITOS tuottaa vesivoimalassaan vuosittain noin 20 miljoonaa kWh:ä päästötöntä sähköä, mikä vastaa neljäsosaa yhtiön 5 000 asiakkaan sähkönkulutuksesta.

Kuten muutkin vesivoimalayhtiöt, myös Uudenkaarlepyyn voimalaitos on velvoitettu istuttamaan kalanpoikasia hyvityksenä siitä, että voimalaitokset sulkevat kutevien kalojen vaellusreitit. Uudenkaarlepyyn tapauksessa velvoite on suhteellisesti ottaen suurimpia koko maassa. Mereen lasketaan joka syksy 400 000 istukasta.

”Istutuskustannus vastaa noin 10:tä %:a vesivoimalan liikevaihdosta. Olemme ylpeitä

siitä, että pystymme nyt laskemaan jokeen paikallista kantaa olevia siianpoikasia ja näin entisestään edistämään paikallista kalastusta”, sanoo Uudenkaarlepyyn voimalaitoksen toim.joht. Tony Eklund.

Istukkaat ovat tähän saakka olleet sekalaista siikakantaa, mutta viime syksynä yli puolet siianpoikasista oli paikallista kantaa, jonka tarkoitus löytää lisääntymisaikana takaisin Uuteenkaarlepyyn.

”Vaellussiikakanta on sekoittunut viime vuosikymmeninä. Aiemmin joka joessa oli paikallisia siikakantoja mutta 1970-luvulla ja sen jälkeen jokiympäristöt ovat muuttuneet ja aidoista kannoista on nykyään

Kasper Dalkart

sangossa ja sitten munat kuljetettiin Kalankasvatus Vääräniemen kalanviljelylaitokseen Taivalkoskelle.

”Emokalastosta tuolloin saamamme jälkeläiset ovat kasvaneet näiden vuosien aikana sukukypsiksi. Nyt istutetut poikaset ovat puolestaan niiden jälkeläisiä.”

Emokalasto on edelleen kalanviljelylammikossa Taivalkoskella ja jatkaa lisääntymistä siellä.

”Viime syyskuussa istuttamamme poikaset olivat kuoriuneet keväällä, suunnilleen jäidenlähdon aikaan, ja ne saivat kasvaa luonnonravintolammikoissa noin 10-senttisiksi istukkaiksi valmiiksi päästettä-

viksi mereen”, Birthe Wistbacka kertoo.

Uusvanhan kannan ensimmäinen sukupolvi näytti oikein hyvältä. Päinvastoin kuin esim. luodonsiika, joka on uskollinen kotipaikalleen, vaellussiika ui pitkiä matkoja.

”Nämä uivat Saaristomerelle tai Ahvenanmerelle ja syövät ja kasvavat kokoa. Sitten 4–6 vuoden jälkeen ne palaavat alkuperäiseen jokeensa lisääntymään. Vaellussiika on uskollinen joelleen, se palaa samaan jokeen, josta se on itse lähtöisin. Siikojen paluu on hyväksi Uudenkaarlepyynseudun kalastukselle”, Birthe Wistbacka selittää.

NIIN HÄMMÄSTYTTÄVÄÄ kuin se onkin, vaellussiit löytävät takaisin täsmälleen samaan paikkaan, josta ne lähtivät monta vuotta aiemmin. Kalojen hajuaisti on tutkimusten mukaan erittäin herkkä, ja sen avulla ne pystyvät suunnistamaan meressä ja tunnistamaan kotijokensa.

”Ankeriaat löytävät Sargassomereltä saakka meidän vesiimme lisääntymään. Vaellussiika palaa kotiin samojen mekanismien avulla.”

Työ paikallisen Uudenkaarlepyyn siikakannan vahvistamiseksi jatkuu. Viime kesän 400 000 siianpoikasesta 240 000 oli paikallista kantaa. Tavoitteena on, että koko istu-

”Toivomme nyt, että viime syksynä istutetut vaellussiit löytävät kotiin, kun niiden on parin vuoden kuluttua aika lisääntyä. Uudenkaarlepyynseudun kalastukselle niiden paluu on hyvä uutinen”, Birthe Wistbacka sanoo.

tus voidaan muutaman vuoden kuluessa tehdä paikallisella kannalla.

”Se riippuu myös emokalaston kyvystä tuottaa uusia poikasia. Tähän saakka näyttää lupaavalta”, Birthe Wistbacka sanoo.

JOHAN SVENLIN

Wikipedia

Se, mitä pidetään "vihreänä" energiana, on jakanut EU-komission ja Pohjoismaiden poliitikot kahteen joukkueeseen, joiden näkemykset poikkeavat voimakkaasti toisistaan. Nyt käydään korkean tason kovaa poliittista peliä. EU-joukkueessa ovat mm. EU-komission puheenjohtaja Ursula von der Leyen ja komissaarit Mairead McGuinness (rahoitus), Kadri Simson (energia) ja Valdis Dombrovskis (kauppa).

Valtioneuvosto

Valtioneuvosto

Wikipedia

Norjan hallitus

Pohjoismaiden joukkueessa ovat mm. valtiovarainministeri Matti Vanhanen sekä energiaministerit Mika Lintilä, Anders Ygeman (Ruotsi) ja Tina Bru (Norja).

Kovaa poliittista peliä EU:ssa: Mikä on oikeasti "vihreää"?

Harvoin ovat näin monet tärkeät energia-alan toimijat nousseet näin yksimielisesti EU-komissiota vastaan. Jos toteutetaan nyt ajankohtainen taksonomiaesitys siitä, mitkä investoinnit saavat kutsua itseään "vihreiksi", koko energiamurros vaarantuu, he sanovat.

EU:N TAKSONOMIAESITYS ei ole juurikaan näkynyt tavallisissa medioissa. Yhtenä syynä on varmasti asian vaikeaselkoisuus. Vaaditaan valtavia ponnisteluja, että saa kahlattua läpi esityksen 512 englanninkielistä sivua niiden teknisine ja poliittis-byrokrattisine termeineen.

Kuitenkin taksonomiaesityksestä, mikäli se hyväksytään, arvioidaan koituvan pitkälle meneviä seurauksia, ei vain energia- ja ympäristöaloille vaan Euroopan taloudelle, ja hintalapun kustantavat viime kädessä kaikki EU-kansalaiset.

EU-komissio tiivistää taksonomian tarkoituksen kuuteen pääkohtaan:

1. Ilmastonmuutoksen hillintä
2. Ilmastonmuutokseen sopeutuminen
3. Vesivarojen ja merten luonnonvarojen kestävä käyttö ja suojeleminen
4. Siirtyminen kiertotalouteen
5. Ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen
6. Biologisen monimuotoisuuden ja ekosysteemien suojeleminen ja ennallistaminen

AJATUKSENA ON, että taksonomian (luokittelun) avulla tunnistetaan, mitkä investoinnit ovat

ympäristön kannalta kestäviä. Jos taksonomia sanoo, että investointi on vihreä (siis "kestävä"), saa kultaisen tähden vihkoonsa ja – näin on tarkoitus – paremmat investointiehdot.

Jotta investointi luokiteltaisiin kestäväksi, sen tulee merkittävästi edistää vähintään yhtä näistä kuudesta tavoitteesta samalla, kun se ei saa merkittävästi vahingoittaa yhtäkään muista tavoitteista, EU-komissio selittää. Fossiilinen energiantuotanto on jo etukäteen suljettu ulkopuolelle.

EU-komissio aikoo itse Green Dealin ("Vihreän kehityksen ohjelman") puitteissa syyttää 1 000 miljardia euroa vihreisiin investointeihin.

Mutta rahaa tarvitaan tätäkin enemmän. Taksonomialle löytyy sen vuoksi käyttövoimaa myös investoijien parista, etenkin eläkerahastojen kaltaisista institutionaalisista sijoittajista. Ne käsittelevät suunnattoman suuria pääomia ja hakevat jatkuvasti uusia investointikohteita. Monet haluavat julkikuvaansa liittyvistä syistä kuvailuun investointejaan vihreiksi.

Hyvät tarkoitukset tulevat siis muuntaa hyväksi kaupoksi. Taksonomia ilmoittaa, mikä on ympäristön kannalta hyvää.

ONGELMAT ALKAVAT teorian

kohdatessa todellisuuden. Tämä koskee sekä taksonomian sisältöä että sen päätöksentekomenetelmiä. Tässä yhteenveto noin kymmenen asiaan paneutuneen henkilön haastatteluista.

Ensin menettelystä: Taksonomian perusasiakirjana on EU-asetus 2020/852 kestävä sijoittamista helpottavasta kehyksestä, joka astui voimaan 12.7.2020. Toimeenpano tapahtuu ensi vaiheessa "teknisillä arviointikriteereillä, jotka koskevat ilmastonmuutoksen hillitsemistä ja siihen sopeutumista". Komission odotetaan antavan nämä arviointikriteerit "delegoidun säädöksen" muodossa.

Tällainen delegoitu säädös on oikeudellisesti velvoittava ja antaa komissiolle mahdollisuuden täydentää tai muuttaa aiemmin päätettyä asetusta "muilta kuin keskeisiltä osilta". Kun komissio on nuotoillut säädöksen, Eurooppa-neuvosto ja EU-parlamentti voivat sanoa siihen vain jaa tai ei.

Taksonomian arviointikriteerien nuotoilu – siis varsinainen luokitus siitä, mikä on ympäristön kannalta hyvää tai huonoa – annettiin EU-komission kahden ensimmäisen tavoitekohdan osalta tehtäväksi 35-henkiselle "tekniselle asiantuntijaryhmälle", joka oli täysin ympäristöjärjestöjen ja

finanssialan hallussa. EU-komissio esitteli tämän pohjalta luonnoksen delegoiduksi säädökseksi 20.11.2020.

Komission neljän jälkimmäisen tavoitteen osalta tehtävä annettiin lokakuussa Sustainable Finance Platform -työryhmälle. Koska komissio oli saanut laajaa arvostelua siitä, että aiemmasta asiantuntijaryhmästä oli jätetty pois juuri ne elinkeinot, joihin taksonomia kohdistuu, tähän toiseen otettiin ympäristöjärjestöjen ja finanssialan lisäksi myös näiden elinkeinon edustajia.

Silti tätäkin työryhmää, jossa on 58 jäsentä ja 10 tarkkailijaa, on arvosteltu epäoikeudenmukaisesta kokoonpanosta.

Paikan saivat esimerkiksi jokainen näistä ympäristö- ja ilmastojärjestöistä: EIT Climate KIC, Declève International Union for Conservation of Nature, European Environmental Citizen's Organisation for Standardisation, World Wildlife Fund, Transport and Environment, Agent Green, Birdlife, Chemsec, World Green Building Council, Ellen MacArthur Foundation, The Institute for European Environmental Policy, Climate Bonds Initiative, Green and Sustainable Finance Cluster Germany, Institut Louis Bachelier, Global Reporting Initiative, Eu-

ropean Network of the Heads of Environment Protection Agencies, United Nations Environment Programme Finance Initiative ja EU:n oma Euroopan ympäristövirasto. Monet niistä saavat muuten tärkeän osan rahoituksestaan EU:lta.

Vertailun vuoksi, koko energia-ala sai työryhmään vain kolme paikkaa: öljy-yhtiö OMV (Itävalta) ja energiayhtiöt Eon (Saksa) ja Iberdrola (Espanja). Metsäsektori sai vain yhden edustajan (Lotta Heikkonen, Pohjoismaiden metsänomistajajärjestöjen liitto NSF). Muutoin maataloussektori ei saanut yhtään edustajaa. Ei myöskään koko bioenergiasektori, vaikka se on ylivoimaisesti suurin uusiutuvista energiamuodoista.

Lobbausmäärillä voi olla osansa asiassa, EU:n lobbarirekisterin mukaan. Vuonna 2019 (tuoreimmat koko vuoden tilastot) Transport and Environment toteutti 161 tapaamista EU-komission kanssa, WWF European Policy Programme 152, Greenpeacen Euroopan yksikkö 118 ja Climate Action Network Europe 103. Vertailun vuoksi, Fortumilla oli 48 tapaamista EU-komission kanssa, Vattenfallilla 21 ja Energiategollisuus ryllä 21.

WWF panosti pelkästään tähän EU-lobbausosioon liki kolme miljoonaa euroa, mikä on enemmän

kuin Fortum, Vattenfall ja Energiategollisuus yhteensä.

TOINEN TOISTUVA KRITIIKKI kohdistuu poliittiseen menettelyyn. Kun komissio esitteli luonnoksensa delegoiduksi säädökseksi 20.11.2020, se antoi vain neljä viikkoa aikaa – 18.12. saakka – ns. "konsultaatiolle", siis mahdollisuudelle esittää näkökantonsa 512-sivuisesta esityksestä.

Koska tämäntyyppistä esitystä ei EU-sääntöjen mukaan tarvitse käntää kaikille EU-kielille, hyvin harvan EU-kansalaisen oli käytännössä tosiasiaa mahdollista tutustua esityksen sisältöön.

Lyhyenä lausuntoaikana saapui tästä huolimatta 46 591 lausuntoa, mutta se selittyi sillä, että suuri osa niistä oli sanasta sanaan samoja. Kyseessä olivat ympäristöaktivistit, jotka olivat kukin lähettäneet saman lausunnon.

Toinen osa kritiikkiä koskee sitä, että komission luonnos poikkeaa niin voimakkaasti asetuksesta, johon se viittaa, että se ylittää delegoiduille säädöksille tarkoitettua kehyksen merkittävästi. Säädösesityksen pitäisi sen vuoksi kulkea normaalin lainsäädäntömenettelyn kautta.

ENITEN REAKTIOITA ON kuitenkin herättänyt komission taksono-

mia, luokitus. Se perustuu jakoon "hyviin" ja "huonoihin", ja niiden keskellä "hyväksyttävään siirtymäkautella" – josta käytetään termiä "transitional activity". Energiategollisuus ry:n toimitusjohtaja Jukka Leskelä vertaa terminologiaa lännenelokuvaan "The Good, The Bad and The Ugly" nimeen.

Esitettyjen kriteerien mukaan vain tuuli- ja aurinkovoima saivat vihreän leiman. Ne ovat siis "Good". Vesivoima ja bioenergia saivat normaalitapauksessa leiman "siirtymäkautensa ratkaisu". Ne ovat siis "Ugly".

Mutta todellisuutta ei voi tunkea tällaiseen luokitukseen, kritiikissä sanotaan. Energia- ja ympäristöasiat ovat usein äärettömän monitahoisia. Eri intressejä joudutaan punnitsemaan keskenään. Mikä on parasta lähiympäristölle, ei ehkä käy parhaiten yksin poliittisten ilmastotavoitteiden kanssa. Kaikki energianlähteet merkitsevät jonkinlaista ilmastokuormitusta. Tuulivoima ei käy sähköntuotantoon, jollei sitä täydennetä jollain muulla energianlähteellä, jonka tuotantomäärä pystytään ennakoimaan. Esimerkiksi.

EU:n energiapolitiikassa vesivoima ja bioenergia ovat jo vuosia olleet uusiutuvia energianlähteitä ja lisäksi aivan perusta-

Kjell Andersson, Svebio.

Anton Steen, Fortum.

vanlaatuksia energiamurroksen kannalta. Etenkin vesivoimaa on arvostettu, sillä se on yliverkainen epätasaisten sähkövirtojen tasapainottajana.

Ydinvoima ei ole uusiutuva, mutta sen ympäristökuormitus on mitätön suhteessa sen tuottamaan sähkömäärään eikä siitä synny kasvihuonekaasuja.

Toistaiseksi on hämärän peitossa, miten EU-komissio aikoo hoitaa tämän tilanteen. Delegoitu säädös oli tarkoitus esitellä jo 31.12.2020. Seuranneen vastalausemyrskyn jälkeen nyt vaikataan tämän vuoden maalisi- tai huhtikuuta. Brysselin lobbaripiirit kertovat, että asiaan liittyy äärimmäisen kiihkeää poliittista aktiivisuutta joka taholta.

MITEN TÄSSÄ NÄIN KÄVI?

Yhden äänen mukaan Ursula von der Leyenin johtama nykyinen EU-komissio on ”poliittisempi” kuin yksikään edeltäjistään. Sen sanotaan runnovan agendaansa tavanomaista kovemmalta poliittisella pelillä. Taksonomia-asetus siitä esimerkiksi.

Anton Steen, Fortumin yhteiskuntasuhteiden johtaja Ruotsissa, kuuluu niihin, joiden mielestä EU-komission yhtälö ei täsmää.

”Säädösesitys menee monissa tapauksissa huomattavasti EU-lainsäädäntöä pidemmälle, ja vaarana on, se johtaa kaksisiin standardeihin. Lisäksi esitys on varsinaisessa taksonomia-asetuksessa säädetyn teknologianeutraaliu-

den vastainen”, hän sanoo.

”Voimassa olevan lainsäädännön ylittäminen ei toki aina ole väärin, mutta esimerkiksi vesivoiman osalta Ruotsin kansallinen suunnitelma ja hiljattain aloitettu vesivoiman uudelleenarviointi on rakennettu vesipoliittikan puitteiden varaan. Jos nyt tulee täysin uusi säännöstö, joka ei ota ollenkaan huomioon paikallisia biologisia olosuhteita, ja juuri uudelleenarviointiprosessin alkaessa, tilanne olisi äärettömän sekava.”

Anton Steen kyseenalaistaa samoin myös EU-juridiikan soveltamista.

”Delegoidussa säädöksessä saa antaa vain ei-keskeisiä muutoksia EU-asetukseen. Mutta nyt esillä olevassa tekstissä muutokset ovat hyvin laajoja. Tämä ei käy yksiin Lissabonin sopimuksen kanssa, jossa määritellään, kuinka EU:n tulee toimia.”

Lisäksi hän reagoi siihen, kuinka säädösesityksessä politiikkaa legitimoidaan tieteellä.

”Asiakirjassa pyritään kaventamaan nämä uskottoman monitahoiset asiat eräänlaiseksi kaksinaapaiseksi kestävyystodistukseksi, jossa vastauksena on aina joko jaa tai ei, ja se on todella ylimalkaista. Tällaisen todistusjärjestelmän vaikutuksia energiajärjestelmän kokonaisuuteen ei myöskään arvioida”, Anton Steen sanoo.

Hänen kollegansa Simon-Erik Ollus, Fortumin sähkökaupan ja

tuotannonohjauksen johtaja, kysyy, miksi EU-komissio lähti ylipäätään tälle tielle.

”Omien arvioiden tekemisen pitäisi kuulua investoijien omaan kompetenssiin”, hän sanoo.

RUOTSIN BIOENERGIAYRITYKSIÄ edustavan Svebion elinkeinopoliittinen johtaja Kjell Andersson yhtyy yllä esitettyyn kritiikkiin mutta haluaa vielä lisätä muuttamisan asian:

”Bioenergia on kaikista energialajeista määrällisesti suurin sekä Suomessa että Ruotsissa. Metsämme kasvavat paljon enemmän kuin mitä niitä kaadetaan. Energianlähde ei voi tätä uusiutuvampaa olla. Mutta tämän esityksen myötä esim. kaukolämpö olisi jotenkin epäiltävää. Ja jokaiselta metsänomistajalta ja maanviljelijältä vaadittaisiin kohtuuton byrokraattinen ympäristö- ja ilmastaselvitys.”

”Myös liikennepuoli näyttää

”Peli on ollut äärimmäisen ikävää”

todella ikävältä. Vuodesta 2026 lähtien ei hyväksytä mitään muuta kuin sähkö- ja vetykaasuautoja. Kaikki biodiesel-, biokaasu- ja etanolibussit ovat periaatteessa hylättyjä. Ruotsin ilmastotavoite, siis 70 %:n vähennys liikennesektorin päästöissä vuoteen 2030 mennessä, olisi käytännössä mahdoton toteuttaa.”

Kjell Andersson reagoi voimakkaasti myös siihen, ettei esityksessä sisällytetä bioenergian tutkimusta kestävyystutkimuksen piiriin.

”Tämä koskee sekä luonnontieteellistä tutkimusta että konsulttipalveluja. Korkeakoulujen, tutkimuslaitosten tai konsulttiyritysten työtä bioenergian parissa ei siis pidettäisi kestäväenä. Niiden toiminta joutuu mustalle listalle ennen kuin ne ovat ehtineet esitellä tuloksiaan.”

”Olen pohjimmiltani EU-myönteinen mutta tämä nykyinen peli on vastenmielistä”, Kjell Andersson sanoo.

TÄMÄ TAUSTA SELITTÄÄ ne ainutlaatuiset yhteiset toimet, joita Pohjoismaiden energia-alan toimijat nyt suuntaavat EU-komissiota vastaan. Etenkin vesivoimaa ja bioenergiaa puolustetaan vihreinä energianlähteinä. EU-komissiolle lähetyn yhteisen kirjeen ovat allekirjoittaneet Fortum, Vattenfall, Göteborgs Energi, Teollisuuden Voima sekä Suomen ja Ruotsin energia-alan järjestöt. Toisen kirjeen ovat allekirjoittaneet yhteensä yhdeksän eurooppalaista energia-alan järjestöä.

Suomen hallitus teilesi kohteliaasti mutta päättäväisesti säädösluonnoksen 18-sivuisessa, samansisältöisessä kommentissaan. Valtiovarainministeri Matti Vanhasen kerrotaan lähettäneen asiasta lisäselvitystä rahoituskomissaari Mairead McGuinnessille ja kauppatomissaari Valdis Dombrovskisille osoittamassaan kirjeessä.

Europarlamentaarikoista Nils Torvalds, Elsi Katainen ja Mauri Pekkarinen (Renew Europe -ryhmässä) ovat ilmaisseet, että esitetyt rahoituskriteerit ”asettavat kohtuuttomia ympäristövaatimuksia vesivoimalle ja ovat ristiriidassa vesipuitteiden kanssa” ja ”heikentävät metsien kestävä hoitamista”.

Vesivoiman kahden suurvalan, Ruotsin ja Norjan, hallituksetkaan eivät arvosta säädösesitystä, tämä käy ilmi maiden energiainistereiden Anders Ygemanin ja Tina Brun lähettämästä kirjeestä Mairead McGuinnessille ja energiakomissaari Kadri Simsonille. Ygeman ja Bru katsovat, ettei esityksessä ole ymmärretty vesivoiman roolia vihreässä energiajärjestelmässä.

Euractiv-uutissivuston mukaan nyt käydään korkean tason poliittista peliä EU-komission tulevan säädösesityksen sisällöstä. Kymmenen Etelä- ja Itä-Euroopan maata on muun muassa vaatinut, että maakaasu — joka on fossiilista — on luokiteltava hyväksyttäväksi siirtymäkauden aikana, siis että sen tulisi olla ”Ugly”, ei ”Bad”.

SVENOLOF KARLSSON

Näin tarkistat tilanteen sähkökatkon sattuessa

Häiriökartta ja puhelin ovat hyödyksi sään voimien jyllätessä

Yhä useammat Herrforsin asiakkaista ovat ladanneet ”Herrfors 24/7” -sovelluksen ja huomanneet häiriökartan seuraamisen hyödyt sähköverkkojen joutuessa kovaan kuormitukseen. Mutta häiriötilanteessa voi silti olla hyvä soittaa tavallinen puhelinkin.

SYKSYN RAJUT Aila- ja Topi-myrskyt antoivat jälleen muistutuksen siitä, että kaatuvat puut tai muut äärimmäiset rasitukset voivat tilapäisesti vaurioittaa sähköverkkoja. Suomessa kymmenet tuhannet kuluttajat kärsivät sähkökatkoista, myös osa Katternö-yhtiöiden asiakkaista.

Monet seurasivat tilannetta sovelluksen häiriökartan avulla ja saivat siitä tietoa omasta alueestaan. Mutta vaikka häiriökartta antaa hyvän yleiskuvan, se ei kerro kaikkea.

”Häiriökartta osoittaa vain 20 kV verkon muuntopiirin häiriöt, ja niistä myös me valvomossa olemme tietoisia. Sitä vastoin tarvitsemme edelleen sähköasiakkaiden apua pienjänniteverkkojen vikailmoituksissa”, sanoo Herrfors-Verkon

käyttöpäällikkö Henrik Snellman.

Jos paljastuu, ettei sähkö ole palautunut asiakkaalle 20 kV verkon korjauksen jälkeen, aloitetaan vianhaku pienjänniteverkossa. Osa vioista voidaan korjata erilaisilla etämekanismeilla, mutta myrskyvahingoissa sähköverkkoyhtiöt joutuvat yleensä lähettämään väkeä kentälle rivaamaan kaatuneita puita ja korjaamaan verkkoa.

”Lähetämme partion, joka etsii häiriön syntypaikan. Siksi arvostamme sitä, että asiakkaat ottavat yhteyttä valvomoon, jotta saamme mahdollisimman paljon tarkkaa tietoa.”

Vikailmoituksen voi tehdä mielellään puhelimitse tai 24/7-sovelluksen kautta.

”Varminta on soittaa. Jos linja on varattu, kannattaa jäädä odotamaan. Valvomo saa kyllä vikailmoitukset sovelluksenkin kautta, mutta se voi tapahtua viiveellä”, Henrik Snellman sanoo.

Tarkista näkykö naapurissa valoa

Syyskuun Aila-myrsky antoi hyödyllisiä kokemuksia. Valvomoon saapui lukuisia vikailmoituksia ja valvomo puolestaan vastasi, että korjaustyö oli alkanut. Mutta tiedoissa havaittiin myös aukko.

”Koska meillä oli häiriöitä 20 kV

verkossa, valvomohenkilöstö oletti, että soittajat olivat juuri siitä syystä jääneet sähköttä. Mutta myös pienjänniteverkossa oli vaurioita, mistä emme olleet tietoisia. Kun saimme 20 kV verkon jälleen kuntoon, olemme, että sähkö oli saatu palautettua kaikille asiakkaille”, Henrik Snellman selittää.

Osa asiakkaista odotti kuitenkin vielä kärsivällisesti sähkön palautumista. Ongelmana oli, että pienjänniteverkon viat olivat kuitenkin edelleen korjaamatta.

”Jotta voimme välttää tämän toistumisen, toivomme vikailmoituksen tehneiden asiakkaiden seuraavan häiriökartalta tilanteen kehittymistä. Jos kartta näyttää, että vika on korjattu mutta sähkökatko silti jatkuu, on syytä soittaa valvomoon ja ilmoittaa tästä. Tarkista mielellään myös, onko naapuri saanut sähköt takaisin, sillä vika voi olla myös oman talon sähköjärjestelmässä”, Henrik Snellman sanoo.

”Omat sivut” hyvä vaihtoehto

Eri palveluihin pääsee lähtökohteisesti ”Omat sivut” -linkistä Herrforsin verkkosivuilta. Siellä voi ladata mobiilisovelluksen, ilmoittautua tekstiviestipalveluun ja tarkistaa häiriökartan.

Henrik Snellman.

Omile sivuille kirjaudutaan asiakasnumerolla ja kulutuspaikkanumerolla, jotka löytyvät omasta sähkölaskusta. Suunnitelluista ja suunnittelemattomista sähkökatkoista ilmoitetaan asiakkaan antamaan sähköpostiosoitteeseen ja (enintään kolmeen) kännykkänumeroon.

”Näillä kanavilla saadaan tieto nopeasti ja tehokkaasti suoraan niille asiakkaille, joita jokin tietty sähkökatko koskee. Asiakkaat voivat luottaa siihen, ettemme lähetä tekstiviestipalvelun kautta mainoksia vaan ainoastaan hyödyllistä tietoa”, Henrik Snellman sanoo.

JOHAN SVENLIN

”100 prosentin käyttövarmuuteen tuskin pääsemme”

Sähköverkot joutuivat jälleen koetukselle Aila- ja Topi-myrskyjen kulkussa Suomen yli. Voimakkaat tuulet aiheuttivat sähkönjakelun häiriöitä myös Katternön alueella..

VAIKKA SÄHKÖVERKKOJA parannetaan jatkuvasti, ulkoiset tekijät, lähinnä sää ja tuuli, voivat lisätä kuormitusta niin, että sähkönsaanti keskeytyy.

Sään voimien lisäksi myös linnut ja muut eläimet aiheuttavat sähkökatkoja, toisin vähäisemmässä määrin. Osa katkoista voidaan lukea inhimillisen tekijän syyksi, kun esim. kaivinkone tai nosturiauto on katkaissut sähköjohdon. Tilapäiset sähkökatkot ovat realiteetti, josta meidän tulee yrittää selvitä parhaalla mahdollisella tavalla myös tulevaisuudessa.

”Emme varmaankaan koskaan saavuta 100 prosentin käyttövarmuutta, mutta teemme

kovasti työtä sähköverkon säänkestävyyden lisäämiseksi. Herrfors on esimerkiksi viiden viime vuoden aikana kaivanut keskimäärin 40 km maakaapelia vuodessa 20 kV:n verkossa”, Henrik Snellman kertoo.

Samaan aikaan teiden varalle vedetään uusia ilmajohtoja korvaamaan niitä, jotka kulkevat vaativassa maastossa ja ovat vaarassa jäädä kaatuvien puiden alle.

”Nykyiset ilmajohtot kestävät huomattavan paljon enemmän kuin vanhat mallit. Ne selviävät raskaista lumikuormista ja jopa kaatuvista puista. Mutta kuten sanottu, tuskin pääsemme koskaan täysin häiriöttömiin sähköverkkoihin”, Henrik Snellman sanoo.

Ennätysuuri tasealijäämä Pohjolassa

Pohjoismaiden vesivarastot olivat vuoden 2021 kynnyksellä ääriään myöten täynnä, tuulivoimakapasiteetti oli lisääntynyt rajusti ja sähköntarve oli koronapandemian vuoksi aiempaa vähäisempää. Silti sähköpulan riski on kasvanut, osoittaa ENTSO-E:n uusi talviennuste.

KRIITTISENÄ TEKIJÄNÄ sähköjärjestelmässä on suunniteltavuus. Yhtäältä mahdollisuus suunnitella sähkön saatavuus niin, että se riittää kysyntään. Ja toisaalta niiden tilanteiden suunnittelu, kun jokin sähköjärjestelmässä vikaantuu. Euroopan kantaverkkoyhtiöiden yhteistyöorganisaation, ENTSO-E:n, tuoreimman raportin luvut ovat hälyttävämpiä kuin koskaan aiemmin. Jos meille tulee ns. kerran-kymme-

nessä-vuodessa talvi, Suomen tehoalijäämäksi voi huippukuormituksessa arvioida 4 300 MW, Ruotsissa 2 900 MW ja Tanskassa 1 600 MW.

Silloin Norjan arvioitu 1 000 MW:n tasealijäämä ei riitä pitkälle. Etenkään kun tällaisessa tilanteessa voidaan odottaa tiukkaa kamppailua siitä sähkömäärästä, josta norjalaiset voisivat olla valmiita luopumaan.

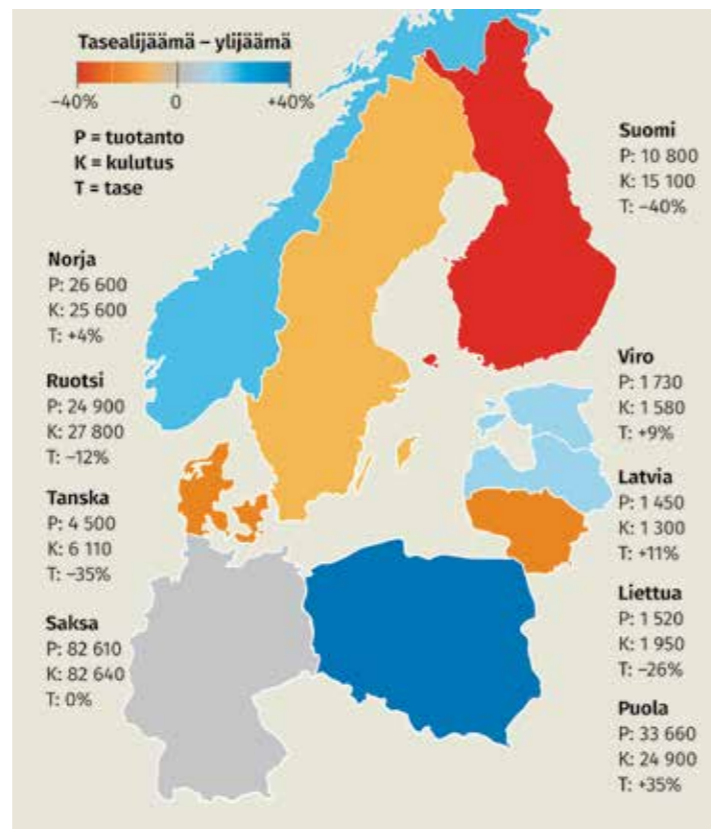
Yhä integroidumman kansainvälisen sähköjärjestelmän etu – siis että se, jolla on sähkön ylijäämää, voi myydä sille, jolla on alijäämää – on sen vuoksi vaarassa osoittautua pelkäksi teoriaksi pakkasjakson sattuessa. Kun Pohjois-Eurooppaan laskeutuu kylmä ja tuuleton säätila, tuontisähköä ei yksinkertaisesti ehkä ole saatavilla.

Fingridin käyttötoiminnasta vastaava johtaja ja ENTSO-E:n pohjoismaisen käyttötoimikunnan entinen puheenjohtaja Reima Päivinen toteaa, että ”tuontisähkön saatavuus on riippuvaista kunkin naapurimaan omasta kulutustilanteesta ja sähkön siirtoyhteyksien toimivuudesta”.

Reima Päivinen mainitsee myös, että sähköntuotannon suunnittelu on tuuli- ja aurinkovoiman lisääntymisen vuoksi yhä riippuvaisempaa sääilmiöt huomioivasta todennäköisyyslaskennasta.

ENTSO-E-LASKELMIEN vuosien 2020 ja 2021 vertailu osoittaa, että Pohjoismaiden yhteenlaskettu tehoalijäämä on kerran-kymmenessä-vuodessa talven kohdalla kasvanut 4 900 MW:sta 7 300 MW:iin. Ruotsin alijäämä on lisääntynyt 900 MW, Suomen yhtä paljon (3 400 MW:sta 4 300 MW:iin) ja Tanskan 100 MW, kun taas Norjan tasealijäämä on kasvanut 500 MW:sta 1 000 MW:iin. Huippukuormituksen osalta Suomi erottautuu joukosta kaikkein suurimmalla nettotuontitarpeella, joka on 40 %. Tanskan nettotuontitarve on 35 %, Ruotsin 12 % ja Liettuan 28 %. Itämeren maiden osalta luku on lähellä nollaa tai plussalla.

Ylivoimainen ykkönen on Puo-

Kantaverkkoyhtiöiden kuva huippukuormitustunnista ns. kerran-kymmenessä-vuodessa talvena eli tilastollisesti kylmimpänä talvena 10 vuoden kautena. Suomen osalta tasealijäämäksi arvioidaan 4 300 MW. Myös Tanska ja Ruotsi ovat samassa skenaariossa riippuvaisia sähköntuonnista.

la, jonka hiilivoimaan perustuva sähköntuotanto tuottaa peräti 8 700 MW tasealijäämän myös huippukuormituksen aikana.

Tämäntyyppinen lukujen pyöritys ei sinänsä kerro koko kuvaa. Joissain maissa laskelmiin ei esimerkiksi sisällytetä talvikuukausia varten hankittua tehoreserviä, Suomessa 611 MW.

Reima Päivinen arvioi voimalaitosten ja siirtoyhteyksien vikaantumiset huomioivan todennäköisyyslaskennan pohjalta, että nyt meneillään olevan talven (ei siis kerran-kymmenessä-vuodessa talven) sähköpulan riski on Suomessa ”korkeimmillaan noin kaksi prosenttia ilman tehoreservejä”.

Jos laskelmissa otetaan huomioon tehoreservit, todennäköisyys sille, että Suomessa joudutaan

sulkemaan osia verkosta, on puoli prosenttia.

MILLAISEKSI TEHOTASEEN odotetaan kehittyvän tulevaisuudessa?

ENTSO-E:n raportissa tuodaan Pohjoismaiden osalta esiin etenkin kolme tekijää: maiden välillä käytettävissä oleva siirtokapasiteetti, synkronialueiden sähköntuontimahdollisuudet ja ydinvoiman saatavuus.

Kantaverkko-operaattorit eivät näytä uskovan tehotasapainon kohtumiseen Euroopan verkoissa. Euroopassa yleisesti ottaen verkon häiriötilanteiden määrä on viime vuosina noussut dramaattisesti sitä mukaa kun säästä riippuvaisen sähkön osuus on kasvanut.

SVENOLOF KARLSSON

Euroopan sähköverkko on kytköksissä yhteen vaikkakin maiden välillä on suuria sähkönsiirtorajoituksia. Tammikuun 8. päivän häiriötilanne jakoi Euroopan automaattisesti kahtia.

Suurin Euroopan sähköverkkoa 15 vuoteen ravistellut häiriötilanne oli uusi esimerkki vahvan sähköverkon tärkeästä merkityksestä.

TAMMIKUUN 8. PÄIVÄNÄ klo 14.05 Keski-Euroopan kantaverkkoyhtiöiden hälytyskellot soivat. Taajuus putosi dramaattisesti sen merkkinä, että jotain vakavaa oli tapahtunut. Kellot soivat myös Kaakkois-Euroopassa mutta siellä koska taajuus nousi. Nopea, automatisoitujen tapahtumien ketju johti 40 sekunnin kuluttua Euroopan sähköverkon eroamiseen kahteen osaan. 63 minuutin ja runsaan draamatiikan jälkeen nämä kaksi verkkoa voitiin jälleen palauttaa yhteen.

Euroopan kantaverkkoyhtiöiden organisaatio ENTSO-E esitti kaksi viikkoa myöhemmin ensimmäisen analyysin tapahtumien kulusta:

Tilanteen käynnisti kahden 400 kilovoltin virtakiskon äkillinen irtoaminen toisistaan Ernestinon muuntoasemalla Kroatian. Näin

tapahtui, kun ylivirtasuojarele oli laukaissut kiskojen välisen liittimen ja pysäyttänyt näin sähkönsiirron molempiin suuntiin.

Kun sähkövirta haki muita reittejä, se sulki näiden mainittujen 40 sekunnin aikana 14 asemaa Pohjois-Balkanilla ja Romaniassa sillä seurauksella, että Euroopan sähköverkon luoteisosa ja kaakkoisosa erotettiin kahdeksi erilliseksi verkoksi. Kronologinen tapahtumakulku käy ilmi alla olevasta ENTSO-E:n kartasta.

Sähkön taajuus, jonka täytyy normaalisti pysyä 49,90–50,10 hertsissä, putosi 15 sekunnissa 49,74 hertsiin erolinjan luoteispuolella ja nousi 50,60 hertsiin erolinjan kaakkoispuolella.

Sitten taajuus kipusi luoteessa neljän minuutin jälkeen takaisin toivotulle taajuusvälille, mutta kaakossa se pomppi edestakaisin, kunnes nämä kaksi verkkoa pystyttiin jälleen yhdistämään klo 15.08.

Tehopäätasapaino oli aluksi 6 300 megawatin suuruusluokkaa. Se vastaa kuutta ydinreaktoria.

KAIKESTA HUOLIMATTA sähköjärjestelmä selvisi häiriötilanteesta tällä kertaa hyvin. Se johtui Euroo-

pan kantaverkkoyhtiöiden koordinoituista toimista ja ripauksesta onnea. Tärkeintä oli, että Ranskassa ja Italiassa voitiin kytkeä automaattisesti irti mittava sähkökulutusmäärä (1 700 MW) suursiakkaiden kanssa solmittujen sopimusten perusteella. Pohjoismaista siirrettiin verkkoon automaattisesti 420 MW ja Isosta-Britanniasta 60 MW.

Kaakossa tärkeänä toimenpiteenä oli, että turkkilainen 975 MW:n tuotantoyksikkö irrotettiin automaattisesti verkosta 32 sekuntia Ernestinon tapahtuman jälkeen.

Häiriö ei näkynyt Suomen verkossa millään tavalla, ilmoittaa Fingridin toim.joht. Jukka Ruusunen.

Ruotsissa tapahtuma näkyi lyhyen aikaa, kun tasavirtalinkki Konti-Skan, Ruotsin ja Tanskan välinen merikaapeli, tuki manner-Euroopan synkronialuetta 20 minuutin ajan, kertoo käyttöpäällikkö Pontus de Maré.

KESKI-EUROOPASSA häiriötilanteesta raportoitiin medioissa laajalti. Esimerkiksi itävaltalaisen sähköjätin EVN:n suosittu tiedottaja Stefan Zach piti TV:ssä opettavaisen esitelmän.

14 suurta sähköasemaa kaatui 40 sekunnissa Pohjois-Balkanilla ja Romaniassa.

Asiantuntijat ennustavat Eurooppaan suurta blackoutia, pimennystä, viiden vuoden sisään, hän selitti. Kaskadivaikutusten vuoksi tapahtumaketjua ei pystytä ennakkoimaan varmasti. Hän pitää tätä seurauksena eurooppalaisesta megatrendistä kohti säästä riippuvaista uusiutuva sähköä, joka tuo sähköntuotantoon yhä suurempia ja nopeampia vaihteluja.

”Uusiutuvan sähkön rakentamisen täytyy kulkea käsi kädessä sellaisten toimenpiteiden kanssa, joilla turvataan sähkönsaanti myös silloin, kun tuuli- ja aurinkovoima eivät tuota mitään”, Stefan Zach sanoi ja kuulutti pyöreän pöydän keskustelua, jossa kaikki tärkeät intresiryhmät kokoontuvat ratkaisemaan ongelmaa. Sitten hän täryttää:

”Useimmat asiantuntijat lähtevät Euroopassa siitä, että eri maiden yli ulottuvassa blackoutissa voi kestää 10–12 päivää ennen kuin sähkö saadaan palautettua ihmisille. Ei ole poissuljettua, että tällainen tilanne voisi johtaa kansalaissotaa muistutaviin skenaarioihin.”

SVENOLOF KARLSSON

Näin Eurooppa jaettiin.

Ilmajohdanto usein parempi

ILMAJOHTO ON SUURILLA jännitetasoilla yleensä parempi vaihtoehto kuin maahan upotettu kaapeli, näin toteaa viisi ruotsalaista alueverkkoyhtiötä yhdessä Ruotsin kantaverkkoyhtiö Svenska kraftnätin kanssa Ruotsin hallitukselle suunnatussa toimenpide-esityksessä sähköverkon vahvistamiseksi.

”Ilmajohdanto tarjoaa teknisen ratkaisun varmaan, luotettavaan ja tehokkaaseen sähköverkkoon pienimmin kansantaloudellisin kustannuksin. Ilmajohdanto on yleensä paljon maakaapelia halvempi vaihtoehto, minkä vuoksi sähköverkkoasiakkaiden kustannukset jäävät alhaisemmiksi”, esityksessä sanotaan.

”Maakaapelivaihtoehto tarkoittaa näillä jännitetasoilla teknisiä vaikeuksia, esim. heikompaa sähkönläätua ja suurempaa sähkökatkoriskiä. Maakaapelia voidaan sen vuoksi suositella vain niille lyhyille reiteille, joihin ilmajohdantoa ei voida rakentaa.”

Esityksen taustalla kummittelee se, että yhä useammat maanomistajat ja korkeajännitelinjoihin lähellä asuvat ovat alkaneet vaatia maakaapeleita. Koko sähköjärjestelmää ajatellen se toisi kirjelmän mukaan siis enemmän haittaa kuin hyötyä.

Pienjännitejohtojen osalta asia on osin erilainen. Taajamissa maakaapelit tarjoavat paremman suojan

Fingrid

myrskyjä vastaan. Sitä vastoin jos kaapeleita joudutaan jostain syystä korjaamaan, vian paikantaminen ja korjaaminen voivat olla työlämpiä. Esityksen takana ovat Svenska Kraftnätin lisäksi seuraavat verk-

kohtiöt: Ellevio, Eon Energidistribution, Jämtkraft, Skellefteå Kraft Elnät ja Vattenfall Eldistribution.

Ilmajohdanto pidetään usein turvallisempaan ja taloudellisesti edullisempaan vaihtoehtona maakaapeleihin verrattuna.

Herrfors-Verkon Kristian Finell on yhtenä ehdokkaana, kun EU:n uusi sähköverkko-organisaatio valitsee ensimmäisen hallituksensa.

Verkkoyhtiöille uusi EU-yksikkö

EUROOPAN SÄHKÖVERKKOYHTIÖT näkevät tarvetta yhteistoiminnalle, sillä ne ovat muodostaneet neljä yhteenliittymää: Geode, CEDEC, E.DSO ja Eurelectric. Nyt on tekeillä viides, EU DSO Entity, mutta tällä kertaa lähtökohtana eivät ole verkkoyhtiöt vaan EU-aloite. Ajatuksena on, että uusi DSO-yksikkö (DSO eli Distribution System Operator, sähköverkkoyhtiö) antaa paikallisille sähköverkkoyhtiöille yhtenäisen (”coherent”) äänen Euroopan instituutioiden suuntaan. Se voidaan myös nähdä verkkoyhtiöiden roolin kohenemisena sähköjärjestelmässä.

Verkot on esimerkiksi saatava älykkäiksi, jotta ne pystyvät käsittelemään paikallista sähkö-

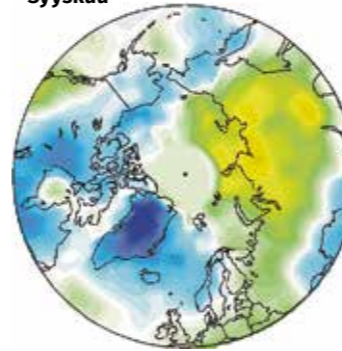
tuotantoa – kuten aurinkokennoja katoilla. Älykkäitä verkkoja vaaditaan myös kysyntäjoukseen, jota verkossa tarvitaan, kun sähköntuotanto riippuu sään muutoksista. EU:n suunnitelmien mukaan uusi yksikkö keskittyy teknisiin asioihin neutraalista lähtökohdasta ja saa rahoituksensa jäseniltään kansallisen tason verkkomaksuilla. Yksikölle tulee täysimittainen sihteeristö, yleiskokous, pääsihteerin ja kansalliset asiantuntijaryhmät.

Alustavasti on ajateltu pitää huhtikuussa 2021 yleiskokous, joka vahvistaa uuden yksikön säännöt. Euroopan paikallisilla verkkoyrityksillä voi olla aika isot reiviit, tämä paljastuu siitä, että EU luokittelee pieniksi kaikki

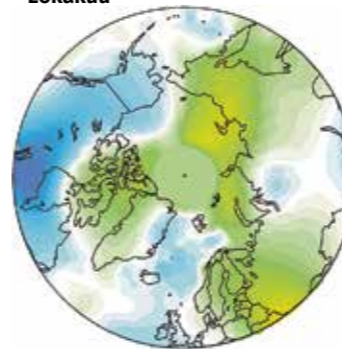
alle 100 000 asiakkaan yhtiöt. Katternö-yhtiöt ovat Paikallisvoima ry:n jäsenyytensä kautta jo entuudestaan edustettuina CEDECissä (European Federation of Local Energy Companies) ja Energiategollisuus ry:n jäsenyytensä kautta Eurelectricissä. Herrfors-Verkon toim.joht. Kristian Finell on ehdolla uuden EU DSO Entityn 27-paikkaiseen hallitukseen.

Lämmin syksy

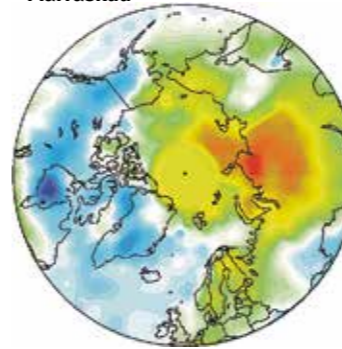
Syyskuu

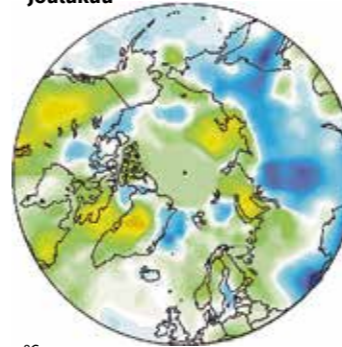
Lokakuu

Marraskuu

Joulukuu

Fyysisen maantieteen professori Ole Humlum on laatinut pallokuvat GISS:n tietojen pohjalta. Pallot osoittavat kuukausittaisen keski- poikkeaman 2010–2019 keskiarvosta.

◆ Talvesta 2021 näyttää tulevan kylmä. Syyskuukaudet 2020 sitä vastoin olivat lämpimiä, ja kokonaisuutena katsoen vuodesta 2020 tuli lämpimän sinä aikana, jolloin Ilmatieteen laitos on kirjannut lämpötiloja Suomessa. Vuodesta tuli myös harvinaisen saateinen.

Syyskuun huomionarvoisin säätahtuma oli Ailan päivänä 17.9. maan yllä kulkenut myrsky. Kovin keskituuli 10 minuutin aikajaksolla mitattuna sattui tuolloin Rauman Kylmäpihlajassa, 29,4 m/s. Voimakkain puuska, 35,3 m/s, mitattiin Kallanissa Luodossa.

Ensilumi satoi pohjoiseen lokakuun puolivälin kylmän viikon aikana, paikoitellen myös maan keskiosissa.

Marraskuussa mitattiin monin paikoin asemien kuukausikeskilämpöjen ennätysiksi. Maarianhaminan lentotermillä mitattiin 6.11. marraskuun ennätys, 16,6 astetta. Joulukuun pitkän ajan keskiarvo poikkesi ylöspäin etenkin läntisessä Lapissa, jossa se oli noin 7 astetta keskiarvoa leudompi.

Tapaninpäivänä talvi astui toisinaan näyttämölle, ja suuressa osassa Itä- ja Pohjois-Lappia pakkasta oli 30–40 astetta. Kuukauden matalin lämpötila, -41,1 astetta, Utsjoen Kevojärvellä oli samalla myös koko Suomen kylmin v. 2020.

Viime vuoden sademäärä ylitti lähestulkoon kaikkialla Suomessa pitkän ajan keskiarvon. Pohjanmaalla sademäärä oli monin paikoin poikkeuksellisen suuri, mikä Ilmatieteen laitoksen sanastossa tarkoittaa, että ilmiö esiintyy harvemmin kuin kerran 30 vuodessa.

Eniten satoi Paljakassa Puolangalla, jossa alustavien tietojen mukaan satoi peräti 1 132 mm, mikä on mittaus historian kolmanneksi suurin sademäärä.

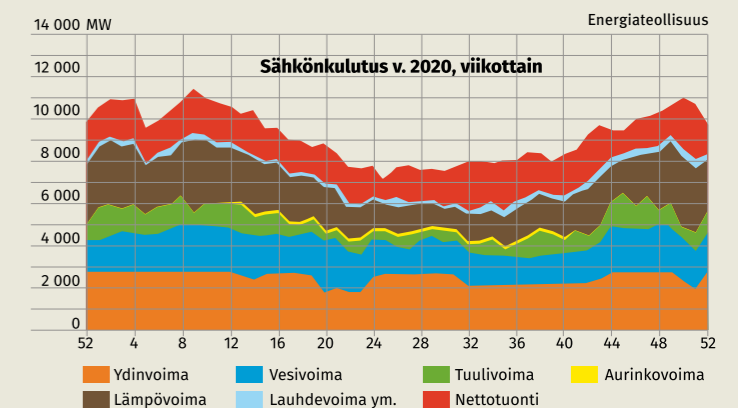
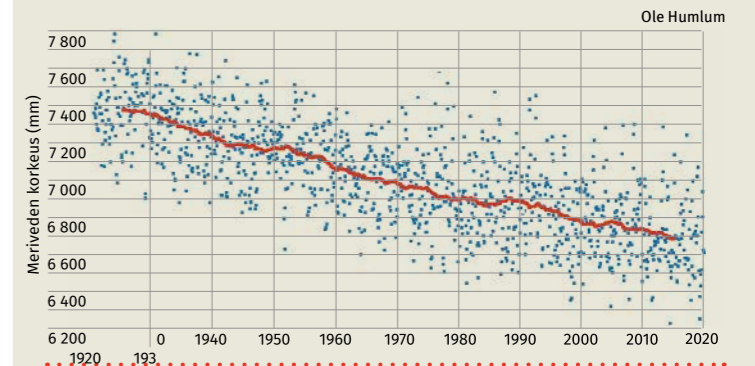
Sääkuvio on muuttunut rajusti vuodenvaihteen jälkeen. Helmikuun alussa reilu lumipeite kattoi koko maan ja Perämeri on pitkälti jään peitossa.

Myös globaalilla tasolla lämpötilatrendi on kääntynyt rajusti alaspäin. Tammikuu 2021 oli UAHin, satelliittimittauksia käyttävän lämpötilatietokannan, mukaan kylmin kuukausi vuoden 2018 jälkeen.

arvaa käyrä

Merenpinta laskee 7 mm vuodessa

◆ Siitä kun meriveden korkeutta alettiin mitata ns. mareografilla v. 1914, merenpinta on Pietarsaareissa laskenut keskimäärin 7,13 mm vuodessa. Kuvion pisteet osoittavat keskikuukausiarvot, katkoviiva 10 vuoden suuntauksen. Käyrä osoittaa siis tuloksen, kun maankohoamisluvusta vähennetään merenpinnan kohoamisluku. Kuten näkyy, suuntaus on pysynyt pitkälti samana sadan vuoden ajan. Vastaavasti merenpinta laskee Kemissä 6,79 mm, Turussa 3,55 mm, Helsingissä 2,23 mm ja Haminassa 0,92 mm vuodessa. Koko maailman kattavaan tietokantaan ja sen lukuihin voi tutustua PSMSL:n verkkosivuilla (Permanent Service for Mean Sea Level).

Sähkönkulutus supistui viime vuonna

◆ Vuonna 2020 sähkönkulutus supistui Suomessa edellisvuoteen verrattuna 6 %:lla 81 TWh:iin leudon talven ja taloustoiminnan vähenemisen vuoksi. Suomessa tuotettiin 66 TWh, nettotuonti oli 15 TWh. Käyrä osoittaa sähköntuotannon energialähteittäin.

Sähkön- ja lämmöntuotannon yhteensä hiilidioksidipäästöt supistuivat merkittävästi 9,4 miljoonaan tonniin. Päästöjen huipputuotannon 2003 luku oli 33 milj. tonnia. Tuotettua kWh:a kohti hiilidioksidipäästö oli 64 grammaa, mikä on maailman pienempiä lukuja. Päästötön kotimainen sähköntuotanto vastasi ennätyskorkeasta 85 %:n osuudesta, josta 51 % oli uusiutuvaa ja 34 % ydinvoimaa.

Legendan tytär

Eva Acke Koivuniemessä.

Svenska Litteratursällskapet

Hän syntyi legendan tyttäreksi ja luopui urastaan miehensä vuoksi. Harvan elämä on silti yhtä kiinnostava kuin Eva Acken.

EVA TOPELIUS SYNTYI 4.9.1855. Perhe asui Helsingissä, mutta Emilie-äiti oli ennen synnytystä matkustanut anoppinsa Catharina Sofien luokse Kuddnäsiin Uuteenkaarlepyyhyn. Samaan taloon, jossa Evan Zachris-isä (Zacharias) oli viettänyt lapsuutensa ja nuoruutensa.

Oli lähellä, että Evakin olisi varttunut Pietarsaaressa. Hänen isänsä Zachris Topelius oli v. 1852 saanut lukion lehtorin viran Vasa lyceumista, kun oppilaitos siirrettiin Vaasan palon takia Pietarsaareen 10 vuodeksi (1852–1863).

Kirjallisuuden professori Fredrik Cygnaeus ryhtyi toimiin ennen kuin perheen muuttokuorma ehti lähteä pohjoista kohti. Cygnaeuksen mielestä niin lahjakkaan ja isänmaallisen mielipidevaikuttajan kuin Zachriksen täytyi jäädä pääkaupunkiseudulle, ja hän saikin Zachriksen nimitettyä Suomen historian ylimääräiseksi professoriksi tämän vaatimattomista akateemisista ansioista huolimatta.

Eva oli ensimmäisten ikävuosien yli selvinneestä lapsikatraasta nuorin. Hänellä oli kaksi isosiskoja, Aina ja Toini.

Tyttäret kasvoivat perheessä, jossa isä oli legenda jo eläessään. Nykyisin Topeliusta pidetään lähinnä lempeänä satusetänä, mutta tosi asiassa hän oli vahva yhteiskunnallinen vaikuttaja, mm. lehden kustantajana ja yliopiston rehtorina.

ZACHRIKSEN JA HÄNEN tyttäriensä lämmän suhde välitettiin heidän kirjeenvaihdostaan. Perheessä oli "aitoa rak-

kautta, luottamuksellisuutta ja syvää omistautumista". Zachris "ei tinkinyt isällisestä auktoriteetistaan mutta oli silti monilla tavoin ennakkoluuloton," tiivistää kirjeitä tutkinut Alexandra Ramsay.

Ainan elämä kahdeksanlapsisen perheen äitinä oli suurelta osin arjen pyörittämistä. Toini oli kirjallisesti lahjakas ja avusti isäänsä toimituksellisissa tehtävissä, usein ystävättäriensä tuella. Ainalla oli heikko kuulo, mikä "esti häntä avioitumasta ja saamasta näin taloudellista turvaa," Ramsay kertoo.

Eva oli käytännöllinen ja eläinrakas – hän esiintyy perhekuviissa ainakin neljän koiran (Pompe, Tom, Jeppe ja Rustan), Egen-kissan ja Putte-hevosensa kanssa. Hän oli myös taiteellisesti lahjakas ja sai 16-vuotiaana muuttaa Tukholmaan opiskelemaan taiteita. Hän jatkoi opintojaan piirustuskoulussa Helsingissä.

Kuitenkin vasta v. 1883 Eva lähti, 27-vuotiaana, suureen maailmaan opiskelemaan taiteita Kööpenhaminaan ja sen jälkeen Pietariin. Hän suuntasi kuuluisaan suomalais-ruotsalaiseen Önningebyn taiteilijasiirtokuntaan Ahvenanmaalle v. 1887.

Zachriksen korviin kantautui huhuja taiteilijoiden epäsovinnaisesta elämästä. Hän kirjoitti kiireesti 33-vuotiaalle tyttärelleen:

"Minun täytyy keventää huolestunutta sydäntäni ja rukoilla sinua olemaan varovainen, ei ainoastaan terveytesi vaan myös nimesi ja maineesi suhteen. Markkinamatka – tuttavallinen elämä Matiasissa ilman esiliinaa – ja lisäksi matka heinärrattailta vain nuorten kesken Eckeröön – kaikki tämä antaa aiheita paneteluun. Ahvenanmaa on tunnettu kevytmielisyydestään ja siksi myös juoruista, jotka kantautuvat itään ja länteen."

ÖNNINGEBYSSÄ LUOTIIN urauurtavaa taidetta. Zachris oli kuitenkin oikeassa aavistaessaan senaikaisten moraalisaantöjen uhmaamisen. Eva tapasi Önningebyssä taiteilija Johan Axel Gustaf Anderssonin, jonka jälkimaailma tuntee nimellä J.A.G. Acke.

Acke saapui Önningebyhyn sattumalta. Hän oli kyllästynyt akateemisiin maalausopintoihin ja janosi vapautteen Tukholman saaristoon, mutta hänen tuttavansa, Grisslehamnin postimestari ehdotti sen sijaan Ahvenanmaata. "Sinne lähtee vene klo 7.

Ehdit siihen. Et tarvitse passia."

Acke vieraili Önningebyssä kuuden vuoden aikana useasti. Hän seurusteli ensin ruotsalaistaiteilija Anna Wengbergin kanssa, mutta Eva löi tämän pian laudalta. Asiaan ei kuitenkaan liittynyt draamaa, ja Wengberg teki myöhemmin Evasta ja Ackesta öljymaalauksen, jossa nämä ovat kävelyllä Uudessakaarlepyyssä.

Appi hyväksyi Acken. Acke maalasi omasta elämästään freskon: nuorukaisen, joka juoksee metsänneidon houkuttelemana lumottuun metsään. Fresko riippuu Koivuniemen ruokasalin ikkunan yläpuolella Östersundossa, jonne Topelius muutti v. 1878.

Parin häät pidettiin lokakuussa 1891 Koivuniemessä, josta tuli Evan ja Acken elämän kiintopiste Zachriksen kuolemaan v. 1898 asti. Kun appi julkaisi teoksen *"Lukemisia lapsille"*, Acke teki satukirjaan 154 kuvitusta ja joukon vinjettejä.

Eva vaikuttaa hyväksyneen roolinsa eli käytännössä taiteilijamiehensä avustamisen tämän maineen kasvassa. Pari viihtyi hyvin yhdessä, ja seurustelu tuolloisen kulttuuriväen kanssa oli palkitsevaa.

Eva antaa tästä esimerkin kirjeessään Zachrikselle: Verner von Heidenstamin ja Olga Wibergin häät Blå Jungfrun -saarella Öölannin edustalla heinäkuussa 1896. Kirkkoherra Askling oli "riittävän vapaamielinen" tähän tehtävään. Eva puki morsiamen kreivitär Mörnerin avustamana. Verner suunnitteli itse morsiusmaton, jossa oli ylimpänä Ruotsin lippu. "Hän oli riemuissaan ideastaan polvistua Ruotsin lipun päällä."

Miehet kantoivat vihkimisen aikana soihtuja. Seremonian jälkeen hääväki vaihtoi ylleen valkoiset vaatteet ja päähänsä murattiseppeleet. Esille otettiin samppanjaa täynnä oleva teekannu, jonka hopeiseen kanteen Acke oli kaivertanut Heidenstamin profiilin. Albert Engström luki katkelmia lehdestä, jonka taiteilijaystävät olivat tehneet pelkästään hääparia varten. Illallisella tervatynnyrit roihusivat kallioilla, ammuttiin ilotulitteita kuunsirppiä kohti ja luettiin säkenöivän hauskoja sähköiteitä.

ISÄN RAHALLINEN PERINTÖ toi vakautta Evan ja Acken elämään. He ostivat suuren huvilan Vaxholmista Tukholman

Fausto merirosvona, Acken maalaus.

Wikipedia

Zacharias Topelius 80-vuotispäivänään 14.1.1898. Vasemmalla Acke ja Eva, oikealla Toini.

Museiverket

Eva Topelius nuorena.

Mika K. Koivunen, album

saaristosta. Talo remontoitiin täysin, ja siitä tuli pariskunnan pysyvä koti ja senaikaisten kulttuurihenkilöiden kokoontumispaikka.

Huvila sai nimen "Akleja" sukunimestä "Acke" ja Evan lempinimestä "Eja". Acke maalasi ruokasalin ja keittiön väliseen seinään sopivan kirjoituksen: "Acken ja Ejan talo rajautuu etelässä yhteiskuntaan ja pohjoisessa satumailmaan."

Evan päiväkirjasta voi seurata puolison tiivistä työskentelyä taiteen parissa ja yhtä tiivistä seurustelua taiteilijaystävien kanssa. Päiväkirjassa vilahtelee tunnettuja nimiä, kuten Anders Zorn, Karin ja Carl Larsson, Georg Pauli, Albert Engström, Bruno Liljefors, Heidenstamit, rikkaat tai-

demesenaatit Karl Otto Bonnier ja Ernest Thiel sekä tietenkin maalariprinssi Eugen, jonka kanssa Acke teki yhteistyötä ja joka saattoi tulla vierailulle kutsumattakin. "Palvon häntä?" Eva kirjoittaa.

Kotona vieraili myös suomalaisia taiteilijaystäviä, mm. Johannes Brofeldt (Juhani Aho) ja hänen taidemaalariavaimonsa Venny Soldan, maastakarkoitettu veli Pekka Brofeldt ja Eero Järnefelt, joka soitti isäntävälleensä Sibelius Evan flyygelillä, Zachrikselta perityllä.

Myös sukulaisia kävi usein, mm. Lotti-täti, Mimmi Lybeck ja kaksi muuta ystävää Uudestakaarlepyystä juhannuksena 1905. Sisarukset Eva, Anna ja Toini juhlivat Tukholmassa Toinin 50-vuotissyntymäpäivää. Eva vieraili

tietenkin Suomessa, yksin ja perheensä kanssa. Sofie-täti tunnisti hänet äänestä vielä 92-vuotiaana.

Topeliuksen sinivalkoinen liina nostettiin Aklejan lipputankoon, kun kuultiin uutiset lokaakuun vallankumouksesta v. 1905. "Zachriksen flyygelistä raikui" Vaasan marssi ja muita isänmaallisia lauluja. Maaliskuun vallankumousta 1917 ja tsaarin syöksemistä vallasta juhliittiin samalla innolla. Maalariprinssiltä saapui onnittelukirje, jossa ennakoitiin Suomen itsenäisyyttä.

EVA JA ACKE eivät saaneet omia lapsia, mutta he adoptoivat Fauston (o.s. Padovini), jonka perheeseen he olivat tutustuneet Rooman-matkalla. Fausto saapui

perheeseen 6-vuotiaana ja varttui Aklejan huvilan sadunomaaisessa ympäristössä.

Fausto sopeutui uuteen elämänsä nopeasti. Hän voitti Ruotsille miesten joukkuevoimistelun kultaa Antwerpenin olympialaisissa 1920. Hän ei kuitenkaan saanut Ruotsissa töitä voimistelijana, joten hän muutti Hollywoodiin ja ryhtyi valmentajaksi RKO Studios-elokuvayhtiöön.

J.A.G. Acke kuoli v. 1924, Eva Acke v. 1929. Heidät haudattiin Solnaan Pohjoiselle hautausmaalle. Fausto kuoli v. 1967 ja hänet haudattiin Hollywood Hillsiin.

SVENOLOF KARLSSON

Lähteenä mm.: Claes Moserin kirja "JAG Acke. Visionär och drömmare i konstens spegel" (2020)

Svenska Litteratursällskapet

Acke ikuistetaan appeansa.

Ulf-Peter Granö on avustanut artikkeleita sukutiedoissa. Hän selvittää harrastuksensa sukulaissuhteita eri sukutietokantojen avulla. Hänet tavoittaa sähköpostitse ulf-peter.grano@live.se.

Wikipedia

Jukka Kuoppamäki

Jörn Donner

Muutamia Eva Acken sukulaisia

Johanna Ehrnrooth

Charles Plogman

Joel Rundt

Viljami Kalliokoski

Gustav Hägglund

Gunvor Häggman

Arsi Harju

Alma Söderhjelm

Jukka Kuoppamäki, muusikko ja pappi, isänäidinäiti on Eva Acken sisko.

Jörn Donner, kirjailija, elokuvaohjaaja ja poliitikko, äidinäidinäiti on Eva Acken serkku 5. polvessa.

Johanna Ehrnrooth, kansainvälisesti menestynyt taiteilija, isänäidinäiti on Evan serkku 6. polvessa.

Charles Plogman, alaveteläinen palkittu muusikko, isänisän äidinäiti on Evan serkku 6. polvessa.

Joel Rundt, kovjokelainen kirjailija ja runoilija, on Evan serkku 7. polvessa.

Viljami Kalliokoski, halssalainen maanviljelijä, kansanedustaja ja maatalousministeri, isänisä on Evan serkku 7. polvessa.

Gustav Hägglund, kenraali, entinen puolustusvoimien komentaja, äidinisänisä on Evan serkku 7. polvessa.

Gunvor Häggman, Oravaisten Savustamon markkinointikoordinaattori, isänäidinäiti on Evan serkku 7. polvessa.

Arsi Harju, kuulantyyönön kultamitalisti Sydneyn olympialaisissa v. 2000, isänäidinäiti on Evan serkku 7. polvessa.

Alma Söderhjelm, historian professori Åbo Akademiassa, Eva Acken serkku 8. polvessa.

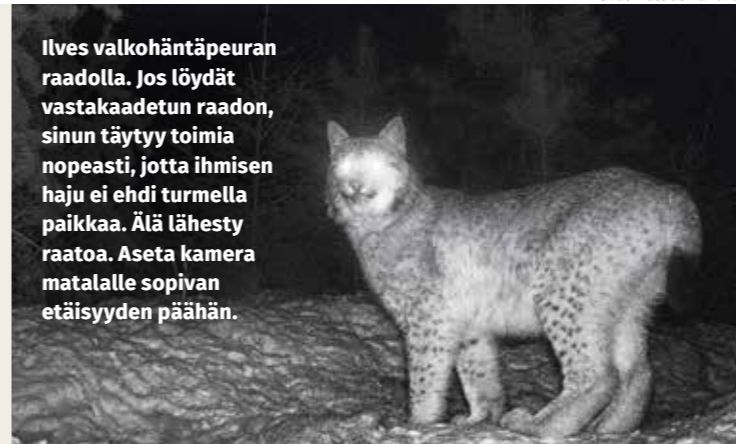

Jos nisäkkäistä haluaa hyviä värikuvia, kannattaa panostaa kesään, jolloin on valoisa vuorokauden ympäri. Riistakameralla sai hirvipereestä näin hienon kuvan jo 10 vuotta sitten.

Riistakameralla voi saada metson soidinmenoista upeita kuvia, jos ei halua viettää lukemattomia öitä piilopaikassa soidinpaikan lähellä.

Riistakameralla voi kuvata useimpia nisäkkäitä. Kamera on tässä asennettu runsaasti jäkälää kasvavalle mäelle, jossa metsäpeurat usein laiduntavat.

Ilves valkohäntäpeuran raadolla. Jos löydät vastakaadetun raadon, sinun täytyy toimia nopeasti, jotta ihmisen haju ei ehdi turmella paikkaa. Älä lähesty raatoa. Aseta kamera matalalle sopivan etäisyyden päähän.

Käytimme viime keväänä onnistuneesti reaaliajassa kuvia lähettäviä riistakameroita ja saimme karhun kiinni itse teossa tuhoamassa mehiläispesää.

Kuvat Mattias Kanckos

Riistakamera – kätevä tapa oppia tunte maan eläimiä

Riistakamera on syystäkin noussut suosituksi luonnontutkimuksen keskuudessa. Sillä saa oikein käytettynä hienoja kuvia ja paljon tietoa eläimistä ja luonnosta. Olen käyttänyt riistakameroita yli kymmenen vuotta ja ehtinyt kuluttaa loppuun kymmenkunta eri mallia. Tässä joitain kokemuksiani.

riistakameralle on suolakivien (hirvi, valkohäntäpeura, metsäkauris, jänis), pesäkolonien (kettu, supikoira, mäyrä), syöttien ja haaskojen (suuret ja pienet petoeläimet, petolinnut ja varislinnut) sekä soidinpaikkojen (metso ja teeri) luona.

Kameraan tallentuu takuulla metsäkauriita, hirvieläimiä ja petoeläimiä tunnetuilla ja suosituilla riistapoluilla sekä riistapelloilla. Lisäksi useimmista nisäkkäistä saa helposti hyviä kuvia, kun sijoittaa kamerasuojan harvaan liikennöidyn metsä- tai traktoritien varrelle.

Yksi parhaista löytämistäni paikoista riistakameralle on pienen metsäjoen ylittävällä vanhalla puusillalla. Kamera on tallentunut siellä vuosien varrella hirvieläimiä, kettuja, ilveksiä, susia ja karhuja eikä minun ole tarvinnut laittaa sinne mitään houkuttimia.

Riistakameran edestä kannattaa raijata pois korkeat ruohot ja pienemmät oksat. Asenna kamera matalalle, vain 0,5–1 metriä maanpinnan yläpuolelle, jos haluat saada hyviä kuvia hirveä pienemmistä eläimistä. Jos paikalla ei

ole sopivaa puuta, voit rakentaa pienen telineen.

RIISTAKAMERAN VOI NYKYÄÄN ostaa halpamyymälästä alle sadalla eurola. Näiden kameroiden ongelmana on usein se, ettei niissä voi muuttaa asetuksia kovinkaan paljoa.

Esimerkiksi lähes kaikki Suomen nisäkkäät liikkuvat öisin. Kamera kannattaa usein säätää niin, että se ottaa kuvia ainoastaan vuorokauden pimeämpinä tunteina. Jos siihen ei ole sopivaa asetusta, kamerasuojan muistikortti täyttyy nopeasti vähemmän toivotuista kuvista lentävistä pikkulinnuista tai vastaavista.

Kameraa valitessa täytyy myös päättää, haluaako sen lähettävän kuvia matkapuhelinverkon kautta. Tällainen riistakamera maksaa vähintään sata euroa lisää ja tarvitsee verkkoyhteyden, mikä maksaa ainakin 60 euroa vuodessa.

Vaikka kuvia lähettävillä riistakameroilla on etunsa, useimmille käyttäjille riittää ”tavallinen” kamera. Kuvanlaatu ei näissä vaihtoehdoissa eroa.

En silti voi kieltää, etteikö aamukahvin äärellä ole mukava selaila kännykstä riistakameran yöllä napsimia kuvia. Lisäksi olemme tällaisten riistakameroiden avulla onnistuneet nopeasti pyydystämään syöteillä vierailevia supikoiria. Viime keväänä pelotimme myös pois mehiläispesä tuhoon karhun.

En suosittelisi ostamaan kaikkein kalleimpia kameroita, sillä kokemukseni mukaan nekin hajoavat ennemmin tai myöhemmin. Kameraa varten voi ostaa tai valmistaa itse suojalaitikon, joka pitää poissa sateen ja kosteuden, sillä ne voivat muuten rikkoa herkkää elektroniikkaa. Valitettavasti tällainen laatikko voi kuitenkin kääntyä tarkoitusiaan vastaan, etenkin talvisin, kun laatikkoon pakkautuu lunta eikä kosteus pääse pois.

Lisäksi kamerat saatetaan varastaa tai joutua ilkeiden kohteeksi, vaikka minulle on käynyt näin vain kerran. Tämän voi kuitenkin olettaa olevan isompi ongelma Suomen tiheimmin asutetuilla alueilla.

Onpa käynyt niinkin, että hirvi tai

peura on maistanut riistakameraini. Kaverini riistakameran tuhosi vihainen ahma, joka ei halunnut tulla kuvatuksi.

USEIMMAT RIISTAKAMERAT toimivat hyvin aivan tavallisilla AA-alkaliparistoilla, mutta kalliimmat litiumparistot tai erillinen isompi akku ovat välttämättömiä kylminä vuodenaikoina. Tavallisen alkalipariston elinikä on nimittäin erittäin lyhyt pakkasäässä.

Useimmat ottavat riistakamerallaan vain kuvia, vaikka monesti lyhyet, noin 30 sekunnin videopätkät antavat enemmän tietoa kuin parhaat kuvat. Jos ennakkoin, että kamera sijaitsee vilkkaalla paikalla, valitsen itse aina ensisijaisesti videokuvaus. Olen vuosien mittaan saanut odottamattomasti käyttäytyvistä eläimistä monta mielenkiintoista videopätkää, joita olen voinut hyödyntää luennoillani ja kursseillani.

MATTIAS KANCKOS

LUONNON- JA ELÄINTENSUOJELUN puolestapuhujat korostavat usein, että heidän argumenttinsa nojaavat vankkaan tieteelliseen perustaan ja että he suojelevat uhanalaisia lajeja ja luonnon monimuotoisuutta.

Näiden henkilöiden argumenttien lähemmässä tarkastelussa huomaa nopeasti, että nämä ovat vain osittain heidän motiivinsa. Monille luonnonsuojelijoille on paljon tärkeämpää suojella luonnon kauniita asioita ja ennen kaikkea uljaita tai söpöjä eläimiä.

Ei ole sattumaa, että Maailman luonnonsäätiöllä on logonaan jättipanda, Suomen luonnonsuojeluliitolla saimaannorppa ja Ruotsin luonnonsuojeluyhdistyksellä muuttohaukka. Ihmiset pitävät näitä lajeja kauniina, söpöinä tai uljaina.

Tämä ei ole itsessään ongelmallista mutta muuttuu sellaiseksi, kun sama näkökanta leimaa vahvasti luonnonsuojelua koskevia poliittisia päätöksiä ja priorisointeja. Jos luonnonsuojelu perustuisi ainoastaan tieteellisiin argumentteihin, tulisi kaikkien lajien olla tasavertaisia ja saada yhtä paljon huolenpitoa ja resursseja. Puhtaasti tieteellisestä, ekologisesta ja eettisestä näkökulmasta jokainen laji on yhtä tärkeä ja suojelun arvoisin.

Kun nykypäivän tilannetta tarkastelee lähemmin, huomaa, että muutamat harvat kauniit, söpöt ja/tai uljaat nisäkkäät saavat lähes kaiken huomion ja resurssit.

Jos et usko minua, voit yrittää selvittää, kuinka paljon Suomi panostaa rahaa liito-oravan, suden ja saimaannorpan suojeluun ja verrata tätä siihen, miten paljon resursseja maassamme käytetään esimerkiksi jonkin 42 erittäin uhanalaisen kuoriaislajin suojeluun.

Aivan omaa luokkaansa ovat ne taloudelliset resurssit, joita Suomi sijoittaa maailman tavallisimman (laajimmalle levinneen) petoeläimen eli suden suojeluun. Susien suojelua varten on palkattu kokoaikaisesti kymmenkunta henkilöä ja lisäksi suuri joukko vapaaehtoisia (allekirjoittanut mukaan lukien) saa palkkion suden jätösten keräämisestä DNA-analyysijä varten.

ELÄINTEN KAUNEUS JA SÖPÖYS ovat subjektiivisia mielipiteitä, joiden ei pitäisi olla päätöksenteon perustana, mutta näin kansan valitsema lainsäätäjämme ja poliitikkomme toimivat vaikka eivät ehkä tiedostakaan sitä.

Sama koskee eläintensuojelua. Monet ovat huolissaan tuotantoeläinten terveydestä ja hyvinvoinnista, mutta harvat puhuvat niistä miljoonista rotista, joita vuosittain myrkytetään tai hävitetään julmilla tavoilla kaikissa suurissa kaupungeissa – vaikka tiede on todistanut rotan olevan kaikkein älykkäimpiä eläimiä.

Eläintensuojelijat haluavat kieltää turkistarhauksen, koska eläimet eivät pääse toteuttamaan luontaisia viettejään, mutta sen sijaan heidän mielestään tuntuu olevan täysin hyväksyttävää pitää kissaa sisällä pienessä kaupunkiasunnossa.

Minun on luonnonsuojelijana oltava tietoinen siitä, että minä ihmisenä tunnen todennäköisesti aina enemmän sympatiaa tiikeriä kuin nilviäistä kohtaan; että työskentelen kovemmin kauniin tai uljaan suojelemiseksi, vaikka se onkin erittäin subjektiivista.

Luonnon- ja eläintensuojelua ei nykyään harjoiteta johdonmukaisesti enkä oikein usko, että koskaan pääsemmekään siihen.

MATTIAS KANCKOS

Mattias Kanckos työskentelee yrityksessään laaja-alaisesti. Luontotutkimuksen lomassa hän tekee luontokartoituksia, ympäristösuunnittelua, konsultointia ja pitää kursseja. Voit ehdottaa hänelle tulevien artikkelien aiheita sähköpostitse naturforetagare@gmail.com.

Markus Päivärinta on Vetelin Energian uusi käyttöpäällikkö.

Urakoitsijasta tuli päällikkö Vetelissä

◆ VETELIN ENERGIA

Markus Päivärinta aloitti tammikuun puolivälissä uudessa työssään Vetelin Energian käyttöpäällikkönä.

"Vastaan sähköverkosta mutta en kaukolämpöverkosta. Tärkeimpänä tehtävänäni on johtaa Vetelin Energian sähköverkon kehittämistä ja ylläpitoa", hän kertoo.

Hänellä on sähköverkoista pitkä ja vankka kokemus. Hän aloitti v. 2003 linja-asentajana Korpelan Voimassa ja työskenteli siellä runsaat 10 vuotta. Sitten hän jatkoi opintoja sähköinsinööriksi Ylivieskassa ja perusti v. 2016 Joweran (Jokilaaksojen Werkonrakennus Oy:n), kotipaikkana Sievi.

"Yhtiö tarjoaa sähköverkkopalveluja, ja asiakkaina on joukko sähköverkkoyhtiöitä, mm. Herrfors ja Korpelan Voima."

Jowera on kasvanut kuuden työntekijän yhtiöksi ja kehittynyt hyvin, mutta koska Päivärinta on siirtynyt kokopäivätyöhön Vetelin Energiaan, hän neuvottelee nyt yrityksensä myynnistä.

"Näen selvää etua siinä, että pystyn nyt keskittymään käyttöpäällikön tehtäviin ja pääsen irrottautumaan yrityksen johtamisen vastuusta", Markus Päivärinta sanoo.

Turvallisuus tärkeää mikro-tuotannossa

◆ KRUNUPYYN SÄHKÖLAITOS

Kun aurinkotuntien määrä kasvaa viikko viikolta, on houkuttelevaa panna pienimuotoiseen aurinkoenergiapakettiin ja ryhtyä mikrotuottajaksi. Markkinoilla on valmiita paketteja, joiden kustannustaso, tuotantokapasiteetti ja maksusuunnitelmat vaihtelevat. Ennen päätöksentekoa on hyvä tehdä kannattavuuslaskemia ja huomioida turvallisuussäännöt.

"Ensiksi kannattaa laskea oma sähkökulutus ja laatia investointisuunnitelma. Suurimman taloudellisen hyödyn mikrotuottaja saa käyttäessään tuottamansa sähkön itse. Silloin säästää sähköenergiassa, siirtomaksuissa ja myös sähköverossa," kertoo Kruunupyyn sähkölaitoksen verkkopäällikkö Krister Wikström.

Wikström muistuttaa, että erilaisten lupien ja sopimusten täytyy olla kunnossa ennen kuin voi alkaa tuottaa omaa sähköä.

"Täytyy ottaa yhteyttä kunnan rakennusvirastoon ja selvittää, voiko asuinalueelle asentaa mikrolaitosta. Sitten täytyy ottaa yhteyttä sähköverkkoyhtiöön ja käydä läpi kaikki turvallisuussäännöt. Ylijäämänsähkön myymiseksi on solmittava sopimus sähköyhtiön kanssa."

Sähköverkkoyhtiöille on tärkeää pitää kirjaa kaikista sähkötuottajista. Tämä koskee myös mikrotuottajia, joilla voi määritelmän mukaan olla enintään 100 kVA:n kapasiteetti.

"Kyseessä on perustavanlaatuinen turvallisuuskysymys, jotta asentajamme eivät altistu jännitteen takaisinsyötölle. Toivotamme mikrotuottajat tervetulleiksi, mutta toimintamme turvallisuus on kaikki kaikessa," Wikström sanoo.

Gun-Marie Wiis

Kruunupyysä parikymmentä mikrotuottajaa myy ylijäämänsähköään verkkoon.

Johanna Stubb käyttää Fingridin sovellusta suunnitellakseen arjen sähkönkulutustaan.

Sormi sähköpörssin pulssilla

◆ ESSE ELEKTRO-KRAFT

Sähkön pörssihinta on viime aikoina liikkunut nopeasti – jopa niin, että parin tunnin aikana on nähty negatiivisia sähkönhintoja. Näitä tilanteita voi syntyä, kun sähköä on tarjolla kysyntää enemmän. Osa sähköasiakkaista näkee mahdollisuuden säästää siinä, että käyttää paljon sähköä matalan hinnan tunteina ja vähän silloin, kun hinta on korkea.

"Aloimme viime kesänä myydä pörssihintaan perustuvia sähkösopimuksia. Tähän mennessä vajaa kymmenkunta asiakasta on uskaltanut kokeilemaan niitä", sanoo Johanna Stubb, joka vastaa laskutuksesta Esse Elektro-Kraft Ab:llä.

Hän on viime kesästä toiminut yhtiön koekaniinina, sillä hänellä on pörssihintaan perustuva sähkösopimus kiinteähintaisen sopimuksen sijasta.

"Toki voi olla vähän stressaavaa, kun hinta on korkealla. Silloin kannattaa odottaa pari tuntia ennen tiskikoneen käynnistämistä, mutta nopeasti kyllä tottuu suunnittelemaan seuraavan päivän tekemiset sähkönhinnan pohjalta", Johanna Stubb kertoo.

Hinta on tuntikohtainen, ja mm. Fingrid julkaisee hinnat edeltävänä päivänä noin klo 13.50.

Niille, joita sähkönhinnan nousut ja laskut eivät kiinnosta, Johanna suosittelee tavallista kiinteähintaista sähkösopimusta.

"Jos haluaa hyötyä pörssihinnasta, sitä on seurattava ja annettava hinnan vaikuttaa arkirutiinien ajoitukseen. Muuten tällä sopimuksella voi ehkä jäädä tappiolle."

80-luvun tekniikka jää historiaan

◆ UUDENKAARLEPYYN VOIMALAITOS

Uudenkaarlepyyn vesivoimalan uusi turbiini otettiin käyttöön runsas vuosi sitten. Tuotanto on sujunut hienosti, ja nyt on vanhan turbiinin vuoro saada huomiota ja huolenpitoa. Vuodelta 1984 peräisin oleva automaatiojärjestelmä vaihdetaan uudenajaiseen kesän kuluessa.

"Varaosien löytäminen alkaa olla vaikeaa eikä tekniikka enää yksinkertaisesti sovi yhteen modernien järjestelmien kanssa", sanoo Uudenkaarlepyyn Voimalaitoksen suunnitteluisinööri Robin Kuusisaari.

Hankkeen suunnittelu alkoi vuodenvaihteessa, käytännön toimenpiteet tehdään kevättulvien jälkeen. Operaation arvioidaan valmistuvan lokakuun puolivälissä, ja silloin voimalaa voidaan taas ajaa kahdella turbiinilla.

"Normaalina vesivuotena uusi turbiini selviää kyllä yksinkin toukokuussa."

Automaatiojärjestelmä on tilattu Andritzilta, joka on valmistanut myös uudemman turbiinin järjestelmän.

"Kaksi turbiiniamme pystyy uuden järjestelmän ansiosta keskustelemaan helpommin toistensa kanssa ja voimalaitosta on helpompi ajaa yhtenä kokonaisuutena", Robin Kuusisaari sanoo.

Karolina Isaksson

Turbiinit pystyvät helpommin keskustelemaan keskenään, sanoo Uudenkaarlepyyn Voimalaitoksen Robin Kuusisaari.

Kattilakosken vesivoimala tuottaa puhdasta energiaa, mutta tekniikkaa on päivitettävä, toteaa Herrforsin vesivoiman käyttöinsinööri Benjam Wärn.

Kattilakosken täysremontti

◆ HERRFORS

Edessä on painavamman luokan nosto-operaatio, kun 30 tonnin generaattori ja lähes yhtä painava turbiini nostetaan katon kautta pois Kattilakosken voimalaitoksesta heinäkuussa. Massiivisen koneiston on valmistanut tamperelainen Tampella-yhtiö 1970-luvun lopussa. Turbiinien huollosta huolehtii nykyään saksalainen Andritz-yhtiö.

"Generaattori kuljetetaan ABB:n Oulun yksikköön täydelliseen huoltoon, kun taas turbiini saa uuden akselin, juoksupyörän ja korkeapainehydrauliikan Andritzin alihankkijoilta. Samalla vaasalaisyhtiö VEO tekee automaation täysremontin", kertoo Herrforsin vesivoiman käyttöinsinööri Benjam Wärn.

Remontti aloitetaan heinäkuussa kevättulvien jälkeen, ja sen odotetaan valmistuvan joulukuussa.

"Yllätyksiähän aina tulee, mutta aikataulu on realistinen", Wärn sanoo.

Kattilakosken sähköntuotanto on kohtuullisen vakaa, ja Ähtävänjoen virtaukset ovat suhteellisen ennustettavissa.

"Voimalaitos on tuottanut hyvin energiaa kaksi talvea putkeen, mutta kuivat kesät ovat vetäneet tuotantoa alas vuositasolla", Benjam Wärn kertoo.

Kesätyöntekijät tervetulleita tänäkin vuonna

◆ HERRFORS

Herrforsilla on tapana tarjota opiskelijoille merkityksellisiä kesätöitä. Niin tänäkin vuonna.

"Kesätöissämme on tarjolla monenlaisia työtehtäviä sähköverkon rakentamisesta asiakaspalveluun ja talousosaston tehtäviin," kertoo Herrforsin henkilöstöjohtaja Jan Höglund.

Herrfors on viime vuosina sijotunut valtakunnallisten vertailujen kärkeen asiakaspalvelussa. Jos haluaa suuntautua asiakaslähtöiseen ammattiin, yhtiön asiakaspalvelussa työskentelemisestä saa siis hyvät meriitit.

"Haluamme saada asiakaspalveluhenkilöstön rekrytoinnin pikaisesti maaliin. Palvelualltiuden lisäksi työssä vaaditaan kielitaitoa, mieluiten suomi, ruotsi ja englanti," Höglund kertoo.

"Sähköasentajien on täytynyt opiskella sähkötekniikkaa ja automaatiota mielellään vähintään kaksi vuotta. Talousosastolle hakijoiden täytyy opiskella kauppa- tai ammatikorkeakoulussa, mieluiten kauppatieteitä," Jan Höglund sanoo.

Jan Höglund käsittelee kesätyöhakemukset.

Esse Elektro-Kraft

Toimittaa sähköä osaan Pedersöreä, Kauhavaa, Uttakaarpepyyt (Markby) ja Kruunupyyt (Jeussen).

Asiakkaita: 3 700

Vuositoimitus: 50 GWh

Vaihde: 020 766 1900

Vikailmoitukset toimistoajan ulkopuolella: 766 2023

Kundtjänst: 020 766 1912, 020 766 1911

Laskutus: 020 766 1912, Johanna Stubb

www.eekab.fi

TJ Ingvar Kulla

TJ Roger Holm

TJ Jim Sandbacka

TJ Tony Eklund

TJ Erkki Lassila

Herrfors

Toimittaa sähköä Alavieskaan, Pietarsaareen, Luotoon, Maksamaalle, Oravaisiin, sekä osaan Pedersöreä, Teerijärveä, ja Ylivieskaa.

Asiakkaita: 32 000

Vuositoimitus: 610 GWh sähköä, 284 GWh lämpöä

Vaihde: Pietarsaari (06) 781 5300,

Ylivieska (08) 411 0400

Vikailmoitukset toimistoajan ulkopuolella:

Pietarsaari ja Luoto (06) 723 0079, Oravainen,

Pedersöre ja Teerijärvi (06) 723 4521, Ylivieska

sähkö (08) 426 350, kaukolämpö 044 781 5375

Laskutus: Pietarsaari (06) 781 5312,

Ylivieska (08) 411 0401

www.herrfors.fi

Kruunupyyn Sähkölaitos

Toimittaa sähköä osaan Kruunupyytä, Pedersöreä ja Kokkolaa.

Asiakkaita: 3 220

Vuositoimitus: 45 GWh

Vaihde: 824 2200

Vikailmoitukset: 824 2200, 0400 126 005

Laskutus: 824 2200

www.kronobyelver.fi

Uudenkaarlepyyn Voimalaitos

Toimittaa sähköä Uudenkaarlepyyn kaupungin alueelle.

Asiakkaita: 5 100

Vuositoimitus: 110 GWh

Vaihde: 785 6252

Vikailmoitukset: 722 0050 **Vikailmoitukset**

toimistoajan ulkopuolella: 722 0050, 781 0632

Laskutus: 785 6252, 785 6251

www.nkab.fi

Vetelin Energia

Toimittaa sähköä Veteliin, lukuunottamatta Polson, Kivikankaan ja Nykäsen kyliä.

Asiakkaita: noin 2 300

Vuositoimitus: 28 GWh

Vaihde: (06) 866 3600

Vikailmoitukset: 0400 262 261

Laskutus: 040 661 7850

www.venergia.fi

MINUN ENERGIANI

kuvauksia henkilökohtaisista voimanlähteistä

JOUDUIMME VIIME VUONNA kaikki suuntaamaan ajatukset uusille urille. Vaikka tilanne on monin tavoin haastava, se on myös opettanut uutta. Aina kun olen mukana ratkaisemassa ongelmaa, saan uutta energiaa. Liikunnanopetus etänä kuulosti aluksi vieraalta, mutta sekin on yllätykseni toiminut oikein hyvin. Olemme voineet hyödyntää tekniikkaa toistemme kanssa viestimiseen ja uusien ja hauskojen tapojen kehittämiseen liikuntaan ja lihasten vahvistamiseen.

Suurimpia energianlähteitani on se, kun voin osaltani auttaa ihmisiä oppimaan uusia asioita ja kehittymään. Tämä koskee sekä ammattiani opettajana että rooliani valmentajana nuorille, jotka harrastavat telinevoimistelua vapaa-aikanaan.

Energiani syntyy yhdessä muiden ihmisten kanssa, apuna ovat myös kolmen koiraani, joiden kanssa liikun päivittäin. Toisinaan haluan silti olla ihan yksin, mielellään pilkkopimeässä metsässä. Silloin voin nauttia niistä hiljaisista äänistä, jotka tavallisesti jäävät päivän hälinän jalkoihin.

NINA HIETANEN ON Ylivieskan lukion liikunnan ja terveystiedon opettaja. Hän viettää kymmenkunta tuntia viikossa Voikkarin harjoittelusalilla, jossa hän vetää 11–16-vuotiaiden nuorten telinevoimistelijoiden harjoituksia.

Karolina Isaksson